

การออกแบบภาพประกอบแนวไทยประยุกต์สำหรับตกแต่งภายในสถาปัตยกรรม
ในหัวข้อ “ พลภคกรไทยร้มนเ้ไนใต้พระบารมี ”

THAI CONTEMPORARY ILLUSTRATION FOR
ARCHITECTURAL INTERIOR DECORATION IN THE TOPIC OF
“ HAPPILY LIVE UNDER HIS MAJESTY’ S COMPASSION ”

ศิลปนิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต
สาขาวิชานิเทศศิลป์ ภาควิชานิเทศศิลป์
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
ปีการศึกษา 2550

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ใบอนุญาตศิลปนิพนธ์

การออกแบบภาพประกอบแนวไทยประยุกต์สำหรับตกแต่งภายในสถาปัตยกรรม

ในหัวข้อ “พสกนิกรไทยร่มเย็นใต้พระบารมี”

THAI CONTEMPORARY ILLUSTRATION FOR

ARCHITECTURAL DECORATION IN THE TOPIC OF

“HAPPILY LIVE UNDER HIS MAJESTY’S COMPASSION”

นายเถาไท สุขศิริธาดา

Mr. TAOTAI SUKSIRITHADA

ภาควิชานิเทศศิลป์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
อนุมัติให้ศิลปนิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต
สาขาวิชานิเทศศิลป์

อาจารย์ที่ปรึกษาศิลปนิพนธ์.....

Paiboon De วันที่ 21/4/51

(อาจารย์ไพบุณย์ ตระกูลใจดี)

หัวหน้าภาควิชา.....

วันที่.....

(อาจารย์วีศักดิ์ รักใหม่)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

หัวข้อศิลปนิพนธ์

การออกแบบภาพประกอบแนวไทยประยุกต์สำหรับตกแต่งภายใน
สถาปัตยกรรมในหัวข้อ “ พสกนิกรไทยร่มเย็นใต้พระบารมี ”

THAI CONTEMPORARY ILLUSTRATION FOR
ARCHITECTURAL INTERIOR DECORATION IN THE
TOPIC OF “ HAPPILY LIVE UNDER HIS MAJESTY ’ S
COMPASSION ”

ชื่อ	นายเถาไท สุขศิริธาดา
สาขาวิชา	นิเทศศิลป์
ภาควิชา	นิเทศศิลป์
คณะ	สถาปัตยกรรมศาสตร์
ปีการศึกษา	2550
อาจารย์ที่ปรึกษา	อาจารย์ไพบุลย์ ตระกูลใจดี

บทคัดย่อ

โครงการออกแบบนี้เป็นการทดลองออกแบบภาพประกอบแนวไทยประยุกต์สำหรับตกแต่งภายในสถาปัตยกรรมภายใต้หัวข้อ “ พสกนิกรไทยร่มเย็นใต้พระบารมี ” เนื่องจากข้าพเจ้ามีความสนใจศิลปะไทย และอยากทดลองใช้ทักษะความรู้จากการเรียนมาผนวกกับศิลปะไทยเพื่อสร้างสรรค์ผลงานในรูปแบบเฉพาะตัว โดยมีความตั้งใจถ่ายทอดศิลปะไทยในแนวทางที่ผู้สากลมากขึ้น ทั้งนี้ภาพประกอบที่เสร็จสมบูรณ์แล้วจะเป็นภาพต้นแบบเพื่อการติดตั้ง ณ ศูนย์ประชุมนานาชาติเฉลิมพระเกียรติ โดยมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญ คือ ประดับตกแต่งภายในอาคารสถานที่ให้สวยงาม มีคุณค่าในเชิงศิลปะ และเพื่อร่วมเทิดพระเกียรติแด่องค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผลจากการปฏิบัติงานสำเร็จลุล่วงในครั้งนี้ถือได้ว่าเป็นก้าวแรกของการทดลองทำในสิ่งที่ข้าพเจ้าสนใจอย่างเป็นระบบ และตัวผลงานยังมีส่วนช่วยสร้างสุนทรียภาพให้กับผู้ชมได้ในระดับหนึ่ง ซึ่งในระหว่างปฏิบัติงานนั้นได้พบเจอปัญหาต่าง ๆ เนื่องด้วยงานที่ทำในครั้งนี้ข้าพเจ้าต้องศึกษาข้อมูลในหลายส่วนก่อนจะได้ลงมือปฏิบัติจริง ข้อมูลแต่ละส่วนต้องผ่านการวิเคราะห์อย่างละเอียดก่อนจะนำไปใช้งาน จึงอาจมีบางส่วนเกิดการผิดพลาดจากความไม่ตั้งใจบ้าง แต่ข้าพเจ้าจะยึดเป็นประสบการณ์เพื่อนำไปพัฒนาผลงานในอนาคต

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

กิตติกรรมประกาศ

ในการปฏิบัติงานสำเร็จลุล่วงด้วยดีในครั้งนี้ ข้าพเจ้าขอกราบขอบพระคุณบุคคลผู้ประเสริฐ 2 ท่านเป็นประการแรก คือ บิดา มารดาของข้าพเจ้า ผู้ซึ่งให้ชีวิต และได้สนับสนุนทั้งกำลังใจ กำลังทรัพย์ เพื่อให้ข้าพเจ้าได้เรียนรู้วิชาอันมีค่ายิ่งในสถาบันแห่งนี้ ประการต่อมา ขอขอบคุณเหล่าคณะอาจารย์ทุกท่านที่มีส่วนร่วมกับผลงานในครั้งนี้ ทั้งคำแนะนำดี ๆ และอุปกรณ์ประกอบการทำงานทุกอย่าง ขอขอบคุณเพื่อน ๆ นิเทศศิลป์รุ่นที่ 22 ที่ต่างเป็นกำลังใจให้แก่กัน คอยปรึกษาถามไถ่เรื่องงาน และสารทุกข์สุกดิบแก่กันตลอดระยะเวลาการทำงานจนกระทั่งผลงานสำเร็จลุล่วง ขอขอบคุณพี่สาวทั้ง 2 คน และญาติพี่น้องของข้าพเจ้าสำหรับความห่วงใยที่ส่งกันมา ขอขอบคุณผู้รู้ทุกท่านสำหรับข้อมูลอ้างอิงอันมีค่ายิ่ง นอกจากนี้ขอขอบคุณทุกท่านซึ่งไม่ได้กล่าว ณ ที่นี้ ซึ่งเป็นทั้งกำลังใจ และแรงบันดาลใจให้แก่ข้าพเจ้าตลอดมา ข้าพเจ้าขอขอบคุณจากใจจริง

เถาไท สุขศิริธาดา

มีนาคม 2551

สารบัญ

บทคัดย่อ.....	ก
กิตติกรรมประกาศ.....	ข
สารบัญ.....	ค
สารบัญภาพประกอบ	จ

บทที่	หน้า
1. บทนำ.....	1
ความเป็นมา และความสำคัญของโครงการ	1
วัตถุประสงค์ของโครงการ.....	1
ขอบเขตของโครงการ	2
แนวทางการบรรลุเป้าหมาย	2
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	2
2. ข้อมูลเบื้องต้น	3
2.1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่	3
2.2 จิตรกรรมฝาผนัง	5
2.3 ศิลปะไทย.....	7
2.4 จิตรกรรมไทย	8
2.5 พระราชกรณียกิจขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช.....	16
3. ข้อมูลการออกแบบ	44
3.1 องค์ประกอบศิลป์	44
3.2 หลักการจัดองค์ประกอบศิลป์.....	50
3.3 การใช้สี.....	54
3.4 การใช้สีในจิตรกรรมไทย.....	62
3.5 ลายไทย.....	64
3.6 รูปแบบภาพระดับสถาปัตยกรรม	67
4. ขั้นตอนการทำงาน	68
4.1 วิเคราะห์ข้อมูลการออกแบบ.....	68
4.2 สรุปผลจากการวิเคราะห์ข้อมูล	68

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

4.3	วิเคราะห์พื้นที่ต่อการออกแบบ	69
4.4	การพัฒนาแบบร่าง	70
4.4.1	แบบร่างครั้งที่ 1	71
4.4.2	แบบร่างครั้งที่ 2	72
4.4.3	แบบร่างครั้งที่ 3	73
4.5	การออกแบบประยุกต์ลวดลาย	73
4.6	การออกแบบส่วนสำคัญของภาพ	77
4.7	ผลงานจริง	87
5.	บทสรุป และข้อเสนอแนะ	89
	บรรณานุกรม	90
	ประวัติผู้เขียน	91

สารบัญภาพประกอบ

รูปที่	หน้า
1. ภาพจำลองภายนอก และภายในศูนย์ประชุม.....	4
2. ภาพจำลองโถงนอกห้องประชุม	4
3. ภาพจิตรกรรมปูนเปียก.....	6
4. ภาพลายรดน้ำบนตู้พระไตรปิฎก.....	11
5. ภาพจิตรกรรมฝาผนังแบบไทยประเพณี.....	13
6. ภาพจิตรกรรมไทยร่วมสมัย	15
7. ภาพแสดงลักษณะเส้นต่าง ๆ.....	45
8. ภาพแสดงวงจรสี	46
9. ภาพแสดงค่าน้ำหนักสี	47
10. ภาพแสดงรูปร่าง และรูปทรง	48
11. ภาพแสดงลักษณะพื้นผิว.....	49
12. ภาพสถาปัตยกรรมที่ใช้หลักความสมดุลแบบสมมาตร.....	51
13. ภาพเขียนที่ใช้หลักความสมดุลแบบอสมมาตร.....	51
14. ภาพผลงานศิลปะที่ใช้จังหวะ และลีลา.....	52
15. ภาพแสดงค่าน้ำหนักของสีที่เกิดจากสีต่างกัน	55
16. ภาพแสดงค่าน้ำหนักของสีที่เกิดจากสีเดียวกัน.....	55
17. ภาพแสดงการใช้สีเอกรงค์	56
18. ภาพเขียนที่ใช้หลักของสีส่วนรวม	57
19. ภาพแสดงการไล่น้ำหนักของวัตถุ.....	58
20. ภาพแสดงการใช้สีในจิตรกรรมแบบไทยประเพณี.....	63
21. ภาพแสดงการใช้สีในจิตรกรรมไทยร่วมสมัย	63
22. ภาพลายกนก	64
23. ภาพลายกระจัง	65
24. ภาพลายทรงพุ่มข้าวบิณฑ์.....	65
25. ภาพลายประจำยาม.....	66
26. ภาพลายนกกาบ	66

27. ภาพแบบร่างการวางองค์ประกอบ.....	70
28. ภาพแบบร่างครั้งที่ 1.....	71
29. ภาพแบบร่างครั้งที่ 2.....	72
30. ภาพแบบร่างครั้งที่ 3.....	73
31. ภาพแสดงสิ่งที่ศึกษาจากธรรมชาติ.....	74
32. ภาพแสดงสิ่งที่ศึกษาจากผลงานจิตรกรรม.....	74
33. ภาพแบบร่างการประยุกต์ลวดลาย.....	75
34. ภาพส่วนต่าง ๆ ที่ออกแบบด้วยคอมพิวเตอร์.....	76
35. ภาพแบบร่างส่วนประธานภาพ.....	77
36. ภาพส่วนประธานที่ออกแบบด้วยคอมพิวเตอร์.....	78
37. ภาพแบบร่างพานพุ่มแสดงพระราชกรณียกิจ 6 แบบ.....	80
38. ภาพพานพุ่มที่ออกแบบด้วยคอมพิวเตอร์แบบที่ 1.....	81
39. ภาพพานพุ่มที่ออกแบบด้วยคอมพิวเตอร์แบบที่ 2.....	82
40. ภาพพานพุ่มที่ออกแบบด้วยคอมพิวเตอร์แบบที่ 3.....	83
41. ภาพพานพุ่มที่ออกแบบด้วยคอมพิวเตอร์แบบที่ 4.....	84
42. ภาพพานพุ่มที่ออกแบบด้วยคอมพิวเตอร์แบบที่ 5.....	85
43. ภาพพานพุ่มที่ออกแบบด้วยคอมพิวเตอร์แบบที่ 6.....	86
44. ภาพผลงานจริง.....	88
45. ภาพแสดงจำลองการใช้งาน.....	88

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมา และความสำคัญของโครงการ

ปัจจุบันความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการด้านต่าง ๆ ได้ก้าวล้ำไปมาก ส่งผลให้ศาสตร์ในหลาย ๆ แขนงได้พัฒนาตามไปด้วย ศิลปะ และการออกแบบก็เช่นกัน ได้พัฒนาไปสู่รูปแบบร่วมสมัยมากขึ้น ข้าพเจ้าซึ่งมีความสนใจในศิลปะไทยต้องการใช้ทักษะความสามารถจากการเรียนมาผนวกเข้ากับสิ่งที่สนใจเพื่อสร้างผลงานที่มีคุณค่าในด้านความงาม ดังนั้นข้าพเจ้าจึงเลือกโครงการออกแบบภาพประกอบแนวไทยประยุกต์นี้เนื่องจากพิจารณาแล้วพบว่าจิตรกรรมแนวไทยประยุกต์สามารถพัฒนาไปสู่แนวทางที่หลากหลายมากกว่า และมีความเหมาะสมกับตัวข้าพเจ้าที่สุด

วัตถุประสงค์ของโครงการ

เหตุผลที่เลือกออกแบบภาพประดับสถาปัตยกรรมโดยใช้ภาพแนวไทยประยุกต์ เนื่องจากต้องการทดลองนำความรู้ในด้านภาพประกอบ และศิลปะไทย ซึ่งเป็นสิ่งที่ตนเองสนใจมาประยุกต์เข้าด้วยกัน เพื่อก่อให้เกิดคุณประโยชน์ต่อสถานที่ ทั้งนี้ผลที่ได้จากการทำงานมีดังนี้

1. เพื่อประดับตกแต่งภายในสถานที่ให้เกิดความสวยงาม มีคุณค่าในเชิงศิลปะ
2. มีส่วนร่วมในการเกิดพระเกียรติองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
3. แสดงศิลปะไทยสู่ความเป็นสากล

ขอบเขตของโครงการ

ออกแบบภาพสำหรับตกแต่งผนังโถงภายนอกห้องประชุม ขนาดพื้นที่ 162.5 ตารางเมตร กว้าง 25 เมตร สูง 6.5 เมตร โดยใช้เรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ส่งผลให้พสกนิกรชาวไทยอยู่เย็นเป็นสุข ภายใต้แนวทางของศิลปะแนวไทประยุกต์

แนวทางการบรรลุเป้าหมาย

1. ศึกษาข้อมูลเบื้องต้น เช่น ข้อมูลสถานที่ ข้อมูลจิตรกรรมไทย และพระราชกรณียกิจขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
2. ศึกษาข้อมูลด้านการออกแบบ เช่น องค์ประกอบศิลป์ การใช้สี ลายไทย รวมถึงการสื่อความหมายของสิ่งต่าง ๆ ที่จะนำมาใช้ในการสื่อความหมายของภาพ
3. วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้เพื่อแนวทางการทำงานที่เหมาะสม
4. สรุปขอบเขต และลักษณะงานโดยรวมจากข้อมูลทั้งหมดเพื่อนำเอาไปใช้ในการทำงาน
5. วางแผนการทำงานเพื่อควบคุมให้งานเป็นไปตามกรอบแนวคิด
6. สร้างสรรค์ผลงานจริง
7. สรุปผลการทำงานทั้งหมด

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ได้รับรู้ถึงคุณค่าทางด้านความงาม หรือคุณค่าทางสุนทรียะ กล่าวคือ การชื่นชมผลงานทางศิลปะใด ๆ จะส่งผลกระทบต่อความรู้สึก และอารมณ์ของผู้ชม ผู้ชมจะมีความซาบซึ้งต่อความหมายที่แฝงอยู่ในปรากฏการณ์รูปธรรมของผลงาน ซึ่งต่อเนื่องไปสู่การแปลความหมายเป็นความคิดทางนามธรรม ในผลงานออกแบบนี้ก็เช่นเดียวกัน จะทำให้ผู้ชมได้สัมผัสคุณค่าแห่งความงามของศิลปะ และสามารถรับรู้ถึงความยิ่งใหญ่ของศิลปะไทย มีส่วนช่วยให้ซาบซึ้งถึงคุณค่าของสถาบันพระมหากษัตริย์ผ่านผลงานชิ้นนี้

บทที่ 2

ข้อมูลเบื้องต้น

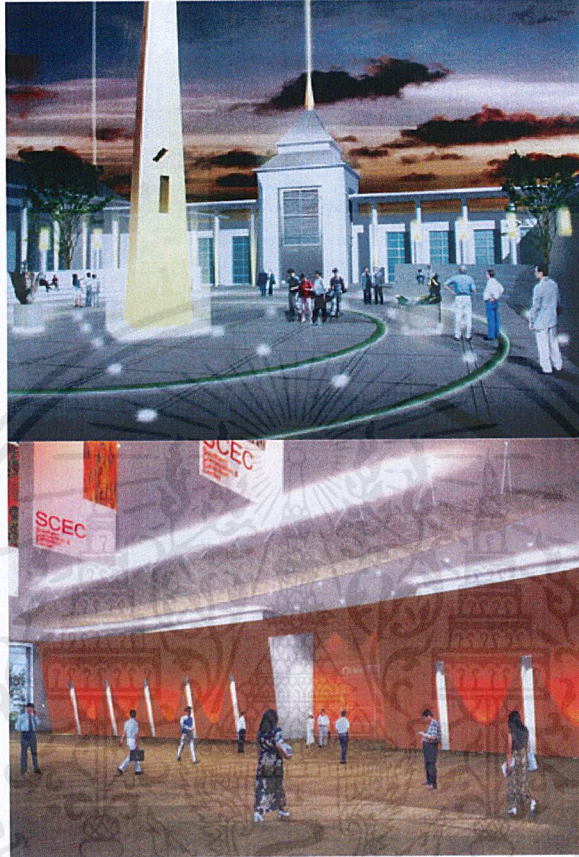
2.1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่

ศูนย์ประชุมนานาชาติเฉลิมพระเกียรติแห่งนี้จะเป็นศูนย์กลางในการเผยแพร่กิจกรรมต่าง ๆ หลากหลายรูปแบบสู่ประชาชนและกลุ่มเป้าหมายจำนวนมากเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาทางด้าน เศรษฐกิจ สังคม และความเป็นอยู่ สร้างรายได้และการกระจายรายได้ไปสู่ภูมิภาคภาคใต้ และเป็น การเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงครองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี ในปีพุทธศักราช 2549

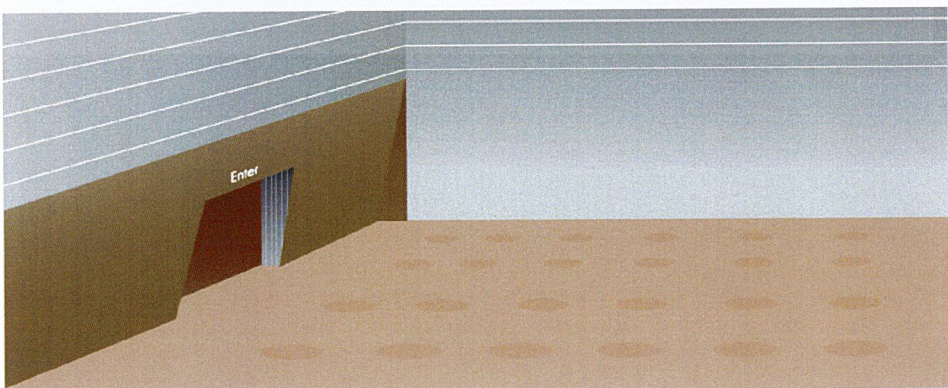
ศูนย์ประชุมนานาชาติเฉลิมพระเกียรติ ประกอบด้วยห้องประชุมขนาดใหญ่ ขนาดรองรับ ผู้เข้าร่วมประชุมไม่ต่ำกว่า 3,000 คน พื้นที่ 2,925 ตารางเมตร สามารถจัดงานและกิจกรรมต่าง ๆ ได้ อย่างหลากหลายรูปแบบ พร้อมโถงต้อนรับ จัดเลี้ยง ส่วนบริการเก็บของและเตรียมแสดง อาคาร หอประชุมเล็ก พื้นที่รวมประมาณ 5,458 ตารางเมตร ประกอบด้วย ห้องประชุมรองขนาดรองรับผู้ เข้าประชุม 1,500 คน พื้นที่รวม 1,250 ตารางเมตร ห้องประชุมสัมมนาเล็ก อีกจำนวน 8 ห้อง พื้นที่ รวมประมาณ 400 ตารางเมตร สามารถรองรับการจัดประชุม หรือการแยกกลุ่มสัมมนาย่อยได้ ตั้งแต่ขนาด 30-80 คน ต่อห้อง

นอกจากนี้ จะมีส่วนนิทรรศการถาวรเพื่อเทิดพระเกียรติ พื้นที่ 1,000 ตารางเมตร ได้แก่ ส่วนนิทรรศการถาวรเพื่อเทิดพระเกียรติสมเด็จพระบรมราชชนก และสมเด็จพระศรีนครินทราบ รมราชชนนี ส่วนนิทรรศการถาวรเพื่อเทิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ส่วน นิทรรศการแสดงประวัติศาสตร์ประเทศไทย และส่วนนิทรรศการท้องถิ่นภาคใต้

ภาพสถานที่

รูปที่ 1 ภาพจำลองภายนอก และภายในศูนย์ประชุม

รูปที่ 2 ภาพจำลองโถงภายนอกห้องประชุม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2.2 จิตรกรรมฝาผนัง

จิตรกรรมคือภาพเขียนหลายชนิดที่เขียนบนปูนบนผนังหรือเพดาน คำว่า “fresco” มาจากภาษาอิตาลี “affresco” ซึ่งมาจากคำว่า “fresco” หรือ “สด” รากศัพท์มาจากภาษาเยอรมัน

ชนิดของจิตรกรรมฝาผนัง

จิตรกรรมฝาผนังแบบปูนเปียก เป็นวิธีที่ใช้สีผสมน้ำแล้ววาดลงบนปูนปลาสเตอร์ หรือ lime mortar ที่ปาดไว้บางๆบนผนังที่ภาษาอิตาลีเรียกว่า “intonaco” เมื่อทาสีลงไปแล้วก็ไม่จำเป็นต้องใช้อะไรทาเคลือบให้สีติดเพราะปูนปลาสเตอร์จะมีปฏิกิริยาเคมีกับสีติดปูน เมื่อทาสีจะซึมลงไปปูนที่ยังขึ้นพอปูนแห้งก็จะมีปฏิกิริยาเคมีกับอากาศทำให้สีติดผนังถาวร ผู้ที่ใช้วิธีสร้างจิตรกรรมฝาผนังโดยใช้วิธีนี้คือ ไอแซ็ค มาสเตอร์ ที่ขึ้นบนของมหาวิหารเซนต์ฟรานซิสแห่งอาซิซิที่อาซิซิ ประเทศอิตาลี

จิตรกรรมฝาผนังแบบปูนแห้ง จะตรงกันข้ามคือจะวาดบนปูนแห้ง วิธีนี้จิตรกรจะผสมสีกับสารที่ทำให้ติดผนัง เช่น กาว หรือน้ำมัน เพื่อให้สียึดติดกับผนัง สิ่งที่ดีควรจะสังเกตคือความแตกต่างระหว่างจิตรกรรมปูนแห้งที่วาดทับบนจิตรกรรมปูนเปียกซึ่งเป็นวิธีที่ใช้กันทั่วไปตั้งแต่ยุคกลางเป็นต้นมา และจิตรกรรมปูนแห้งที่วาดบนผนังเปล่า

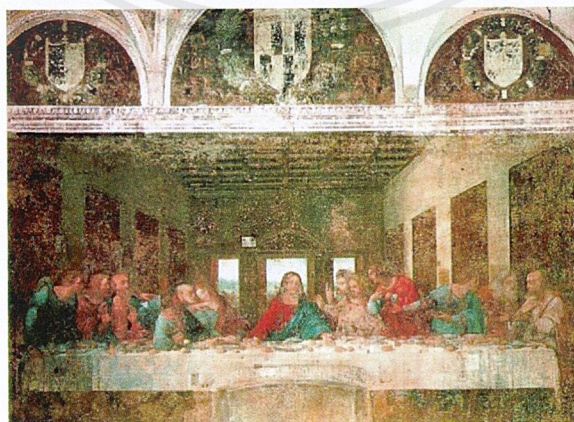
ตามปกติแล้วจิตรกรรมปูนเปียกจะทนทานกว่าจิตรกรรมปูนแห้งที่มาวาดทับภายหลัง เพราะจิตรกรรมปูนแห้งจะติดผนังที่ไม่เรียบได้ดีกว่าผนังที่เรียบ บางครั้งจิตรกรจะใช้วิธีหลังนี้เพื่อเติมรายละเอียด หรือเพราะบางสีไม่สามารถทำได้จากวิธีแรกเพราะปฏิกิริยาเคมีของปูนที่มีค่า โดยเฉพาะสีน้ำเงิน เสื้อคลุมที่เป็นสีน้ำเงินของจิตรกรรมปูนเปียกจะมาเติมด้วยวิธีหลังให้สีเข้มขึ้น

เพราะทั้งสีน้ำ และสีน้ำจะออกมาไม่สวยเมื่อใช้ปูนเปียกจากการวิจัยพบว่า จิตรกรสมัยเรอเนซองส์ตอนต้นมักจะใช้วาดบนปูนแห้งเพื่อจะให้ได้สีที่หลากหลายกว่าปูนเปียก งานที่ทำด้วยวิธีนี้ในสมัยแรกๆ สูญหายไปเกือบหมด แต่งานที่ทำบนผิวผนังที่ทำให้หยาบเพื่อให้สีติดจะยังคงเหลืออยู่บ้าง สิ่งที่เป็นอันตรายต่อจิตรกรรมฝาผนังมากที่สุดก็เห็นจะเป็นความชื้น

จิตรกรรมปูนขึ้น วิธีที่สามเรียกว่า จิตรกรรมปูนขึ้น หรือ “mezzo-fresco” วิธีนี้จิตรกรจะวาดรูปบนผนังปูนที่ใกล้จะแห้งตามที่ อิกนาซิโอ ฟ็อดโซ อธิบายไว้เมื่อคริสต์ศตวรรษที่ 16 ว่าเพื่อจะพอให้สีซึมลงไปเนื้อปูนเพียงเล็กน้อย พอมาถึงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 16 วิธีนี้ก็ใช้แทนที่จิตรกรรมปูนเปียกเป็นส่วนใหญ่ จิตรกรที่ใช้วิธีนี้ก็มี จิแอนบัททิสตา ทิโอโปโล

ระหว่างสามวิธีนี้งานที่ทำโดยวิธีปูนแห้งล้วนจะทำได้เร็วกว่าวิธีอื่น ถ้ามีอะไรผิดก็แก้ง่าย และความแตกต่างของสีที่ทาลงไปกับเวลาที่สีแห้งจะน้อยที่สุดเมื่อเทียบกับวิธีอื่น ในการสร้างจิตรกรรมปูนเปียก ช่างจะฉาบบริเวณที่จะวาดภาพด้วย “arriccio” ที่ทำให้ผนังภายใต้สากแล้วทิ้งไว้ให้แห้งอีกสามส่วนก่อนที่จะร่างภาพที่จะวาดลงบนผนังที่ฉาบไว้โดยใช้สีฝุ่นแดง ต่อมาการร่างใช้วิธีวาดบนกระดาษก่อนที่จะมาทาบบนผนังตามขอบรูปก็จะปรุเป็นรอยด้วยวัสดุที่มีความแหลมแล้วทาบกับผนังแล้วใช้ประคบที่บรรจุด้วยผงดำๆ ที่เรียกว่า “spolvero” ตบบนตัวร่าง พอเสร็จบนผนังก็จะเป็รอยร่างคร่าวๆ จากฝุ่นที่ตบเอาไว้ ถ้าผนังที่จะวาดมีรูปอยู่แล้วช่างก็จะสกัดผิวออกเป็นระยะๆ เพื่อให้ปูนที่จะฉาบเกาะติด วันที่จะวาดรูปช่างก็จะฉาบปูนบางๆ เรียบบนผนังที่เตรียมไว้ การฉาบก็จะฉาบเฉพาะบริเวณที่จะทำเสร็จในวันนั้น การซ่อนรอยต่อของปูนก็อาจจะทำโดยใช้ขอบรูปของตัวแบบ หรือทิวทัศน์ การทาสีมักจะเริ่มจากส่วนที่สูงที่สุดของภาพ บริเวณที่ทาสีเสร็จในวันหนึ่งเรียก เราจะศึกษาขั้นตอนการวาดภาพได้จากตะเข็บหรือรอยต่อจากส่วนหนึ่งไปอีกส่วนหนึ่ง

จิตรกรรมปูนเปียกจะเป็นวิธีที่ค่อนข้างยากเพราะจิตรกรมีเวลาวาดเพียงสิบสองชั่วโมง ก่อนที่ปูนจะแห้ง ตามปกติแล้วจิตรกรจะรอชั่วโมงหนึ่งหลังจากฉาบก่อนที่จะเริ่มวาดแล้ววาดไปจนราวสองชั่วโมงก่อนที่ปูนจะแห้ง พอปูนแห้งวิธีวาดปูนเปียกก็ต้องหยุดไม่มีการแก้ ปูนที่ยังวาดไม่เสร็จก็ต้องเซาะออก เพื่อที่จะได้ฉาบใหม่ ถ้ามีอะไรผิดบางครั้งก็ต้องลอกปูนที่วาดไว้ออกทั้งหมด หรือมาใช้วิธีวาดบนปูนแห้งแก้ ถ้าเราดูจิตรกรรมฝาผนังบนผนังขนาดใหญ่เราอาจจะเห็นบริเวณที่วาดอาจจะแบ่งได้ราวสิบถึงยี่สิบบริเวณ หรืออาจจะมากกว่านั้นก็ได้อ รอยตะเข็บที่เคยซ่อนไว้อย่างแนบเนียนก็อาจจะเด่นชัดขึ้นจนบางครั้งก็มองเห็นได้จากข้างล่าง นอกจากนั้นรอยตะเข็บมักจะแต่งให้เรียบร้อยด้วยวิธีวาดปูนแห้งซึ่งจะหลุดออกมาตามกาลเวลา

รูปที่ 3 ภาพจิตรกรรมปูนเปียก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2.3 ศิลปะไทย

ศิลปะไทยเป็นคำที่ยอมรับว่าเป็นเอกลักษณ์ของชาติไทย ซึ่งคนไทยทั้งชาติต่างภาคภูมิใจอย่างยิ่ง ความงดงามที่สืบทอดอันยาวนานมาตั้งแต่อดีตบ่งบอกถึงวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นโดยมีพัฒนาการบนพื้นฐานของความเป็นไทย ลักษณะนิสัยที่อ่อนหวานละมุนละไม รักสวยรักงามที่มีมานานของสังคมไทย ทำให้ศิลปะไทยมีความประณีตอ่อนหวาน เป็นความงามอย่างวิจิตรอลังการที่ทุกคนได้เห็นต้องตื่นตาตื่นใจอย่างบอกไม่ถูก ลักษณะความงามนี้จึงได้กลายเป็นความรู้สึกทางสุนทรียภาพโดยเฉพาะคนไทย

เมื่อเราได้สืบค้นความเป็นมาของสังคมไทย พบว่าวิถีชีวิตอยู่กันอย่างเรียบง่าย มีประเพณีและศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ สังคมไทยเป็นสังคมเกษตรกรรมมาก่อน ดังนั้นความผูกพันของจิตใจจึงอยู่ที่ธรรมชาติแม่น้ำและพื้นดิน สิ่งหล่อหลอมเหล่านี้จึงเกิดบูรณาการเป็นความคิด ความเชื่อและประเพณีในท้องถิ่น แล้วถ่ายทอดเป็นวัฒนธรรมไทยอย่างงดงาม ที่สำคัญวัฒนธรรมช่วยส่งต่อคุณค่าความหมายของสิ่งอันเป็นที่ยอมรับในสังคมหนึ่ง ๆ ให้คนในสังคมนั้นได้รับรู้แล้วขยายไปในขอบเขตที่กว้างขึ้น ซึ่งส่วนใหญ่การสื่อสารทางวัฒนธรรมนั้นกระทำโดยผ่านสัญลักษณ์ และสัญลักษณ์ก็คือผลงานของมนุษย์นั่นเองที่เรียกว่า ศิลปะไทย

ปัจจุบันคำว่า “ ศิลปะไทย ” กำลังจะถูกลืมเมื่ออิทธิพลทางเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาแทนที่สังคมเก่าของไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งโลกแห่งการสื่อสารได้ก้าวไปล้ำยุคมาก จนเกิดความแตกต่างอย่างเห็นได้ชัดเมื่อเปรียบเทียบกับสมัยอดีต โลกใหม่ยุคปัจจุบันทำให้คนไทยมีความคิดห่างไกลตัวเองมากขึ้น และอิทธิพลดังกล่าวนี้ทำให้คนไทยลืมตัวเราเองมากขึ้นจนกลายเป็นสิ่งสับสนอยู่กับสังคมใหม่อย่างไม่รู้ตัว มีความวุ่นวายด้วยอำนาจแห่งวัฒนธรรมสื่อสารที่รีบเร่งรวดเร็วจนลืมความเป็นเอกลักษณ์ของชาติ

เมื่อเราหันกลับมามองตัวเราเองใหม่ ทำให้ดูห่างไกลเกินกว่าจะกลับมาเรียนรู้ว่าพื้นฐานของชาติบ้านเมืองเดิมเรานั้น ความเป็นมาหรือมีวัฒนธรรมอย่างไร ความรู้สึกเช่นนี้ทำให้เราลืมมองอดีตตัวเอง การมีวิถีชีวิตกับสังคมปัจจุบันจำเป็นต้องคืนรนต่อผู้กับปัญหาต่าง ๆ ที่วิ่งไปข้างหน้าอย่างรวดเร็ว ถ้าเรามีปัจจุบันโดยไม่มีอดีตเราก็จะมีอนาคตที่คลอนแคลนไม่มั่นคง การดำเนินการนำเสนอแนวคิดในการจัดการเรียนการสอนศิลปะในครั้งนี้จึงเป็นเสมือนการค้นหาค้นหาอดีต

ความเป็นมาของศิลปะไทย

ไทยเป็นชาติที่มีศิลปะ และวัฒนธรรม ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีของตนเองมาช้านานแล้ว เริ่มตั้งแต่ก่อนประวัติศาสตร์ ศิลปะไทยมีวิวัฒนาการ และสืบเนื่องเป็นตัวของตัวเองในที่สุด เท่าที่เราทราบราว พ.ศ. 300 จนถึง พ.ศ. 1800 พระพุทธศาสนานำเข้ามาโดยชาวอินเดียครั้งนั้น แสดงให้เห็นอิทธิพลต่อรูปแบบของศิลปะไทยในทุก ๆ ด้านรวมทั้งภาษา วรรณกรรม ศิลปกรรม โดยกระจายเป็นกลุ่มศิลปะสมัยต่าง ๆ เริ่มตั้งแต่สมัยทวารวดี ศรีวิชัย ลพบุรี เมื่อกลุ่มคนไทยตั้งตัวเป็นปึกแผ่นแล้ว ศิลปะดังกล่าวจะตกทอดกลายเป็นศิลปะไทย ช่างไทยพยายามสร้างสรรค์ให้มีลักษณะพิเศษกว่างานศิลปะของชาติอื่น ๆ คือ จะมีลวดลายไทยเป็นเครื่องตกแต่ง ซึ่งทำให้ลักษณะของศิลปะไทยมีรูปแบบเฉพาะมีความอ่อนหวาน ละมุนละไม และได้สอดแทรกวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี และความรู้สึกของคนไทยไว้ในงานอย่างลงตัว ดังจะเห็นได้จากภาพฝาผนังตามวัดวาอารามต่าง ๆ ปราสาทราชวังตลอดจนเครื่องประดับและเครื่องใช้ทั่วไป

2.4 จิตรกรรมไทย

จิตรกรรมไทย (Thai Painting) หมายถึง ภาพเขียนที่มีลักษณะเป็นแบบอย่างของไทยที่แตกต่างจากศิลปะของชนชาติอื่นอย่างชัดเจน ถึงแม้จะมีอิทธิพลศิลปะของชาติอื่นอยู่บ้าง แต่ก็สามารถ คัดแปลง คลี่คลาย ตัดทอน หรือเพิ่มเติมจนเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของตนเองได้อย่างสวยงามลงตัว น่าภาคภูมิใจ และมีวิวัฒนาการทางด้านด้านรูปแบบ และวิธีการมาตลอดจนถึงปัจจุบัน ซึ่งสามารถพัฒนาต่อไปอีกในอนาคต

ลายไทย เป็นส่วนประกอบของภาพเขียนไทยใช้ตกแต่งอาคาร สิ่งของ เครื่องใช้ต่าง ๆ เครื่องประดับ ฯลฯ เป็นลวดลายที่มีชื่อเรียกต่าง ๆ กันซึ่งนำเอารูปร่างจากธรรมชาติมาประกอบ เช่น ลายกระหนก ลายกระจัง ลายประจายาม ลายเครือเถา เป็นต้น หรือเป็นรูปที่มาจากความเชื่อและคตินิยม เช่น รูปคน รูปเทวดา รูปสัตว์ รูปยักษ์ เป็นต้น

จิตรกรรมไทย เป็นวิจิตรศิลป์อย่างหนึ่ง ซึ่งส่งผลสะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมอันดีงามของชาติ มีคุณค่าทางศิลปะ และเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้าเรื่องที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ประวัติศาสตร์ โบราณคดี ชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรมการแต่งกาย ตลอดจนการแสดงการเล่นพื้นเมืองต่าง ๆ ของแต่ละยุคสมัย และสาระอื่น ๆ ที่ประกอบกันเป็นภาพจิตรกรรมไทย งานจิตรกรรมให้ความรู้สึกในความงามอันบริสุทธิ์น่าชื่นชม เสริมสร้างสุนทรีย์ภาพขึ้นในจิตใจมวลมนุษยชาติได้โดยทั่วไป

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

วิวัฒนาการของงานจิตรกรรมไทยแบ่งออกตามลักษณะรูปแบบทางศิลปกรรมที่ปรากฏในปัจจุบันมีอยู่ 2 แบบ คือ

จิตรกรรมไทยแบบประเพณี

พจนานุกรมศัพท์ศิลปกรรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2530 ให้คำอธิบายไว้ว่า

จิตรกรรมไทยประเพณี ภาพระบายสีเอกรงค์หรือพหุรงค์ตามคติความเชื่อของช่างจิตรกรรมไทย ซึ่งแสดงออกให้เห็นด้วยรูปแบบที่ประกอบด้วยขนบนิยมต่อไปนี้

- รูปแบบของสรรพสิ่งต่าง ๆ แสดงด้วยรูปเปรียบเทียบลักษณะสมมติภาวะ หรือเป็นรูปนิมิตจากความคิด ลักษณะเป็นบุคลาธิษฐานแทนการแสดงรูปภาพที่เป็นจริง
- รูปแบบมีรูปร่างลักษณะทรวดทรง ท่วงท่าเป็นแบบประดิษฐ์โดยจัดระเบียบขึ้นใหม่มีความง่ายแก่การเห็น มีความกลมกลืนร่วมกันระหว่างรูปแบบแต่ละประเภท
- รูปแบบทั่วไปมีขนาดเล็ก ๆ แสดงออกในลักษณะย่อส่วนลงทั้งหมดด้วยวัตถุประสงค์เพื่อการเขียนพรรณนาเรื่องให้ได้จุในพื้นที่จำกัด เช่น อาคารขนาดใหญ่
- รูปแบบทั่วไปมีลักษณะ และการแสดงภาวะให้เป็น 2 มิติ คือมีส่วนสูงกับส่วนกว้างรูปแบบจึงเป็นไปในลักษณะแบนราบแนบกับพื้นภาพ
- รูปแบบ และการระบายสีบนรูปแบบเป็นไปในลักษณะสีเรียบราบ เพื่อแสดงให้เห็นความต่างระหว่างพื้นกับภาพเท่านั้น ไม่แสดงบรรยากาศหรือระยะทางระหว่างภาพกับพื้นภาพ
- รูปแบบทั่วไปกำหนดให้เป็นรูปด้านที่มองเห็นในตำแหน่งระดับตา รูปแบบทุกรูปแบบที่ปรากฏบนพื้นภาพจะถูกกำหนดเป็นภาพที่ปรากฏตรงใจกลางในตาของผู้ดู ไม่ว่ารูปแบบนั้นจะเขียนขึ้นบนตำแหน่งใดในภาพ
- รูปแบบเขียนขึ้นด้วยเหตุผลเพื่อการพรรณนาเรื่องราวโดยอาศัยท่าทางของรูปแบบเป็นสื่อสื่อความหมายทางพฤติกรรม และการอธิบายเหตุการณ์แต่ละตอนในเรื่องที่เขียนเป็นรูปภาพ ดังนั้นจึงไม่ให้ความสำคัญต่อสภาพกาลเวลาซึ่งมีแสงเงาเป็นส่วนประกอบ จิตรกรรมแบบไทยประเพณีจึงจำกัดแควงไม่รับความหมายของแสงเงาเข้าไปในการเขียนภาพ
- รูปแบบและการนำเสนอเป็นรูปแบบต่าง ๆ บนพื้นภาพมีลักษณะชัดเจนเท่ากันหมดไม่มีการลดขนาดหรือส่วนที่เป็นรายละเอียด
- รูปแบบและองค์ประกอบของภาพจิตรกรรมไทยประเพณีมีลักษณะและเหตุผลในการนำเสนอเป็นไปเพื่อการพรรณนาความจึงเสนอองค์ประกอบของภาพจิตรกรรม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- รูปแบบและการใช้สีในรูปแบบ เป็นไปในลักษณะการใช้สีเพื่อการตกแต่ง ช่างจิตรกรรมแบบไทยประเพณีระบายสีรูปภาพโดยไม่จำกัดความคิดว่าจะต้องแสดงออกให้สมจริง จิตรกรรมไทยประเพณีพอจำแนกได้ดังนี้

จิตรกรรมไทยตกแต่ง

เป็นงานช่างศิลป์หรืองานช่างฝีมืออย่างหนึ่งของไทยที่เกิดจากพัฒนาการของศิลปะพื้นบ้านไทย (Folk Art , Traditional Art) โดยเฉพาะจากจิตรกรรมไทยในสมุดข่อย จิตรกรรมไทยตกแต่งเป็นงานประณีตศิลป์ ดังที่ มารุต อัมรานนท์ กล่าวไว้ว่า มีผลงานบางรูปแบบที่มีการแสดงออกในลักษณะที่ต้องใช้ศิลปะ และความประณีตเป็นอย่างมาก โดยจัดอยู่ในประเภทประณีตศิลป์หรือ จุลศิลป์ (Minor Art) เป็นการแสดงออกที่ใช้ความประณีตในฝีมือและเป็นการนำเอากระบวนการทางศิลปะเข้าไปเกี่ยวข้องเป็นอย่างมาก โดยจุดหมายที่จะเน้นให้เกิดความวิจิตรงดงามเป็นสำคัญ งานศิลปะที่น่าจะจัดอยู่ในลักษณะดังกล่าว เช่น เครื่องมุก หัวโชน การทำลายน้ำรด เป็นต้น จิตรกรรมไทยแบบประเพณีส่วนใหญ่เป็นจิตรกรรมไทยที่ปรากฏตามฝาผนังในวิหาร ในอุโบสถ รวมถึงงานจิตรกรรมลายไทยที่ปรากฏตามตู้พระธรรม บานประตูหน้าต่างโบสถ์ วิหาร ที่เรียกกันว่าลายปิดทองรดน้ำ หรือลายลงรักปิดทองด้วย ซึ่งมีกระบวนการกรรมวิธี และการจัดวางการแสดงผลออกเป็นเอกลักษณ์ไทยที่สืบทอดกันมาจนปัจจุบัน เป็นจิตรกรรมไทยที่ยังไม่ได้รับอิทธิพลศิลปะจากต่างชาติหรือต่างถิ่น วิรุณ ตั้งเจริญ กล่าวไว้ว่า กล่าวถึงทัศนศิลป์ไทยทั้งจิตรกรรม และ ประติมากรรม จิตรกรรมไทยที่เขียนขึ้นตามผนังที่เรียกกันว่าจิตรกรรมฝาผนัง นับได้ว่าจิตรกรรมฝาผนังในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวมีจำนวนมากมาย ตามจำนวนวัดวาอารามที่บูรณปฏิสังขรณ์และสร้างขึ้น และมีความงดงามวิจิตรบรรจงเหนือกว่ายุคสมัยใด นอกจากนั้นแล้ว งานประณีตศิลป์ซึ่งเป็นงานประดิษฐ์ตกแต่งในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวยังได้รับการยอมรับว่ามีความประณีตบรรจงยิ่ง ไม่ว่าจะเป็นการประดับกระจก การทำลายปิดทองรดน้ำ งานปั้นปูน เป็นต้น

ลายปิดทองรดน้ำเป็นงาน 2 มิติ ที่จัดอยู่ในกลุ่มงานจิตรกรรมไทยประเพณี ดังนั้นถ้าจะพิจารณาจำแนกงานจิตรกรรมไทยแบบประเพณี ก็พออนุโลมจำแนกได้เป็น ๒ ลักษณะ คือ ลักษณะแรก ได้แก่ จิตรกรรมไทยเอกรงค์ (monochrome) ซึ่งได้แก่งานลงรักปิดทองหรือลายปิดทองรดน้ำ และงานประณีตศิลป์หรือจุลศิลป์อื่น ๆ ที่มีลักษณะเดียวกัน ลักษณะทั้ง 2 คือ จิตรกรรมไทยพหุรงค์ (polychrome) ซึ่งได้แก่ จิตรกรรมไทยฝาผนังที่ปรากฏตามผนังอุโบสถ และวิหารทั่วไป จิตรกรรมไทยแบบประเพณีไม่ว่าจะเป็นงานประเภทเอกรงค์หรือพหุรงค์ก็ตามแต่ยังคง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ความวิจิตรบรรจงแบบบุคลิกไทย มารุต อัมรานนท์ กล่าวว่า งานในลักษณะที่เป็นประณีตศิลป์ส่วนมากจะพบอยู่ในกลุ่มบุคคลชั้นสูง เช่น ในราชสำนักของพระมหากษัตริย์ พระราชวงศ์ เสนาบดี ตลอดจนพระสงฆ์ พระราชาคณะ ผู้สูงด้วยสมณศักดิ์ หรือไม่ก็เป็นสิ่งที่ได้มีการสั่งทำเพื่อใช้สำหรับเป็นเครื่องประกอบพิธีต่าง ๆ และมักทำขึ้นในจำนวนจำกัด เมื่อพิจารณางานศิลปะตกแต่งหรือประณีตศิลป์ที่มีลักษณะเป็นงานจิตรกรรมชัดเจน ได้แก่ งานเครื่องมุกประดับบนพื้นระนาบ 2 มิติ ลวดลายบนเครื่องถม เครื่องเบญจรงค์ และงานปิดทองรดน้ำหรืองานลงรักปิดทองซึ่งมักเรียกกันว่าจิตรกรรมเอกรงค์ ซึ่งแม้จะมีผลงานออกมาเป็นสีเดียว แต่กระบวนการประดิษฐ์สร้างแตกต่างจากงานจิตรกรรมที่ใช้วิธีการแต้มหรือระบายสี (painting) จิตรกรรมมุกประดับ และลายปิดทองรดน้ำเป็นจิตรกรรมแบบประเพณีไทยที่สะท้อนภูมิปัญญาเชิงช่างของไทยและเป็นเอกลักษณ์ไทยที่โดดเด่นทั้งในด้านรูปแบบ และกระบวนการสร้างสรรค์

รูปที่ 4 ภาพลายรดน้ำบนตู้พระไตรปิฎก

จิตรกรรมไทยบนฝาผนัง

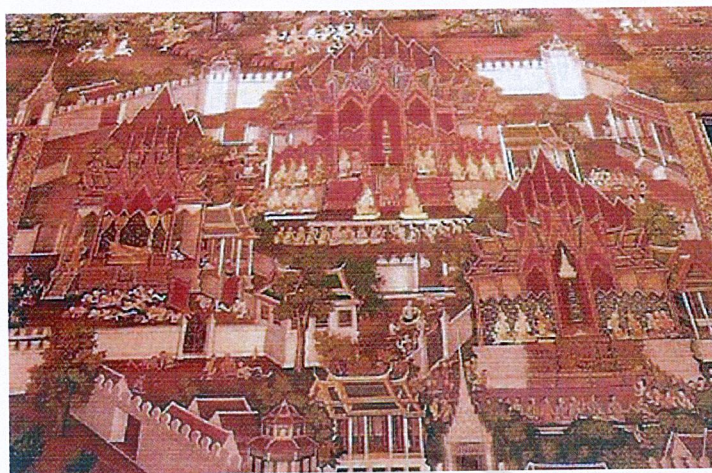
เป็นจิตรกรรมแบบประเพณีไทย ที่วิวัฒนาการ และพัฒนามาถึงจุดสุดยอดในด้านความวิจิตรบรรจง แม้จะอาศัยผนังอาคารเป็นพื้นระนาบรองรับแต่ก็มิได้เน้นให้เป็นงานตกแต่ง หากแต่มุ่งแสดงคุณค่าทางศิลปะ จิตรกรรมไทยที่โดดเด่นด้วยการใช้สีหลายสี ซึ่งใช้วิธีระบายหรือแต้ม (painting) เช่นเดียวกับจิตรกรรมทั่วไป พจนานุกรมศัพท์ศิลปกรรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2530 ได้ให้คำอธิบายเกี่ยวกับจิตรกรรมฝาผนังไว้ว่า ภาพเขียนที่มีคุณค่าบนผนังถ้า ผนังก่ออิฐฉาบปูน ผนังไม้หรือเพดาน จิตรกรรมในเมืองไทยสมัยก่อนประวัติศาสตร์นั้นเข้าใจว่าเขียนขึ้นตาม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ความเชื่อของหมู่ชนในสมัยนั้น ต่อมาเมื่อมีชนบางส่วนได้เข้ารับนับถือพุทธศาสนา จึงได้รับศิลปะการเขียนจิตรกรรมฝาผนังผ่านทางศาสนา ดังปรากฏในสมัยทวารวดี ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีภาพจิตรกรรมฝาผนังที่วัดลูกเขย อำเภอบ้านฝ้อ จังหวัดอุดรธานี ภาพเขียนบนแผ่นอิฐเป็นรูประบายสีแสดงสัญลักษณ์ความเชื่อทางศาสนาที่พบได้โบราณ ตำบลจรเข้สามพัน อำเภออุทุมพร จังหวัดสุพรรณบุรี นอกจากนี้ยังพบที่ถ้ำศิลา จังหวัดยะลา และที่อื่นๆด้วย จิตรกรรมฝาผนังไทยที่จัดว่าเป็นจิตรกรรมไทยแบบประเพณีก็เพื่อที่จะจำแนกให้เห็นความแตกต่างจากจิตรกรรมไทยที่ได้รับอิทธิพลจากต่างถิ่น วิรุณ ตั้งเจริญ กล่าวว่า เมื่อรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว การสร้างเมืองแปงเมื่อได้ลงหลักปักฐานแล้ว กรุงเทพมหานครได้เปิดประเทศให้กว้างขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการขยายกิจการค้ากับจีน และการเปิดรับมิชชันนารีตะวันตก ซึ่งการเปิดประเทศเช่นนี้ก่อให้เกิดกระแสศิลปกรรมร่วมสมัยในช่วงเวลานั้น 3 รูปแบบ คือ

1. ศิลปกรรมกระแสประเพณีนิยม
2. ศิลปกรรมกระแสอิทธิพลจีน
3. ศิลปกรรมกระแสอิทธิพลตะวันตก

จิตรกรรมแบบประเพณีไทย โดยเฉพาะกิจกรรมฝาผนังไทยมีพัฒนาการมาจนถึงจุดสุดยอดแห่งความงามวิจิตรบรรจงในช่วงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น วิรุณ ตั้งเจริญ ได้กล่าวถึงจิตรกรรมไทยซึ่งจำแนกโดยคณะกรรมการจัดงานสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี และกล่าวถึงจิตรกรรมไทยแบบประเพณีไว้ว่า ลักษณะจิตรกรรมที่เป็นแบบประเพณีไทยเป็นงานที่เขียนรูปบุคคลด้วยสีแบน ๆ ตัดเส้น รูปอาคารบ้านเรือนเขียนด้วยเส้นระดับหรือเส้นเอียงขนานกัน มีการใช้แสงเงาเพียงเล็กน้อยที่เป็นต้นไม้ โขดหิน ภูเขาและท้องฟ้า งานในลักษณะนี้ ได้แก่ จิตรกรรมบนผนังอุโบสถวัดสมณาราม จังหวัดเพชรบุรี ในปัจจุบันจิตรกรรมแบบประเพณีไทยไม่ได้จำกัดเฉพาะที่เขียนบนฝาผนังเท่านั้น แต่นิยมเขียนบนผ้าใบหรือแคนวาสแบบเข้ากรอบติดตั้งประดับประดาตามอาคารทั่วไปด้วย

รูปที่ 5 ภาพจิตรกรรมฝาผนังแบบไทยประเพณี

จิตรกรรมไทยพัฒนาใหม่

จิตรกรรมไทยที่ได้รับอิทธิพลศิลปะต่างชาติ

เป็นจิตรกรรมไทยที่ยังคงมีกระบวนการในการสร้างสรรค์แบบไทย ที่ได้หยิบเอาคุณลักษณะบางประการของศิลปะตะวันตกเข้ามาผสมผสาน แต่ยังคงปรากฏเอกลักษณ์ไทยโดดเด่นอยู่ในผลงาน ในเอกสารไทยศึกษามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชระบุว่า ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวอิทธิพลศิลปกรรมตะวันตกเพิ่มมากขึ้น มีการสร้างอาคารแบบตะวันตกหลายแห่ง ตัดถนนสายสำคัญ สภาพสังคมสิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว เช่นเดียวกับการเปลี่ยนแปลงรูปแบบและเนื้อหาของจิตรกรรม มีความพยายามเขียนภาพเหมือนบุคคลดังในจิตรกรรมฝาผนังในพระที่นั่งทรงผนวชวัดเบญจมบพิตร ทรงริเริ่มนำเทคนิคการเขียนภาพอย่างตะวันตก โปรดๆ ให้รัวอินโง่งเขียนเป็นภาพปริศนาธรรมบนผนังในโบสถ์วัดบวรนิเวศวิหาร เขตพระนคร กรุงเทพฯ ต่อจากนั้นได้มีการประยุกต์เข้ากับการเขียนภาพแบบประเพณีไทย ศิลปกรรมกระแสอิทธิพลตะวันตกได้เข้ามาเต็มทีในช่วงเวลาต่อมา มีผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งเทคนิควิธี รูปแบบ และเนื้อหาที่ไม่เกี่ยวกับเรื่องราวในพระพุทธศาสนา แต่มาสนใจเนื้อหาที่เป็นเรื่องราวของชีวิตสามัญชน และชนชาติทั่วไป วิรุณ ตั้งเจริญ กล่าวว่า กระบวนการแบบศิลปกรรมกระแสอิทธิพลตะวันตกในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวล้วนเป็นกระแสอิทธิพลตะวันตกแบบประเพณีนิยม (Western Art) ที่สืบทอดมาแต่อดีตโดยเฉพาะศิลปะหลักวิชา (Academic Art) ที่มีพัฒนาการมาจากศิลปะสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยาการ (Renaissance)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 15-16 โดยมีอิตาลีเป็นศูนย์กลาง การประยุกต์ผสมผสานศิลปะประเพณีนิยม และศิลปะกระแสอิทธิพลตะวันตกเข้าไว้ด้วยกันอย่างงดงามยิ่ง ได้แก่ ผลงานของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ โดยเฉพาะที่ปรากฏในงานจิตรกรรมไทยซึ่งเป็นแบบอย่างและแนวทางให้แก่ศิลปินจิตรกรรุ่นต่อ ๆ มา

จิตรกรรมไทยร่วมสมัย

เป็นจิตรกรรมที่รับเอากระแสอิทธิพลศิลปะตะวันตกเต็มที่จะเรียกว่าเดินตามกระแสอิทธิพลศิลปะตะวันตกเลยก็ได้ ผลงานจิตรกรรมดังกล่าวแม้จะสร้างสรรค์โดยศิลปินไทยแต่ไม่มีคุณลักษณะ และเนื้อหาที่สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นชาติไทยแต่อย่างใดเรียกว่า เป็นจิตรกรรมร่วมสมัยหรือจิตรกรรมแบบสากลนิยม ในเอกสารประกอบการเรียนไทยศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ความตอนหนึ่งระบุว่า จิตรกรรมแนวสากลในระยะแรกที่ศิลปินสร้างสรรค์และประสบความสำเร็จ ได้แก่ ภาพเหมือนบุคคล ภาพทิวทัศน์ การเขียนภาพด้วยสีน้ำมันลงบนผ้าแล้วใส่กรอบประดับผนังเป็นที่รู้จักกันดีและได้รับความนิยมคลี่คลายอย่างรวดเร็วในระยะแรกนี้จิตรกรบางท่านเขียนภาพในแนวอิมเพรสชันนิสม์ ซึ่งให้ความสำคัญกับสีที่สดใสแทนค่าแสง และเงาของวัตถุ คำนึงถึงความประทับใจของจิตรกรยิ่งกว่าการเขียนภาพให้เป็นภาพเหมือน หรือเป็นภาพเขียนที่ลดทอนรายละเอียดของรูปทรงและปรับปรุงให้เป็นรูปทรงเกาชาคณิต ตามแนวคิดทิวทัศน์ก็มีผู้นิยมทดลองแสดงถึงแนวคิด และการแสดงออกที่เป็นอิสระต่างจากภาพเหมือนจริงยิ่งขึ้นทุกที จนกระทั่งถึงแนวการเขียนภาพกึ่งนามธรรม และแนวนามธรรม ซึ่งแสดงออกด้วยเส้น สี หรือรูปทรงอิสระไม่เหมือนรูปของจริงหรือเพียงรูปอิงของจริง ด้วยจุดหมายเฉพาะตัวศิลปิน

แท้ที่จริงจิตรกรรมไทยร่วมสมัยที่รับเอากระแสอิทธิพลศิลปะตะวันตกมาเต็มทีนั้น ส่วนใหญ่เป็นกระแสอิทธิพลของศิลปะสมัยใหม่มากกว่าจะเป็นศิลปะหลักกระแสอิทธิพลศิลปะตะวันตกได้แพร่หลายเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปในภูมิภาคของโลก บางครั้งก็เรียกว่าศิลปะสากลและจิตรกรรมแนวสากลก็คือ จิตรกรรมที่ไม่สะท้อนลักษณะชนชาติ วิภูณ ตั้งเจริญ กล่าวว่าการงานทางด้านจิตรกรรมในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยเฉพาะผลงานของขรัวอิน โง่รวมทั้งผลงานของสาธุศิษย์ในกระบวนแบบเดียวกันได้แสดงให้เห็นกระแสอิทธิพลศิลปะตะวันตกชัดเจน เป็นกระแสอิทธิพลศิลปะสมัยใหม่ (Modern Art) ของศิลปินชาวยุโรปซึ่งนิยมสร้างสรรค์กันอยู่ในช่วงเวลานั้น ภาพผลงานจิตรกรรมของขรัวอิน โง่ที่ยังหลงเหลือเป็นหลักฐานอยู่ คือ ภาพเขียนในอุโบสถพระบรมนิวาส ภาพเขียนในพระอุโบสถวัดบวรนิเวศวิหาร ภาพเขียนพระราชพงศาวดารในหอราชกรมานุสรณ์ และหอราชพงศาวดาร วัดพระศรีรัตน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่นอนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ศาสตราจารย์จิตรกรรมไทยร่วมสมัยในปัจจุบันและในอนาคตก็เช่นเดียวกันกับงานศิลปกรรมไทยแขนงอื่นๆ ได้สะท้อนปรากฏการณ์ของสังคมตามแนวทางของศิลปินแต่ละคน การรับอิทธิพลศิลปะที่แพร่หลายเข้ามาจากกลุ่มประเทศที่มีความเจริญก้าวหน้ากว่าเพื่อปรับปรุงให้เข้ากับแนวความคิด และการแสดงออกของศิลปินไทยย่อมเป็นเรื่องปกติ และเป็นเหตุให้เกิดพัฒนาการเชิงสร้างสรรค์ซึ่งจะนำไปสู่รูปแบบเฉพาะตัวของศิลปินได้

รูปที่ 6 ภาพจิตรกรรมไทยร่วมสมัย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2.5 พระราชกรณียกิจขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช เสด็จขึ้นสืบราชสันตติวงศ์ต่อจากสมเด็จพระบรมเชษฐาธิราชเป็นพระมหากษัตริย์ลำดับที่ 9 แห่งบรมราชจักรีวงศ์ เมื่อวันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ. 2489 จากวันนั้นจนถึงวันนี้เป็นเวลา 60 ปีที่พระองค์ทรงดำรงฐานะเป็นพระประมุขของชาติ เป็นระยะเวลาการครองราชย์ที่ยาวนานกว่ามหाराชาองค์ใดในโลก และบูรพกษัตริย์องค์ใดในแดนสยาม และเป็นเวลา 60 ปีนี้เอง ที่พระองค์ทรงทุ่มเทพระวรกาย พระสติปัญญาความสามารถ และพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจอยู่เป็นนิจนานัปการ ด้วยหวังให้มหาชนชาวสยามถึงพร้อมด้วยประโยชน์สุข ซึ่งเป็นสิ่งที่พระองค์ทรงตั้งพระราชหฤทัยไว้ตั้งแต่สมัยเมื่อเสด็จขึ้นเถลิงถวัลย์ราชสมบัติดังพระปฐมบรมราชโองการที่ได้พระราชทานแก่พสกนิกรชาวไทย เมื่อครั้งพระราชพิธีบรมราชาภิเษก วันที่ 5 พฤษภาคม พ.ศ. 2493 ว่า “เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม”

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่ทรงงานหนักที่สุดพระองค์หนึ่งของโลก พระราชกรณียกิจของพระองค์มีมากมายทั้งในด้านการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ด้านการแพทย์ และสาธารณสุข ด้านการศึกษา ด้านศาสนา ด้านความมั่นคงภายในประเทศ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ด้านศิลปะวัฒนธรรม และด้านการกีฬา แต่พระราชกรณียกิจหลักของพระองค์ คือ การยกระดับสภาพความเป็นอยู่ และพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยพระองค์จะเสด็จพระราชดำเนินไปยังท้องที่ต่าง ๆ พร้อมทอดพระเนตรสภาพปัญหาในท้องที่เหล่านั้นด้วยพระองค์เอง พระองค์จะใช้เวลาส่วนใหญ่ในแต่ละปีเสด็จพระราชดำเนินแปรพระราชฐานไปประทับแรม ณ พระตำหนักตามภูมิภาคต่าง ๆ และจะทรงหาโอกาสเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมเยียนราษฎรในพื้นที่ใกล้เคียงอยู่เสมอ จนอาจกล่าวได้ว่าไม่มีพื้นที่แห่งใดในประเทศไทยที่พระองค์ไม่เคยเสด็จพระราชดำเนินไปถึง

ตลอด 60 ปีที่ผ่านมา เป็นช่วงเวลาที่พระองค์ทรงงานอย่างไม่เคยว่างเว้น และทรงประกอบพระราชกรณียกิจที่ถึงพร้อมทั้งความบริสุทธิ์บริบูรณ์ จึงเป็นเวลา 60 ปีที่พสกนิกรชาวไทยอยู่ได้อย่างร่มเย็นเป็นสุขภายใต้ร่มพระบารมี พระราชกรณียกิจทั้งหลายที่พระองค์ทรงบำเพ็ญนับเป็นพระมหากรุณาธิคุณอย่างหาที่สุดไม่ได้ที่พระองค์ทรงมีต่อประเทศชาติและประชาชนชาวไทย

พระราชกรณียกิจที่สำคัญของพระองค์มีได้ดังนี้

พระราชกรณียกิจในด้านเกษตรกรรม

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงตระหนักว่าประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศประกอบอาชีพด้านการเกษตร ซึ่งถ้าหากได้ผลดีประชาชนของประเทศไม่เพียงแต่จะมีอาหารบริโภคอย่างอุดมสมบูรณ์เท่านั้น แต่เศรษฐกิจของชาติจะมีความมั่นคงเจริญก้าวหน้าตามไปอีกด้วย ดังพระราชดำรัสที่ว่า “บ้านเมืองของไทยเรานี้ ถึงจะมีรายได้ทางอื่นอยู่มาก แต่ก็ต้องถือว่าเลี้ยงตัวอยู่ด้วยการเกษตร ดังนั้นจึงมีความจำเป็นตลอดไปที่จะต้องทำนุบำรุงเกษตรกรรมทุกสาขาพร้อมทั้งเกษตรกรทุกระดับให้พัฒนาก้าวหน้าอยู่เสมอ เพื่อให้การผลิตมีคุณภาพสูงขึ้นโดยไม่ผลาญทรัพยากรให้เปลืองเปล่า หากแต่ให้ได้ผลผลิตเพียงพอเลี้ยงตัวและจำหน่ายได้ดีมีรายได้ทวีขึ้น จึงจะช่วยให้เกษตรกรซึ่งเป็นประชาชนส่วนใหญ่ และเป็นกำลังสำคัญของประเทศมีฐานะความเป็นอยู่ที่มั่นคงแ่มใส แล้วทำให้ประเทศชาติสุขสมบูรณ์ขึ้นได้” ด้วยเหตุนี้พระองค์จึงทรงริเริ่มโครงการตามพระราชดำริที่เกี่ยวเนื่องกับการเกษตรในแขนงต่าง ๆ ขึ้นมากมาย ทรงเน้นให้ปลูกข้าวซึ่งเป็นอาหารหลักของคนไทยให้เพียงพอกับการบริโภคของแต่ละครัวเรือนเสียก่อน และหากมีส่วนที่เหลือจากการบริโภคจึงค่อยนำไปจำหน่าย ส่วนพืชสวนพืชไร่อื่น ๆ นั้นให้เกษตรกรปลูกเอาตามความสามารถของแต่ละคนไป เพราะหากเกษตรกรยังคงต้องซื้อข้าวบริโภคก็อาจจะทำให้เป็นหนี้สิน และถูกเอาเปรียบได้

รูปแบบในการทำการเกษตรเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพยายามปรับเปลี่ยนเพื่อให้เกษตรกรที่เคยต้องพึ่งพาปุ๋ย และยาฆ่าแมลงที่เป็นสารเคมีมาเป็นการพึ่งพาธรรมชาติให้มากขึ้น เช่น การอาศัยคุณสมบัติตามธรรมชาติของแมลงบางชนิดมากำจัดแมลงที่เป็นศัตรูพืชแทนการใช้ยาฆ่าแมลง เพราะยาฆ่าแมลงที่เป็นสารเคมีไม่เพียงเป็นภัยต่อเกษตรกรผู้ใช้ แต่ยังอาจตกค้างเป็นอันตรายต่อผู้บริโภคด้วย หรือการใช้เศษวัสดุที่เหลือจากการทำเกษตร เช่น เศษไม้ใบหญ้า ชังตอพืชที่เก็บเกี่ยวไปแล้ว รวมทั้งนำมูลสัตว์มาทำเป็นปุ๋ยอินทรีย์ ใช้ทดแทนปุ๋ยเคมี ซึ่งนอกจากจะมีราคาแพงแล้วยังทำให้ดินที่เพาะปลูกเสื่อมโทรม กลายเป็นดินที่แห้งแข็งขาดความอุดมสมบูรณ์ เป็นเหตุให้ได้ผลผลิตต่อไร่ต่ำกว่าที่ควรจะเป็นมีหน้าซำการใส่ปุ๋ยเคมียังเป็นสาเหตุให้เกษตรกรต้องมีภาระค่าใช้จ่ายมาก ซึ่งมีจำนวนไม่น้อยที่ต้องไปกู้หนี้ยืมสินมาเป็นค่าปุ๋ย และสารเคมี

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

พร้อมกันนี้ยังทรงมีพระราชดำริให้เกษตรกรเลี้ยงสัตว์อื่น ๆ ได้แก่ ไก่ เป็ด สุกร และปลา ควบคู่ไปด้วยเพื่อที่จะได้มีอาหารประเภทโปรตีนไว้บริโภคกันในครัวเรือน โดยไม่ต้องไปเที่ยวซื้อหาอีกด้วย โครงการตามพระราชดำริทางด้านการเกษตรที่สำคัญ ๆ มีพอสรุปได้ดังนี้

โครงการหลวงพัฒนาภาคเหนือ เกิดจากการเสด็จฯ เยี่ยมราษฎรในเขตภาคเหนือ แล้วทอดพระเนตรเห็นการทำลายป่าเพื่อนำพื้นที่มาใช้ทำไร่เลื่อนลอยโดยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ของชาวไทยภูเขา จึงโปรดฯ ให้จัดทำโครงการนี้ขึ้นเพื่อหยุดยั้งการทำลายป่าและต้นน้ำลำธาร หยุดยั้งการปลูกฝิ่นซึ่งเป็นพืชเสพติด และเพื่อยกระดับชีวิตความเป็นอยู่ของชาวไทยภูเขาในแถบ 5 จังหวัดทางภาคเหนือ

โครงการหลวงนี้เริ่มดำเนินการในปี พ.ศ. 2512 โดยมีการแนะนำให้ทำการปลูกพืชแบบขั้นบันได และปลูกพืชชนิดอื่น ๆ ที่ให้รายได้มากกว่าการปลูกฝิ่น ซึ่งเป็นที่มาของโครงการอื่นที่เกี่ยวข้องเนื่องติดตามกันมาอีก ได้แก่ โครงการหลวงพัฒนาชาวเขา โครงการเกษตรที่ราบสูง โครงการหลวงอาหารสำเร็จรูป โครงการส่งเสริมการปลูกพืชเมืองหนาว โครงการส่งเสริมปลูกสตอเบอร์รี่ โครงการปลูกสัตว์ และประมงที่สูง ฯลฯ

โครงการฝนหลวง ในระยะหลังที่ผ่านมาเกษตรกรไทยมักประสบกับปัญหาขาดแคลนน้ำในหน้าแล้ง และฝนทิ้งช่วงเป็นระยะเวลานานในฤดูฝนซึ่งเป็นฤดูเพาะปลูก ทำให้พื้นที่การเกษตรได้รับความเสียหายเป็นจำนวนมาก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงทรงมีพระราชดำริให้ทำฝนเทียมขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหานี้ โดยได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้หม่อมราชวงศ์ เทพฤทธิ์ เทวกุล แห่งกระทรวงเกษตรฯ ทำการศึกษาค้นคว้า และพัฒนาการทำฝนเทียมให้ได้ผล ซึ่งก็ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากผู้เชี่ยวชาญชาวต่างชาติทั้งทางด้านวิชาการ และการฝึกปฏิบัติงาน การศึกษาค้นคว้าเริ่มมีขึ้นในปี พ.ศ. 2499 จนถึงปี พ.ศ. 2512 จึงได้เริ่มทดลองปฏิบัติการการทำฝนเทียมขึ้นเป็นครั้งแรกที่อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา และได้ทดลองปฏิบัติติดต่อกันเรื่อยมาจนประสบความสำเร็จในปี พ.ศ. 2514 วิธีการ “ทำฝน” โดยการโปรยสารเคมีเข้าไปในกลุ่มเมฆเพื่อทำให้เกิดฝน ได้รับการปรับปรุงพัฒนาเรื่อยมาโดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพยายามหาสูตรผสมของสารเคมีใหม่ ๆ เพื่อให้การสร้างเมฆฝนได้ผลดียิ่งขึ้น และได้ทรงให้ทำการจดสิทธิบัตรวิธีการทำฝนเทียมเหล่านี้ไว้ด้วยในปี พ.ศ. 2544 โครงการฝนหลวงนี้สามารถช่วยทำให้พื้นที่เพาะปลูกรอดพ้นจากความเสียหายอันเนื่องมาจากความแห้งแล้งได้มากมายหลายสิบล้านไร่ ยิ่งในเวลานี้ที่ประเทศไทยต้องเผชิญกับภาวะภัยแล้งซ้ำซากที่ขยายวงกว้างออกไปเรื่อย ๆ โครงการฝนหลวงจึงได้ทวีความสำคัญมากขึ้นจนได้รับยกฐานะเป็นสำนักฝนหลวง โดยมีศูนย์ปฏิบัติการฝนหลวงกระจายครอบคลุมพื้นที่ที่ต้องประสบภัยแล้งมากกว่า 8 ศูนย์ และเพื่อให้การปฏิบัติการฝน

หลวงเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงโปรดฯ ให้ตั้งกองบัญชาการฝนเทียมขึ้นที่หัวหิน เพื่อที่จะได้ทรงควบคุมการปฏิบัติการด้วยพระองค์เองได้อย่างใกล้ชิด

โครงการธนาคารข้าว โครงการนี้จัดทำขึ้นตามพระราชดำริเพื่อให้เกษตรกรมีหลักประกันว่าจะมีข้าวไว้เพื่อการบริโภคและเพื่อใช้เพาะปลูกได้ตลอดทั้งปี โดยเกษตรกรสามารถขอยืมข้าวจากธนาคารไปก่อนแล้วค่อยนำมาใช้คืนเมื่อสามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ในฤดูการผลิตต่อไป

โครงการสร้างฉางเก็บข้าว จากที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเห็นว่า เกษตรกรมักถูกเอาเปรียบในเวลาจำหน่ายพืชผลให้โรงสีหรือพ่อค้าคนกลาง จึงทรงมีพระราชดำริให้ทำการสร้างฉางข้าวขึ้นในสหกรณ์การเกษตรทั่วราชอาณาจักรจำนวนกว่า 500 ฉาง สำหรับให้เกษตรกรมีที่สำหรับนำผลผลิตทางการเกษตรมาฝากเก็บไว้แทนการที่จะต้องเร่งรัดขายข้าวหรือพืชผลต่างๆ ออกไปในทันที ทั้งนี้เพื่อเป็นการช่วยพยุงราคาพืชผล และเพิ่มอำนาจต่อรองให้กับเกษตรกร

โครงการธนาคารโคกระบือ โครงการนี้เปิดดำเนินการในลักษณะเดียวกันกับธนาคารข้าวคือให้บริการแก่สมาชิกที่ยากจนขอยืมโคกระบือไปใช้ทำงานในไร่นา รวมทั้งการขอยืมเพื่อนำไปผสมพันธุ์ ซึ่งเมื่อมีการตกลูกตัวแรกออกมาแล้วจึงค่อยนำมาใช้คืน

โครงการส่งเสริมอาชีพพิเศษ ในยามที่เกษตรกรว่างจากการทำไร่นาหรือในระหว่างการรอเก็บเกี่ยวผลผลิต พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชประสงค์ให้เกษตรกรประกอบอุตสาหกรรมในครัวเรือนซึ่งอาจเป็นการจักสาน การทอผ้า หรืออื่นๆ เพื่อให้เกษตรกรมีรายได้พิเศษขึ้นอีกทางหนึ่ง ปัจจุบันโครงการนี้ได้กลายรูปไปเป็นโครงการศิลปาชีพในสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ซึ่งมีขอบข่ายกว้างขวางจนทำให้เกษตรกรบางคนสามารถยึดเป็นอาชีพหลักได้พร้อม ๆ กันกับการประกอบอาชีพทางการเกษตรเลยทีเดียว

โครงการการสหกรณ์การเกษตร ในทุกๆ แห่งที่มีโครงการเกี่ยวกับการเกษตร พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะทรงมีพระราชดำริให้จัดทำโครงการสหกรณ์ควบคู่ไปด้วยเพื่อเป็นการหลีกเลี่ยงการถูกเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลาง ทั้งยังเป็นการฝึกให้เกษตรกรรู้จักการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม และการบริหารจัดการในเรื่องการจัดหาตลาดเพื่อสามารถขายพืชผลได้ในราคายุติธรรม โครงการสหกรณ์ที่โปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งขึ้นเป็นตัวอย่างนำร่อง ได้แก่ สหกรณ์โคนมหนองโพราชบุรี โครงการสหกรณ์หุบกะพงเพชรบุรี เป็นต้น

โครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ มีพระราชดำริให้จัดทำขึ้นเพื่อแก้ปัญหาปริมาณผลผลิตที่ได้จากการทำเกษตรกรรมต่ำกว่าที่ควรจะเป็นอันเนื่องมาจากการจัดการด้านทรัพยากรน้ำ และดินของเกษตรกรเป็นไปอย่างไม่เหมาะสม แม้จะมีการส่งเสริมให้ทำการเกษตรแบบไร่นาสวนผสมแล้วก็ตาม แต่เป็นการทำแบบตามมีตามเกิด ทำให้เกษตรกรยังต้องประสบกับภาวะขาดทุน และมีหนี้สินพอกพูนขึ้นเรื่อย ๆ สำหรับปัญหานี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงมีพระราชดำริและ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่นอนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

พระราชทานทฤษฎีในการทำเกษตรแบบใหม่ที่เรียกกันว่า โครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ โดยทรงให้เกษตรกรจัดแบ่งพื้นที่ที่มีอยู่ออกเป็น 4 ส่วน ตามสูตร 30 : 30 : 30 : 10 กล่าวคือ

ส่วนที่ 1 ซึ่งมีพื้นที่ราว 30% ของพื้นที่ทั้งหมดให้เกษตรกรทำการขุดเป็นสระน้ำสำหรับใช้กักเก็บน้ำไว้ใช้ตลอดฤดูแล้ง นอกจากนี้ในสระยังใช้เป็นบ่อเลี้ยงปลาพันธุ์ที่เป็นที่ต้องการของตลาด ส่วนบนสระน้ำก็ทำให้เป็นเล้าไก่ เล้าเป็ด เพื่อให้เศษอาหาร และมูลของเป็ดไก่ตกลงไปเป็นอาหารของปลา ซึ่งจะเป็นการช่วยประหยัดค่าอาหารปลาได้เป็นอย่างมาก

ส่วนที่ 2 มีพื้นที่ 30% เช่นกัน ให้ปลูกข้าวซึ่งเป็นอาหารหลักของคนไทย สำหรับให้เกษตรกรใช้บริโภค และขาย ทั้งนี้บางคนอาจมีการปลูกพืชผักแซมสำหรับไว้ใช้บริโภคด้วยก็ได้

ส่วนที่ 3 ซึ่งเป็นพื้นที่อีก 30% ใช้สำหรับปลูกพืชสวนไม้ยืนต้นต่างๆ เช่น มะม่วง มะพร้าว ขนุน ส้มโอ ฯลฯ หรืออาจปลูกไม้ดอกหากมีพื้นที่อำนวยในการปลูก

และส่วนที่ 4 พื้นที่ราว 10% สำหรับเป็นที่อยู่อาศัยและหนทางเดิน

ซึ่งจากคำแนะนำตามแนวทฤษฎีใหม่ที่เกษตรกรได้รับพระราชทานแล้วนำไปปฏิบัติตามนั้น ปรากฏผลให้เกษตรกรมีน้ำกินน้ำใช้ตลอดปี ผลผลิตที่ได้เต็มเม็ดเต็มหน่วย และเกษตรกรมีรายได้จากการจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตรตลอดทั้งปี เนื่องจากมีผลผลิตหลากหลายชนิดกับทั้งครอบครัวของเกษตรกรเองยังมีข้าวปลาอาหารสำหรับบริโภคอย่างอุดมสมบูรณ์ ทำให้เกษตรกรที่ปฏิบัติตามแนวทฤษฎีใหม่นี้สามารถยืนหยัดเลี้ยงตนเองได้โดยปราศจากหนี้สินอีกต่อไป

โครงการส่วนพระองค์สวนจิตรลดา โครงการนี้เป็นงานในลักษณะของการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนา และส่งเสริมด้านอุตสาหกรรมการเกษตร ทั้งนี้เพื่อเป็นต้นแบบสำหรับเกษตรกรนำไปประยุกต์ใช้ตามความเหมาะสมต่อไป โดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ใช้พื้นที่ภายในเขตพระราชฐานสวนจิตรลดาเป็นที่สำหรับดำเนินการ ตัวอย่างโครงการส่วนพระองค์สวนจิตรลดา ได้แก่ โรงสีข้าวตัวอย่างสวนจิตรลดา โรงนมผง และนมอัดเม็ดสวนจิตรลดา โครงการนาสาธิตสวนจิตรลดา เป็นต้น

นอกเหนือจากโครงการต่างๆดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังมีโครงการที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรที่น่าสนใจอื่น ๆ อีก อาทิ โครงการส่งเสริมใช้ปุ๋ยคอกปุ๋ยหมัก โครงการพระราชทานพันธุ์พืชและผล โครงการอนุรักษ์ดินน้ำลำธาร โครงการหลวงพัฒนาต้นน้ำ โครงการฟาร์มส่วนพระองค์หาดทรายใหญ่ โครงการประมงแพ่พันธุ์ปลา โครงการพัฒนาส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ และการเกษตรตามพระราชดำริจังหวัดแม่ฮ่องสอน และโครงการนาพืชอาหารสัตว์ โครงการไร่นาผสมผสานหรือโครงการเกษตรแบบเบ็ดเสร็จ โครงการฟาร์มไก่ทรงเลี้ยง โครงการเลี้ยงแพะ และแกะภาคใต้ โครงการเลี้ยงสัตว์ของทหารที่เขาสระโงก ฯลฯ

โครงการตามพระราชดำริด้านการศึกษาวิจัย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงตระหนักถึงหลักความจริงที่ว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ของไทยได้รับการศึกษาน้อยจึงยากที่จะเข้าใจถึงหลักวิชาการ และเทคโนโลยีสมัยใหม่ การถ่ายทอดอบรมเพิ่มพูนความรู้ให้เกษตรกรจึงจะต้องกระทำด้วยวิธีพิเศษอย่างถูกต้องเหมาะสม ประกอบกับประชาชนในภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศมีความแตกต่างกันทั้งในด้านภูมิศาสตร์ สภาพแวดล้อม ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรม ทำให้ราษฎรในภาคต่าง ๆ มีแบบแผนในการดำรงชีวิตและฐานะทางเศรษฐกิจที่แตกต่างกันไปด้วย ดังนั้นเพื่อให้การพัฒนาระดับคุณภาพชีวิตของราษฎรในท้องถิ่นต่าง ๆ เป็นไปบนพื้นฐานแห่งความเป็นจริง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงได้โปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำรินี้

หน้าที่ของศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ คือ การให้บริการทางด้านเทคโนโลยีการเกษตรรวมทั้งเผยแพร่ข่าวสารการพัฒนาที่ทันสมัย และสอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่นไปยังประชาชนและพัฒนารในพื้นทีเป้าหมายนั้นๆ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ นี้เปรียบเสมือนเป็นแบบจำลองในการจัดกิจกรรมด้านการพัฒนาต่าง ๆ ที่ถูกนำมารวบรวมไว้ในที่เดียวกัน เพราะจะมีการค้นคว้าวิจัยในเรื่องต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร หลังจากการทดลองจนได้ผลเป็นที่น่าพอใจแล้วจึงจะทำการเผยแพร่และสาธิตเพื่อเป็นแนวทางให้กับประชาชน ได้เห็น ได้สัมผัสด้วยตนเอง ทั้งนี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะทรงเป็นผู้เลือกสถานที่ที่จะจัดตั้งศูนย์การพัฒนาฯ เหล่านี้ด้วยพระองค์เองเพื่อให้แน่พระราชทานว่าสถานที่นั้น ๆ เหมาะสมที่สุดที่จะให้บริการในด้านการพัฒนาต่าง ๆ ตามที่ทรงตั้งเป้าหมายไว้

ปัจจุบันมีการจัดตั้งศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ ขึ้นแล้วจำนวน 6 แห่ง ตามภูมิภาคในเขตท้องถิ่นต่าง ๆ ดังนี้คือ

1. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่
2. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร
3. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา
4. ศูนย์ศึกษาพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนฯ อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี
5. ศูนย์ศึกษาพัฒนาห้วยทรายฯ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี
6. ศูนย์ศึกษาพัฒนาพิภุลทองฯ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

พระราชกรณียกิจทางการแพทย์และสาธารณสุข

ในการเสด็จฯ เยี่ยมเยือนราษฎรทำให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพบว่า มีราษฎรเป็นจำนวนมากที่เจ็บป่วยเพราะขาดความรู้ในการดูแลรักษาตนเอง บ้างก็ไม่มีกำลังทรัพย์ที่จะใช้ในการรักษาจึงทรงถือเป็นเรื่องสำคัญที่ต้องรีบแก้ไขด้วยทรงมีพระราชดำริว่า “ ถ้าคนเรามีสุขภาพเสื่อมโทรมก็จะไม่สามารถพัฒนาชาติได้ เพราะทรัพยากรที่สำคัญของประเทศก็คือพลเมืองนั่นเอง ”

ดังนั้น ในขั้นแรกได้ทรงแก้ปัญหาเฉพาะหน้าโดยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้แพทย์ประจำพระองค์ และแพทย์ในขบวนเสด็จทำการตรวจรักษาคอนไซ้เฉพาะรายที่ทรงพบในหมู่ราษฎรที่มาเฝ้ารอรับเสด็จฯ ต่อมาเมื่อคนไข้มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับจึงทรงมีพระราชดำริว่าควรจะมีหน่วยงานรับผิดชอบในด้านนี้โดยเฉพาะ เพื่อให้การบำบัดรักษาโรคภัยได้ผลสมบูรณ์ ด้วยเหตุนี้จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดทำโครงการต่าง ๆ ในด้านนี้ขึ้นดังนี้

โครงการหน่วยแพทย์พระราชทาน เป็นคณะแพทย์ที่ได้รับพระมหากรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้ออกไปทำการรักษาราษฎรผู้เจ็บป่วยถึงบ้านตามคำกราบบังคมทูลของหม่อมเจ้าภีศเดช รัชนี ที่ว่าควรจะมีแพทย์ออกตรวจไปรักษาราษฎรในเขตที่มีผู้ก่อการร้ายในแถบภาคเหนือ เช่น เชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน ซึ่งต่อมาหน่วยแพทย์พระราชทานนี้ก็ได้รับความช่วยเหลือจากคณะแพทย์ในจังหวัดนั้น ๆ ออกร่วมปฏิบัติการด้วย ปัจจุบันแม้ผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์จะหมดสิ้นไปแล้ว หน่วยแพทย์พระราชทานนี้ยังคงออกให้บริการรักษาราษฎรผู้ป่วยใช้ในท้องถิ่นทุรกันดารตามแต่จะทรงมีพระบัญชาลงมา

โครงการแพทย์หลวงเคลื่อนที่พระราชทาน ขณะที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จฯ แปรพระราชฐานไปยังต่างจังหวัด จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้แพทย์หลวงที่ตามเสด็จทำการตรวจรักษาคอนไซ้ ณ จุดตรวจบริเวณหน้าพระตำหนักซึ่งเป็นที่ประทับ ปราบกว่าในแต่ละครั้งที่ทรงออกตรวจจะมีประชาชนมาขอรับบริการรักษาเป็นจำนวนมาก

โครงการแพทย์พิเศษตามพระราชประสงค์ ในท้องที่ที่ประชาชนส่วนใหญ่มีฐานะไม่ดี สุขภาพไม่ดี การคมนาคมไม่สะดวก และมีสถานบริการทางสาธารณสุขอยู่เพียงแห่งเดียว เช่น ที่กิ่งอำเภอสุคีริน จังหวัดนราธิวาส พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชประสงค์ที่จะช่วยบรรเทาทุกข์ของราษฎรเหล่านี้ จึงทรงขอให้หน่วยราชการจัดคณะแพทย์หมุนเวียนกันออกไปให้บริการตรวจรักษาประชาชนเป็นประจำยังพื้นที่ทุรกันดารเหล่านั้น

หน่วยทันตกรรมเคลื่อนที่พระราชทาน เป็นทันตแพทย์อาสาสมัครในรูปหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ตามพระราชดำริเดินทางออกไปช่วยเหลือบำบัดรักษาโรคที่เกี่ยวกับฟัน โดยไม่คิดมูลค่า

รวมทั้งยังสอนการรักษาอนามัยของปาก และฟันให้แก่นักเรียนและราษฎรที่อาศัยอยู่ในเขต
ทุรกันดารห่างไกลทุกภาคของประเทศ

โครงการสัลยแพทย์อาสาราชวิทยาลัยสัลยแพทย์แห่งประเทศไทย เกิดจากการที่คนไข้
จำนวนมากในพระบรมราชานุเคราะห์เป็นคนไข้ที่ต้องรักษาด้วยการผ่าตัด ราชวิทยาลัยสัลยแพทย์
แห่งประเทศไทยจึงได้จัดโครงการสัลยแพทย์อาสาถวาย ด้วยการส่งคณะสัลยแพทย์ที่มีความ
ชำนาญในสาขาต่าง ๆ ออกไปทำการผ่าตัดราษฎรที่เจ็บป่วยตามโรงพยาบาลประจำจังหวัดที่
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จฯ แปรพระราชฐาน โดยทำงานร่วมกันกับหน่วยแพทย์
พระราชทาน

โครงการแพทย์ หู คอ จมูก และโรคภูมิแพ้พระราชทาน มีราษฎรเป็นจำนวนมากที่
เจ็บป่วยด้วยโรคเกี่ยวกับ หู คอ จมูก และโรคภูมิแพ้ ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการรักษาจากแพทย์
ผู้เชี่ยวชาญในสาขาเหล่านี้ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดหน่วยแพทย์อาสาสมัครในโรค
ดังกล่าวผลัดกันออกไปปฏิบัติหน้าที่ประจำอยู่ตามโรงพยาบาลประจำจังหวัดที่เสด็จฯ แปร
พระราชฐาน โดยในระยะแรก ๆ มี พล.ท.นายแพทย์อัศวิน เทพาคำ เป็นหัวหน้าชุด

โครงการอบรมหมอบ้านในพระราชประสงค์ ความเจ็บป่วยของราษฎรจำนวนมากไม่น้อย
เกิดจากการไม่ได้รับการรักษาพยาบาลเบื้องต้นอย่างถูกต้อง ประกอบกับไม่มีสถานพยาบาลตั้งอยู่
ใกล้ ๆ เลย บ้างก็เกิดจากการบริโภคอาหารไม่ถูกสุขลักษณะ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงทรง
มีพระราชดำริจัดตั้งโครงการอบรมหมอบ้านขึ้น โดยคัดเลือกคนในหมู่บ้านที่พออ่านออกเขียน
ได้มารับการฝึกอบรมในเรื่องการรักษาพยาบาลเบื้องต้น การรักษาอย่างง่าย ๆ การโภชนาการ เพื่อ
เป็นพื้นฐานในการให้ความช่วยเหลือเบื้องต้นให้แก่เพื่อนร่วมหมู่บ้าน

หน่วยแพทย์เคลื่อนที่ทางน้ำ เมื่อหลายสิบปีก่อน การคมนาคมมิได้สะดวกสบายดังเช่น
ในปัจจุบันนี้มีราษฎรเป็นจำนวนมากที่อาศัยอยู่ตามริมฝั่งแม่น้ำลำคลองซึ่งอยู่ไกลจากถนน
หนทางเป็นอันมาก ครั้นเกิดเจ็บป่วยการออกไปพบแพทย์ หรือนำผู้ป่วยออกไปรักษาพยาบาลก็
มักเป็นไปด้วยความยากลำบาก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
พระราชทานพระราชทรัพย์ให้สภาอากาศไทยนำไปจัดหาเรือพยาบาล สำหรับใช้เป็นโรงพยาบาล
เคลื่อนที่ทางน้ำ โดยมีแพทย์ พยาบาล และเจ้าหน้าที่รวมทั้งเวชภัณฑ์ต่าง ๆ ออกให้บริการรักษาผู้
เจ็บป่วยเหล่านั้น โดยได้พระราชทานชื่อเรือพยาบาลลำนี้ว่า “ เวชพาหุ ” นับเป็นสถานพยาบาล
เคลื่อนที่ทางน้ำแห่งแรกของสภาอากาศไทย ปัจจุบันแม้การคมนาคมจะสะดวกมีถนนหนทางตัด
ผ่านชุมชนมากมาย แต่ก็ยังมีพื้นที่อีกหลายแห่งที่ยังอยู่ห่างไกลจากถนนหนทาง ซึ่งราษฎรเหล่านี้
ต่างยังคงได้รับการบริการทางการแพทย์จากเรือเวชพาหุลำนี้อย่างสม่ำเสมอตลอดมา

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

หน่วยงานฝ่ายคนไข้ ในกองราชเลขาธุการสมเด็จพระบรมราชินีนาถ เนื่องจากมีคนไข้ในพระบรมราชานุเคราะห์เป็นจำนวนมากที่ต้องเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลที่กรุงเทพมหานคร พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าหน้าที่กองราชเลขาธุการในสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถคอยเป็นผู้ดำเนินการดูแลคนไข้ในพระบรมราชานุเคราะห์ ตั้งแต่ติดต่อรับตัวมาจากถิ่นที่อยู่มาพำนักในกรุงเทพฯ แล้วส่งตัวไปเข้ารับการรักษาตามโรงพยาบาล ตลอดจนส่งตัวกลับภูมิลำเนาเดิมเมื่อได้รับการรักษาและบริการจนลุล่วงไปตามพระราชประสงค์แล้ว

โครงการเกลือเสริมไอโอดีนพระราชทาน โรคขาดสารไอโอดีน เป็นโรคที่พบมาในประชากรแถบภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งอยู่ห่างไกลจากทะเล และบริโภคอาหารทะเลน้อยจนร่างกายขาดสารไอโอดีน ซึ่งจะส่งผลให้เด็กที่ขาดสารดังกล่าวมีการเจริญเติบโตของสมองไม่เต็มที่ ทำให้กลายเป็นเด็กที่มีไอคิวต่ำ เกิดอาการสมองเสื่อม และตัวแคระแกร็น หรือพิการ หรือที่เรียกว่าเป็น “โรคเอ๋อ” ได้ ซึ่งถ้าหากพลเมืองของชาติเป็นโรคนี้อันมาก โอกาสที่ประเทศชาติจะเจริญก้าวหน้าคงเป็นไปได้ยาก เนื่องจากประชากรซึ่งเป็นทรัพยากรที่สำคัญมีคุณภาพต่ำ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงห่วงใยในปัญหานี้เป็นอย่างมาก ทรงมีพระราชประสงค์ที่จะกำจัดโรคนี้อันให้หมดไปจากคนไทย จึงโปรดฯ ให้ทำการศึกษาหาวิธีเติมสารไอโอดีนลงไป ในเกลือทั้ง 2 ชนิด คือ เกลือสินเธาว์ และเกลือสมุทร โดยไม่ทำให้รูป รส และกลิ่นของเกลือเปลี่ยนแปลงไป เมื่อได้กรรมวิธีมาแล้ว ก็โปรดฯ ให้ค้นหาเส้นทางเกลือ เพื่อให้มั่นใจว่าได้มีการเพิ่มสารไอโอดีนลงไป ในเกลือ ณ จุดที่เป็นแหล่งผลิตทุกแห่งซึ่งก็ปรากฏว่าได้รับความร่วมมือจากเจ้าของโรงงานผลิตเกลือเป็นอย่างดี ยิ่งไปกว่านั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยังทรงได้พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สภากาชาดไทย นำเกลือเสริมไอโอดีนมอบให้แก่ชาวบ้านผู้บากจนตามชนบททั้งประเทศไทย กัปให้ทำการรณรงค์เพื่อชักชวนให้คนไทยหันมาใช้เกลือเสริมไอโอดีนกันทุกครัวเรือน

พระราชกรณียกิจด้านการศึกษา

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงสนพระทัยในเรื่องเกี่ยวกับการพัฒนาการศึกษาของเยาวชนในประเทศด้วย ทรงเล็งเห็นว่า “ การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างและพัฒนาความรู้ ความคิด ความประพฤติ และคุณธรรมของบุคคล หากสังคม และบ้านเมืองใดให้การศึกษาที่ดีแก่เยาวชนได้อย่างครบถ้วนในทุก ๆ ด้านแล้ว สังคม และบ้านเมืองนั้นก็จะมีพลเมืองที่มีคุณภาพ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สามารถดำรงรักษาความเจริญมั่นคงของประเทศชาติไว้และพัฒนาก้าวหน้าต่อไปโดยตลอด” ซึ่งจากแนวพระราชดำรินี้ ทำให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเข้าไปมีบทบาทในด้านการศึกษาทั้งสำหรับพระราชโอรส-ธิดาในพระองค์ และเยาวชนที่เป็นบุตรหลานของราษฎร

ในส่วนการศึกษาของพระราชโอรส-ธิดานั้น นอกจากจะทรงอบรมสั่งสอนด้วยพระองค์เองร่วมกับสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถแล้ว ยังทรงมีพระราชดำริว่า หากจะให้พระราชโอรสธิดาไปทรงศึกษาเล่าเรียนในโรงเรียนปกติทั่วไปแล้ว บรรดาครูผู้สอนอาจจะตามพระทัยและให้สิทธิพิเศษต่าง ๆ มากเกินไป อันจะทำให้นักเรียนคนอื่น ๆ ได้เห็นถึงความแตกต่างนี้ จึงทรงตัดสินพระทัยให้จัดสร้างโรงเรียนจิตรลดาขึ้นในเขตพระราชฐานด้วยพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ โดยมีฐานะเป็นโรงเรียนราษฎรที่ขึ้นทะเบียนถูกต้องตามกฎหมาย และมีหลักสูตรการเรียนการสอนตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด เปิดสอนตั้งแต่ชั้นอนุบาลจนถึงมัธยมปลาย ซึ่งที่นี่ยังนอกจากจะเป็นที่ศึกษาเล่าเรียนของพระราชโอรส-ธิดาแล้ว ยังทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้บุตรหลานของข้าราชการบริพารและประชาชนทั่วไปได้มีโอกาสได้เข้าศึกษา ณ โรงเรียนแห่งนี้ด้วย เพื่อให้ทุลกระหม่อมทุกพระองค์ได้มีโอกาสมีพระสหายเป็นสามัญชนด้วย ซึ่งทุลกระหม่อมทั้ง 4 พระองค์ต่างทรงปฏิบัติพระองค์ในการเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนคนอื่น ๆ ในเรื่องการเอาพระทัยใส่ในการศึกษาเล่าเรียนจนจบชั้นสูงสุดของโรงเรียน

เกี่ยวกับการศึกษาของบุตรหลานราษฎรของประเทศ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงให้ความสำคัญเกี่ยวกับการศึกษา เริ่มตั้งแต่ในเด็กก่อนวัยเรียน ได้เสด็จฯ ไปเยี่ยมโรงเรียนประถมศึกษาที่มีชั้นเด็กเล็กพร้อมกับพระราชทานคำแนะนำ และพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์สนับสนุนอยู่เนื่อง ๆ

สำหรับเด็กในเขตชนบทห่างไกล พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ให้เป็นทุนริเริ่มในการก่อสร้างโรงเรียนตามวัดต่าง ๆ สำหรับเป็นสถานศึกษาเล่าเรียนของเด็กยากจน และเด็กกำพร้า แล้วทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้อาราธนาพระภิกษุที่จำพรรษาอยู่ที่วัดเหล่านั้นเป็นครูผู้อบรมสั่งสอนให้ความรู้ทั้งวิชาสามัญและศีลธรรมให้แก่เด็ก ๆ ทำให้อีก ๆ นอกจากจะได้รับความรู้ด้านวิชาการต่าง ๆ แล้ว ยังได้รับการอบรมบ่มนิสัยให้มีจิตใจตั้งมั่นอยู่ในศีลธรรมอันจะส่งผลให้เป็นพลเมืองของชาติที่มีคุณภาพสืบต่อไป

เด็กที่เป็นชาวไทยภูเขาในเขตท้องถื่นที่ห่างไกลทางภาคเหนือก็มีโอกาสได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวด้วยเช่นกัน โดยพระองค์ได้พระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ให้จัดสร้างโรงเรียนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ เพื่อให้เด็กชาวไทยภูเขาเหล่านั้นได้มีโอกาสศึกษาเล่าเรียนภาษาไทย และวิชาอื่น ๆ ตามหลักสูตรในระดับประถมศึกษาซึ่งเป็นการศึกษาภาคบังคับตามนโยบายของรัฐบาล

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ในยุคที่มีการแทรกซึมของผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชดำริให้ทหารที่ออกไปปฏิบัติหน้าที่ในการป้องกันประเทศได้ทำประโยชน์ในด้านการศึกษาให้แก่ชุมชนที่อยู่ในบริเวณใกล้เคียงกับฐานปฏิบัติการด้วยตามสมควร โดยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ให้ทหารจัดสร้างโรงเรียนร่วมเกล้าขึ้นในหลายจังหวัด เช่นที่ นครพนม สกลนคร เพชรบูรณ์ ปราจีนบุรี แม่ฮ่องสอน และนราธิวาส เป็นต้น ประโยชน์ที่ได้รับจากการจัดสร้างโรงเรียนร่วมเกล้านี้ นอกจากจะเป็นการบรรเทาปัญหาการขาดแคลนสถานศึกษาสำหรับเยาวชนในเขตพื้นที่สีแดงซึ่งมีการคุกคามจากผู้ก่อการร้ายแล้ว ยังก่อให้เกิดความผูกพัน และความเข้าใจอันดีระหว่างทหาร และประชาชนในเขตพื้นที่ดังกล่าวด้วย โรงเรียนร่วมเกล้านี้เปิดสอนทั้งในระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษา

พระมหากษัตริย์คุณทางการศึกษาอีกประการหนึ่งคือ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้มีพระราชประสงค์ให้จัดตั้งโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ ขึ้นที่อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ เมื่อปี พ.ศ. 2506 เพื่อใช้เป็นสถานศึกษาแบบประจำสำหรับบุตรธิดาของคนไข้ที่เป็นโรคเรื้อน โดยได้พระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์สำหรับเป็นทุนหมุนเวียนในการดำเนินงานจำนวน 500,000 บาท ปัจจุบัน โรงเรียนแห่งนี้ได้ขยายการจัดการศึกษาจนถึงชั้นมัธยมศึกษา และมีความเจริญก้าวหน้ามากขึ้นเป็นลำดับ

นอกจากนี้ ยังทรงมีพระราชกระแสให้จัดตั้งโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนสำหรับให้บุตรหลานของชาวบ้านที่อยู่ห่างไกลพื้นที่ที่มีความเสี่ยง โรงเรียนราชประชานุเคราะห์สำหรับเยาวชนที่ครอบครัวประสบปัญหาได้รับความทุกข์ยากจากสาธารณภัยหรือภัยธรรมชาติ และโรงเรียนในพระบรมราชูปถัมภ์อื่น ๆ อาทิ โรงเรียนราชวินิต โรงเรียนวังไกลกังวล โรงเรียน ภ.ป.ร. ราชวิทยาลัย เพื่อให้การศึกษา และอบรมแก่บุตรหลานของข้าราชการบริพาร และประชาชนทั่วไปให้เป็นพลเมืองที่ดีมีคุณภาพในอนาคต

ไม่เพียงเท่านั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยังได้ทรงก่อตั้ง กองทุนนวฤกษ์ ในมูลนิธิช่วยเหลือนักเรียนขาดแคลนในพระบรมราชูปถัมภ์ เพื่อให้การสนับสนุนเด็กนักเรียนที่เรียนดีแต่ขาดแคลนทุนทรัพย์ให้มีโอกาสศึกษาเล่าเรียนในทุกระดับการศึกษาคือ ตั้งแต่ประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา

และเพื่อเป็นการระลึกถึงพระบรมเชษฐาธิราช ในปี พ.ศ. 2502 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งมูลนิธิอานันทมหิดลขึ้น เพื่อเป็นกองทุนการศึกษาให้แก่ผู้เรียนดีที่สำเร็จการศึกษาในชั้นอุดมศึกษาจากแขนงวิชาต่าง ๆ ได้ไปศึกษาเพิ่มเติมในต่างประเทศ เพื่อนำความรู้ความสามารถกลับมาใช้ให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองแก่บ้านเมืองโดยมิได้มีข้อผูกพันกับผู้รับทุนแต่ประการใด

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่นิยมนำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เนื่องจากการศึกษาเป็นกระบวนการที่ไม่มีคำว่าสิ้นสุด จึงได้ทรงพระราชทานพระราชดำริให้จัดสร้างห้องสมุดประชาชนที่เรียกว่า ศาลารวมใจ ขึ้นในพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศ ที่ศาลารวมใจนั้นนอกจากจะมีหนังสือและเอกสารต่าง ๆ ให้ประชาชนได้ค้นคว้าหาความรู้แล้ว ยังใช้เป็นพื้นที่แสดงผลงานทางศิลปะ และอื่นๆ ของชาวบ้าน รวมทั้งใช้เป็นสถานที่สำหรับฝึกหัดงานอาชีพเสริมให้แก่ชาวบ้านในพื้นที่นั้น ๆ อีกด้วย

โครงการตามพระราชดำริที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาอีกโครงการหนึ่ง คือ โครงการพระดาบส ซึ่งมีที่มาจากพระราชดำริที่ว่า มีบุคคลอีกจำนวนมากที่มีความตั้งใจจริง มีศรัทธาขวนขวายหาความรู้เป็นวิชาชีพใส่ตน แต่ประสบปัญหาไม่มีความรู้พื้นฐาน และไม่มีทุนทรัพย์เพียงพอที่จะเข้าศึกษาต่อในสถาบันการศึกษาวิชาชีพระดับต่าง ๆ ได้ หากสามารถช่วยเหลือบุคคลเหล่านี้ให้มีความรู้ตามที่ปรารถนาได้ ย่อมจะเป็นประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติได้ ในการให้ความช่วยเหลือแก่บุคคลดังกล่าว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงรำลึกถึงวิธีการประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ของครูอาจารย์ในสมัยโบราณที่ผู้มีความตั้งใจจะศึกษาหาความรู้จะต้องดั้นด้นไปพบพระดาบสที่จำศีลภาวนาอยู่ในป่า แล้วขอฝากตัวเป็นลูกศิษย์โดยจะอยู่ปรนนิบัติรับใช้เป็นการตอบแทนที่พระดาบสจะสั่งสอนวิชาการความรู้ตามที่ท่านถนัดให้โดยไม่คิดค่าเล่าเรียนใด ๆ ทั้งสิ้น ซึ่งจากแนวพระราชดำรินี้เอง ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ พล.ต.สุชาติ เผือกสกนธ์ รับไปดำเนินการจัดการฝึกอบรมเกี่ยวกับวิชาช่างในสาขาต่าง ๆ ตามรูปแบบการศึกษานอกโรงเรียนตั้งแต่ปี พ.ศ. 2518 โดยได้พระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์สำหรับนำไปดำเนินการในระยะแรก พร้อมกับโปรดเกล้าฯ ให้ใช้สถานที่ของสำนักพระราชวังซึ่งอยู่ตรงกันข้ามกับหอสมุดแห่งชาติท่าवासกรี เป็นสถานที่ฝึกอบรม และที่พักอาศัยของผู้เข้ารับการฝึกอบรม โดยได้พระราชทานนามโครงการนี้ว่า “โครงการพระดาบส”

คุณสมบัติของผู้ที่สมัครเข้ารับการฝึกอบรมในโครงการพระดาบสนี้จะต้องมาจากครอบครัวที่ยากจน และมีความต้องการที่จะเรียนอย่างแท้จริง หรืออาจเป็นข้าราชการ ทหาร ตำรวจ พลเรือน ผ่านศึกที่ทุพพลภาพ เพื่อที่เขาเหล่านั้นจะได้นำทักษะที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปประกอบอาชีพเลี้ยงตน และครอบครัวต่อไป ส่วนครูผู้ให้การฝึกอบรมหรือพระดาบสนั้นเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ อาสาสมัครโดยเสด็จพระราชกุศลให้การอบรมสั่งสอนเป็นวิทยาทานโดยไม่หวังผลตอบแทนใด ๆ ทั้งสิ้น ปัจจุบันโครงการพระดาบสได้รับพระบรมราชานุญาตให้จดทะเบียนเป็น “โรงเรียนผู้ใหญ่พระดาบส” สังกัดกรมการศึกษานอกโรงเรียน ซึ่งได้เปิดสอนวิชาช่างไฟฟ้า ช่างวิทยุ และโทรทัศน์ ช่างเครื่องยนต์ ช่างประปาภายในอาคาร ช่างเครื่องสุขภัณฑ์ และพนักงานขับรถยนต์ ทั้งนี้ได้มีผู้ผ่านหลักสูตรของโรงเรียนออกไปประกอบเป็นอาชีพแล้วจำนวนมาก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

นอกเหนือจากที่ได้กล่าวมาแล้วนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงมีพระราชดำริที่จะช่วยแก้ปัญหาที่เป็นจุดบอดของระบบการศึกษาในบ้านเรา โดยได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ดำเนินการจัดสร้างโรงเรียนแบบพึ่งตนเองหรือในปัจจุบันเรียกว่า “โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์” ขึ้นสำหรับให้การศึกษาแก่เด็กด้อยโอกาสที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่สูง ซึ่งอยู่ห่างไกลและทุรกันดาร เพื่อที่พวกเขาเหล่านั้นจะได้นำความรู้ที่ได้รับกลับไปพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง โรงเรียนแบบพึ่งตนเองนี้มีลักษณะเป็นโรงเรียนประจำ มีการจัดบ้านพักให้นักเรียนอยู่เป็นหลัง ๆ หลังละ 10-12 คน โดยจะต้องคละเผ่ากันและมีครูพี่เลี้ยงอยู่ด้วยบ้านละ 1 คน นักเรียนในแต่ละบ้านพักจะ互相帮助ปลูกผักทำสวนครัวไว้สำหรับรับประทานกันเองในแต่ละบ้าน หากมีเหลือก็จะส่งไปขายยังสหกรณ์กลางของโรงเรียน และที่สหกรณ์กลางก็จะมีการผลิตร่วมกัน เช่น ทำนา ทำไร่ ปลูกพืชผัก เลี้ยงเป็ด ไก่ สุกรและปลา เพื่อใช้บริโภคร่วมกันทั้งโรงเรียน ผลผลิตที่เหลือจากการบริโภคสหกรณ์กลางของโรงเรียนจะนำไปขายที่ตลาดเพื่อนำเงินมาเป็นทุนหมุนเวียนต่อไป สิ่งที่นักเรียนได้เรียนรู้ และปฏิบัติ ไม่ว่าจะเป็นการรู้จักแก้ไขปัญหา การรู้จักศึกษาค้นคว้าหรือการรู้จักทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มเหล่านี้ จะช่วยเป็นแนวทางให้นักเรียนสามารถนำไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตได้จริง โรงเรียนที่อยู่ในโครงการดังกล่าวนี้ ได้แก่ โรงเรียนศูนย์ปางมะผ้า กิ่งอำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ในปี พ.ศ. 2506 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงมีพระราชดำริว่า ประเทศไทยน่าจะมีความหนังสือประเภทสารานุกรมที่เป็นภาษาไทย จัดทำโดยคนไทย เพื่อให้เยาวชนที่ได้อ่านเกิดความเข้าใจขั้นพื้นฐาน และพัฒนาเป็นความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในที่สุด โดยให้เหตุผลในเรื่องนี้ว่า “แม้วิชาต่าง ๆ จะแยกออกเป็นสาขาวิชาต่าง ๆ ก็ตาม จะเป็นทางด้านวิทยาศาสตร์ หรือด้านศิลปะจะเชื่อมโยงกันหมด ชีวิตของเราต้องโยงกันหมด ทั้งในด้านกฎหมายก็ดี เศรษฐกิจก็ดี อะไรพวกนี้โยงกันหมด เมื่อโยงกันหมดแล้ว ฉันเชื่อว่าสารานุกรมนี้ อาจจะช่วยชาติให้รอดพ้นได้” ด้วยเหตุนี้ โครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ จึงได้บังเกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2511 โดยคณะกรรมการซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชาต่าง ๆ ได้สนองพระราชดำริด้วยการจัดทำหนังสือสารานุกรมไทยใน 3 ระดับ คือ ระดับเด็กเล็ก ระดับเด็กอายุ 12-14 ปี และระดับเด็กโตตั้งแต่อายุ 15 ปีขึ้นไป โดยสารานุกรมในแต่ละระดับจะบรรจุเนื้อหาใน 7 สาขาวิชาด้วยกันคือ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ เกษตรศาสตร์ แพทยศาสตร์ และคณิตศาสตร์ สำหรับการเรียงลำดับเรื่องราวจะเป็นการเรียงตามเรื่องแทนที่จะเขียนตามตัวอักษร หนังสือสารานุกรมไทยนี้ทรงมีพระราชประสงค์ที่จะให้เป็นโรงเรียนประจำบ้านที่พ่อแม่ใช้สอนลูก และพี่ใช้สอนน้อง

ปัญหาการจัดการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาที่ประสบกับปัญหาขาดแคลนครูผู้สอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรงเรียนในจังหวัดที่อยู่ห่างไกลที่ไม่เพียงมีครูจำนวนไม่เพียงพอ แต่ยังต้องพบกับปัญหาคุณภาพของครูผู้สอน ทำให้โอกาสในการศึกษาของเด็กนักเรียนที่อยู่ในเมืองหลวงหรือตามหัวเมืองใหญ่ ๆ กับนักเรียนในต่างจังหวัดเกิดความไม่เท่าเทียมกัน นายขวัญแก้ว วัชโรทัย รองเลขาธิการพระราชวัง ฝ่ายกิจกรรมพิเศษ จึงได้เสนอจัดทำโครงการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมขึ้น เพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในมหามงคลวโรกาสครองราชย์ครบ 50 ปี โดยได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานทุนทรัพย์ที่ได้รับจากการทูลเกล้าฯ ถวายจากบริษัท ทศท. คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) จำนวน 50 ล้านบาทเป็นทุนเดิมในการดำเนินการ และยังได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้จัดตั้งสถานีส่งเพื่อการนี้ขึ้นภายในโรงเรียนวังไกลกังวล อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยเริ่มออกอากาศเผยแพร่ผ่านระบบเคเบิลใยแก้วนำแสงไปยังสถานีดาวเทียมไทยคม เพื่อส่งสัญญาณไปยังผู้ชมทั่วประเทศ เมื่อวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2538 ยิ่งไปกว่านั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยังได้พระราชทานพระมหากรุณาธิคุณให้ตัวแทนนักเรียน และคณาจารย์โรงเรียนวังไกลกังวลตามเสด็จฯ ไปทอดพระเนตรโครงการป้องกันแก้ไขอุทกภัย ณ บริเวณทางน้ำล้นราชประชาอนุเคราะห์ 13 ตำบลปึกเตียน จังหวัดเพชรบุรี และโครงการศึกษาวิจัยสิ่งแวดล้อมแหลมผักเบี้ย จังหวัดเพชรบุรี เมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม พ.ศ. 2547 โดยในวันนั้นได้ทรงบรรยาย และสอนนักเรียนที่ตามเสด็จฯ อย่างไม่ถือพระองค์ ซึ่งได้มีการถ่ายทอดสดออกอากาศผ่านดาวเทียมไปยังโรงเรียนลูกข่ายและสถานีโทรทัศน์ นับเป็นการเรียนการสอนครั้งประวัติศาสตร์ที่ครูทั่วประเทศสมควรนำไปเป็นแบบอย่าง

อีกสิ่งหนึ่งที่นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณอย่างยิ่งในด้านการศึกษาก็คือ การเสด็จฯ ไปพระราชทานปริญญาบัตรแก่ผู้สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยของรัฐ ซึ่งได้ทรงปฏิบัติติดต่อกันมาเป็นเวลานาน แม้ในบางช่วงที่ทรงมีพระราชภารกิจมากมาย และมีผู้กราบบังคมทูลขอพระราชทานงดการเสด็จฯ เสีย แต่ก็ไม่เป็นผลสำเร็จ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชกระแสว่า ตราบใดที่ยังเสด็จฯ ได้ก็จะเสด็จฯ อยู่อย่างนั้น เพื่อให้นักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่มีกำลังใจที่จะเรียนให้สำเร็จ ทั้งยังเป็นโอกาสที่จะได้ทรงร่วมแสดงความยินดีในความสำเร็จของบัณฑิตเหล่านั้นอีกด้วย

ต่อมาเมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระชนมายุมากขึ้น ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร หรือ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี รวมไปถึงพระบรมวงศานุวงศ์พระองค์อื่น ๆ เป็นผู้แทนพระองค์เสด็จฯ ไปในการพระราชทานปริญญาบัตรแก่ผู้สำเร็จการศึกษา โดยในปัจจุบันคงมีเพียงนักเรียนนายร้อย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

3 เหล่าทัพ นักเรียนนายร้อยตำรวจที่ได้รับพระมหากรุณาธิคุณให้เข้ารับพระราชทานกระบี่จากพระหัตถ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในโอกาสที่สำเร็จการศึกษา

ในหลวงกับการศาสนา

ในฐานะที่ทรงเป็นองค์อัครศาสนูปถัมภก และทรงเป็นพุทธมามกะ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จออกผนวชเช่นเดียวกับผู้ชายพุทธส่วนใหญ่ แม้จะเป็นช่วงระยะเวลาเพียง 2 สัปดาห์ แต่ก็ได้ทรงปฏิบัติพระองค์เฉกเช่นพระภิกษุรูปอื่น ๆ เช่น ในเวลาเสด็จฯ ออกบิณฑบาตก็มิได้ทรงฉลองพระบาท เพราะทรงถือตามกฎระเบียบของสงฆ์อย่างเคร่งครัด และจากการที่ได้ทรงพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จฯ ออกผนวชในพระพุทธศาสนาก็เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงพระราชศรัทธาและพระราชปณิธานที่จะทรงดำรงไว้ซึ่งการพระพุทธศาสนา อันเป็นศาสนาประจำชาติที่ดั่งามของไทยนี้ไว้ให้ยั่งยืนสืบไป

ที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงให้ความสำคัญต่อการปฏิบัติธรรมอย่างสม่ำเสมอ ขณะเดียวกันได้ทรงนำหลักคุณธรรม ความเพียร และการมีสติทุกเมื่อมาทรงปฏิบัติเพื่อให้ประชาชนได้เห็นเป็นแบบอย่าง ทั้งยังทรงย้ำให้ทุกคนรู้จักนำหลักธรรมมาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจขณะปฏิบัติหน้าที่การทำงานหรือดำเนินชีวิตอันจะส่งผลให้ประสบความสำเร็จ และความเจริญก้าวหน้าในทุก ๆ ด้าน

นอกจากนี้ยังมีพระราชกรณียกิจอื่น ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับการพระพุทธศาสนา ซึ่งได้ทรงถือปฏิบัติอยู่เป็นนิจเสมอมา อาทิ

- การเสด็จฯ ไปทรงปฏิบัติศาสนกิจในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาด้วยพระองค์เองแทบมิได้ขาด ไม่ว่าจะเป็นในวันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา วันอาสาฬหบูชา หรือวันเข้าพรรษา เป็นต้น
- ในโอกาสวันคล้ายวันพระราชสมภพ วันคล้ายวันประสูติของพระราชโอรสธิดา หรือพระมหากษัตริย์องค์ก่อน ๆ ตลอดจนพระบรมวงศานุวงศ์ที่ล่วงลับไปแล้ว จะทรงเสด็จฯ ออกบำเพ็ญราชกุศลเป็นการส่วนพระองค์ตามคตินิยมของพุทธศาสนิกชนโดยทั่วไป
- การเสด็จฯ ไปตามคำกราบบังคมทูลเชิญของเจ้าหน้าที่ของกรมศาสนาหรือจากคณะกรรมการวัด เพื่อไปทรงประกอบพิธีกรรมทางศาสนาต่าง ๆ อาทิ ยกช่อฟ้า ฝังลูกนิมิต หรือในการเททองหล่อพระประธานของวัดที่เป็นศูนย์รวมของประชาชนคนไทยในท้องถิ่นต่าง ๆ เป็นต้น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- ในคราวที่ทรงทราบว่ามีวัดเก่าชำรุดทรุดโทรมจนต้องทำการบูรณปฏิสังขรณ์ หรือวัดในต่างจังหวัดที่ไม่มีพระอุโบสถหรือศาลาการเปรียญสำหรับเป็นที่ประกอบกิจของสงฆ์ ก็มักจะพระราชทานพระบรมราชานุเคราะห์ และพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ไปร่วมสมทบด้วยอยู่เนือง ๆ

จากการที่เสด็จฯ ไปทรงเยี่ยมเยือนราษฎรแทบทุกครั้งจะมีประชาชนที่มาเข้าเฝ้าทูลเกล้าฯ ถวายดอกไม้ และพวงมาลัยแด่พระองค์ท่านและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ บางส่วนของดอกไม้และพวงมาลัยเหล่านี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะทรงนำกลับไปบูชาพระในห้องทรงนมัสการ และเมื่อแห้งเหี่ยวลงแล้วจะทรงโปรดฯ ให้นำไปตากแห้งแล้วนำมาบดเป็นผงเก็บไว้ในห้องทรงนมัสการที่ทรงใช้ประทับนั่งสมาธิเป็นประจำ ซึ่งมักมีผู้มาขอพระราชทานผงดอกไม้ตากแห้งเหล่านี้เพื่อนำไปเป็นส่วนผสมของวัตถุมงคลต่าง ๆ อยู่เสมอ เนื่องจากถือกันว่าผงดอกไม้ตากแห้งนี้ได้รับพลังที่ทรงแผ่เมตตาตนเอง

อึ่งเมื่อราวปี พ.ศ. 2519 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์จำนวนหนึ่งไปจัดสร้างวัดบนเนื้อที่ที่ได้รับการทูลเกล้าถวายจำนวน 366 ไร่ ที่อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี และได้พระราชทานนามว่า “ วัดญาณสังวรารามหาวิหาร ” ในพระบรมราชูปถัมภ์ ซึ่งนอกจากจะเป็นสถานที่ที่ประชาชนทั่วไปจะได้เข้าไปบำเพ็ญศาสนกิจเจริญวิปัสณากรรมฐาน และอื่น ๆ แล้วยังเป็นเครื่องแสดงมุทิตาจิตที่พระองค์ทรงมีต่อสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช ผู้เคยเป็นองค์พระพี่เลี้ยงในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเมื่อครั้งทรงผนวชด้วย ทั้งนี้ได้มีผู้มีจิตศรัทธาขอร่วมโดยเสด็จพระราชกุศลในการสร้างวัดครั้งนี้ด้วยเป็นจำนวนมาก

วัดพระราม 9 กาญจนภิเษก เป็นอีกวัดหนึ่งที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำริให้จัดสร้างขึ้นสืบเนื่องมาจากการเข้าไปพัฒนาปรับปรุงบริเวณพื้นที่บึงพระราม 9 เขตห้วยขวาง กรุงเทพมหานคร เพื่อให้เป็นแก้มลิงสำหรับรับน้ำที่ไหลมาจากทางเหนือในฤดูน้ำหลากมิให้เข้าท่วมพระนคร แล้วทรงมีพระราชประสงค์ที่จะพัฒนาพื้นที่ข้างเคียงให้เป็นชุมชนตัวอย่างตามหลัก “ บวร ” ซึ่งเป็นแนวคิดของสังคมไทยในอดีตที่ บ้าน วัด ราชการ โรงเรียน จะร่วมกันทำให้ชุมชนเป็นปึกแผ่น โดยวัดจะเป็นศูนย์กลางสำหรับรวมจิตใจของชาวบ้านให้ช่วยกันพัฒนาท้องถิ่นของตน และได้รับการสนับสนุนจากโรงเรียนหรือราชการในลักษณะ 3 ประสาน ดังนั้นเมื่อมีผู้น้อมเกล้าฯ ถวายที่ดินจำนวน 8 ไร่ 2 งาน 54 ตารางวา จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มูลนิธิเข้าไปดำเนินการจัดตั้งวัดขึ้น และได้พระราชทานนามวัดแห่งใหม่นี้ว่า วัดพระราม 9 กาญจนภิเษก และได้พระราชทานเขตวิสุงคามสีมา เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2541 ในระยะเวลาใกล้เคียงกันพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานที่ดินจำนวน 5 ไร่กับอีก 1 ตารางวา ที่ผู้ใหญ่บุญดู ท่านเดิมได้น้อมเกล้าฯ ถวายที่ดินเพิ่มเติมให้กรุงเทพมหานครนำไปสร้างโรงเรียน ซึ่งต่อมาได้รับ

พระราชทานนามว่า โรงเรียนพระราม 9 กาญจนภิเษก และได้ทำการเปิดสอนตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ตั้งแต่วันที่ 17 พฤษภาคม พ.ศ. 2539 เป็นต้นมา

ไม่เพียงเท่านั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ยังได้ทรงพระราชอุทิศสาหะป็นพระพุทธรูปราชูปถัมภ์ด้วยฝีพระหัตถ์ของพระองค์เอง สำหรับพระราชทานให้แก่ผู้ว่าราชการจังหวัดนำไปประดิษฐานไว้เพื่อเป็นหลักชัยประจำจังหวัดนครบทั้ง 76 จังหวัดทั่วไทยอีกด้วย

นอกเหนือไปจากศาสนาพุทธแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ยังทรงให้ความพระทัยและอุปถัมภ์ค้ำชูศาสนาอื่น ๆ ด้วย เช่น เมื่อมีพิธีสำคัญทางศาสนานั้น ๆ ก็มักจะเสด็จฯ ไปทรงร่วมพิธีด้วยตามคำกราบบังคมทูลเชิญหรือไม่ก็จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระบรมวงศานุวงศ์หรือผู้แทนพระองค์ไปร่วมในพิธีแทน ทั้งยังได้รับพระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ไปช่วยบำรุงศาสนาต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น คริสต์ อิสลาม ซิก ฮินดู พราหมณ์ และอื่น ๆ ในโอกาสต่าง ๆ ด้วยทรงมีพระราชดำริว่า “แม้จะนับถือศาสนาต่าง ๆ กัน ก็มีสมานฉันท์ที่จะร่วมกันโดยพร้อมเพรียงได้ นับว่าเป็นการดีมาก และเป็นการแสดงให้เห็นว่าเมืองไทยนี้เรามีเสรีภาพในทางความคิดอย่างเต็มที่ เมื่อมีเสรีภาพทางความคิดและความนับถือเต็มที่เช่นกัน เราจึงจะต้องรักษาไว้ด้วยความหวงแหนอย่างที่สุด ศาสนาต่างกันอาจมีแนวทางต่างกัน อย่าให้ความแตกต่างในแนวทางนี้มาทำให้เกิดอุปสรรค เพราะว่าอุปสรรคในการทะเลาะเบาะแว้งระหว่างศาสนาว่าด้วยวิธีการนั้น บางทีก็พูดกันได้ว่าเป็นการดิ่งลงนรก ”

ยิ่งไปกว่านั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยังทรงมีพระราชประสงค์ให้ประชาชนได้มีโอกาสศึกษาเรียนรู้ศาสนาอื่น ๆ ด้วย ไม่ใช่ว่าไม่นับถือแล้วจะไม่รู้เรื่องเลย ในการนี้ทรงเคยขอให้อุปราชามนตรีของศาสนาอิสลาม ตั้งคณะกรรมการขึ้นมาเพื่อทำการแปลพระคัมภีร์อัลกุรอานให้เป็นภาษาไทย เมื่อแปลเสร็จแล้วได้พระราชทานทุนทรัพย์เพื่อนำไปจัดพิมพ์ ในปี พ.ศ. 2515 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จฯ ไปเยี่ยมราษฎรทางภาคใต้ ก็ทรงได้นำพระคัมภีร์อัลกุรอานฉบับภาษาไทยไปพระราชทานให้แก่คนไทยที่อยากศึกษาเกี่ยวกับศาสนาอิสลามด้วย

ในหลวงกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

หลังจากที่เสด็จขึ้นครองราชย์เป็นพระมหากษัตริย์ลำดับที่ 9 ของประเทศไทยแล้ว ในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2502 ถึง พ.ศ. 2510 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จฯ พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เยือนประเทศต่าง ๆ ทั้งในทวีปยุโรป อเมริกาเหนือ และเอเชียรวม 27 ประเทศ เพื่อเป็นการเจริญทางพระราชไมตรีกับบรรดามิตรประเทศให้มีความแน่นแฟ้นมากขึ้น ทรงเป็นผู้แทนของประชาชนชาวไทยในอันที่จะนำเอาความรัก และความปรารถนาดีไป

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

มอบให้กับประชาชนในประเทศต่าง ๆ เหล่านี้ ผลที่ได้ภายหลังจากการเสด็จฯ ไปเยี่ยมเยือน ปรากฏว่าทรงสามารถทำให้ประเทศไทยเป็นที่รู้จักแก่ชาวโลกกว้างขวางมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ประเทศที่เสด็จฯ ไปเยือนมีตามลำดับดังนี้

- ประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ระหว่างวันที่ 18-21 ธันวาคม พ.ศ. 2502
- ประเทศสาธารณรัฐอินโดนีเซีย ระหว่างวันที่ 8-16 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2503
- ประเทศสหภาพพม่า ระหว่างวันที่ 2-5 มีนาคม พ.ศ. 2503
- ประเทศสหรัฐอเมริกา ระหว่างวันที่ 15 มิถุนายน-15 กรกฎาคม พ.ศ. 2503
- ประเทศอังกฤษ ระหว่างวันที่ 19-23 กรกฎาคม พ.ศ. 2503
- ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน ระหว่างวันที่ 26 กรกฎาคม-2 สิงหาคม พ.ศ. 2503
- ประเทศสาธารณรัฐโปรตุเกส ระหว่างวันที่ 22-25 สิงหาคม พ.ศ. 2503
- ประเทศสวีเดน ระหว่างวันที่ 29-31 สิงหาคม พ.ศ. 2503
- ประเทศเดนมาร์ก ระหว่างวันที่ 6-9 กันยายน พ.ศ. 2503
- ประเทศนอร์เวย์ ระหว่างวันที่ 19-21 กันยายน พ.ศ. 2503
- ประเทศสวีเดน ระหว่างวันที่ 21-25 กันยายน พ.ศ. 2503
- ประเทศสาธารณรัฐอิตาลี ระหว่างวันที่ 28 กันยายน-1 ตุลาคม พ.ศ. 2503
- นครรัฐวาติกัน ระหว่างวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2503
- ประเทศเบลเยียม ระหว่างวันที่ 4-6 ตุลาคม พ.ศ. 2503
- ประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส ระหว่างวันที่ 11-14 ตุลาคม พ.ศ. 2503
- ประเทศลักเซมเบิร์ก ระหว่างวันที่ 17-19 ตุลาคม พ.ศ. 2503
- ประเทศเนเธอร์แลนด์ ระหว่างวันที่ 24-27 ตุลาคม พ.ศ. 2503
- ประเทศสเปน ระหว่างวันที่ 3-8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2503
- ประเทศสาธารณรัฐอิสลามปากีสถาน ระหว่างวันที่ 11-22 มีนาคม พ.ศ. 2505
- ประเทศสหพันธรัฐมลายา ระหว่างวันที่ 20-27 มิถุนายน พ.ศ. 2505
- ประเทศนิวซีแลนด์ ระหว่างวันที่ 18-26 สิงหาคม พ.ศ. 2505
- ประเทศออสเตรเลีย ระหว่างวันที่ 26 สิงหาคม-12 กันยายน พ.ศ. 2505
- ประเทศญี่ปุ่น ระหว่างวันที่ 27 พฤษภาคม-5 มิถุนายน พ.ศ. 2505
- ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ระหว่างวันที่ 5-8 มิถุนายน พ.ศ. 2506
- ประเทศสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ ระหว่างวันที่ 9-14 กรกฎาคม พ.ศ. 2506
- ประเทศสาธารณรัฐออสเตรเลีย ระหว่างวันที่ 29 กันยายน-5 ธันวาคม พ.ศ. 2507
- ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน ระหว่างวันที่ 22-28 สิงหาคม พ.ศ. 2509

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- ประเทศสาธารณรัฐออสเตรีย ระหว่างวันที่ 29 กันยายน-2 ตุลาคม พ.ศ. 2509
- ประเทศอิหร่าน ระหว่างวันที่ 23-30 เมษายน พ.ศ. 2510
- ประเทศสหรัฐอเมริกา ระหว่างวันที่ 6-20 มิถุนายน พ.ศ. 2510
- ประเทศแคนาดา ระหว่างวันที่ 21-24 มิถุนายน พ.ศ. 2510

และนับจากนั้นมาเป็นเวลาเกือบ 40 ปีแล้ว ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมิได้เสด็จฯ ไปยังต่างประเทศอีกเลย ยกเว้นเพียงครั้งเดียวคือเมื่อระหว่างวันที่ 8-9 มีนาคม พ.ศ. 2537 หลังจากที่ได้เสด็จฯ ไปทรงเป็นองค์ประธานในพิธีเปิดสะพานมิตรภาพไทย-ลาวแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จฯ พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เยือนสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ตามคำกราบบังคมทูลเชิญของประธานประเทศลาว นับเป็นการเสด็จฯ เยือนต่างประเทศครั้งล่าสุด ทั้งนี้เนื่องจากทรงมีพระราชภารกิจในการช่วยเหลือราษฎรมากมายดังที่หม่อมราชวงศ์บุตรี วีระ ไวทยะ ผู้อำนวยการกองการในพระองค์ สำนักพระราชวังฯ ได้เคยกล่าวบรรยายไว้ว่า “พระเจ้าอยู่หัวในสมัยนี้ไม่เสด็จฯ ไปต่างประเทศ เพราะทรงถือว่าท่านมีพระราชภารกิจภายในประเทศมากมายเหลือเกิน ในสมัยก่อนพระเจ้าอยู่หัวเสด็จฯ ต่างประเทศด้วยเหตุผลที่ว่า คนต่างประเทศมักลี้ภัยว่าคนไทย เมืองไทย เป็นอย่างไร มีใครเป็นประมุข ดำเนินชีวิตอย่างไร ป่าเถื่อนหรือไม่ จึงต้องเสด็จฯ ประพาสต่างประเทศในลักษณะเดียวกันกับรัชกาลที่ 5 เพื่อให้เข้าใจ และเห็นว่าเมืองไทยนั้น มีความเจริญไม่ด้อยไปกว่าชาติอื่น ๆ ทั้งยังมีการพัฒนาตนเองอยู่เรื่อย ๆ ”

ปัจจุบันหากมีพระราชพิธีหรือพระราชพิธี ประมุข หรือรัฐบาลของประเทศใดกราบบังคมทูลเชิญเสด็จฯ ให้ไปเยี่ยมเยือนพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระราชโอรสหรือพระราชธิดาเสด็จฯ ไปแทนพระองค์ เพื่อที่ทูลกระหม่อมจะได้ทรงนำเอาวิทยาการตลอดจนความรู้ที่ได้ทอดพระเนตรกลับมาใช้พัฒนาปรับปรุงประเทศของเราต่อไป

อย่างไรก็ตาม แม้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะมีได้เสด็จฯ ต่างประเทศแล้ว แต่ก็ยังทรงถือเป็นธรรมเนียมที่จะเสด็จฯ ออกให้การต้อนรับราชอาคันตุกะทั้งที่เป็นประมุขหรือผู้นำของประเทศ ตลอดจนบุคคลสำคัญในตำแหน่งต่าง ๆ ที่เดินทางมาเยือนประเทศไทยอยู่เนื่อง ๆ กับยังทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้บรรดาทูตานุทูตเข้าเฝ้าฯ ถวายสาส์นตราตั้งในโอกาสที่เข้ามารับตำแหน่งในประเทศไทยหรือในโอกาสที่มาเข้าเฝ้าฯ กราบบังคมทูลเมื่อครบวาระอยู่เสมอตราบนานทุกวันนี้

ในหลวงกับการทหาร

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงดำรงพระราชฐานะเป็นจอมทัพไทย ตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ โดยพระมหากษัตริย์เป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุดของกองทัพอไทย และจะใช้พระราชอำนาจผ่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมในเรื่องต่าง ๆ คือ

1. พระราชอำนาจในการประกาศใช้และยกเลิกกฎอัยการศึก
2. พระราชอำนาจในการประกาศสงครามโดยได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภา
3. พระราชอำนาจในการแต่งตั้งและถอดถอนข้าราชการทหาร ซึ่งกระทำโดยประกาศพระ

บรมราชโองการ

เมื่อราว 30 กว่าปีก่อนหน้านี้ ซึ่งในเวลานั้นนับเป็นเวลาแห่งสงครามเย็น เนื่องจากมีการแทรกซึมของผู้ที่นิยมในลัทธิคอมมิวนิสต์ และต้องการเผยแพร่ลัทธิดังกล่าวให้แพร่หลายไปยังประเทศต่าง ๆ ซึ่งก็รวมถึงประเทศไทยด้วย จนมีผู้หลงผิดที่ได้รับการสนับสนุนจากกองกำลังต่างชาติดุกขึ้นมาก่อเหตุร้ายในหลายพื้นที่ของประเทศจนเป็นที่น่าวิตก ทำให้ทหาร ตำรวจ และอาสาสมัคร ต้องออกไปปฏิบัติการสู้รบกับผู้ก่อการร้ายในพื้นที่ที่มีการแทรกซึม รวมทั้งพื้นที่ที่เป็นจุดเปราะบาง เพื่อปกป้องประเทศชาติให้รอดพ้นจากผู้คิดร้ายเหล่านั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในฐานะที่ทรงเป็นองค์พระประมุขของชาติและทรงดำรงพระยศเป็นจอมทัพไทย ทรงมีความห่วงใยในสวัสดิภาพของทหารหาญ และบรรดาอาสาสมัครป้องกันประเทศชาติเป็นอย่างมาก ได้เสด็จฯ ไปเยี่ยมเยียนเจ้าหน้าที่และราษฎรที่อยู่ในเขตสู้รบตามฐานปฏิบัติการต่าง ๆ อยู่เสมอเป็นนิจ แม้จะเสี่ยงต่ออันตรายจนมีผู้ลอบสังหาร แต่มิได้ทรงหวาดหวั่นหรือเกรงกลัวแต่ประการใด ทรงตรัสกับผู้ใกล้ชิดว่า “ เขาเสียสละชีวิต เลือดเนื้อเพื่อพวกเราอย่างกล้าหาญ เราควรช่วยเหลือเขาเท่าที่จะทำได้ ” ในการเสด็จฯ ไปเยี่ยมเยียน นอกจากจะทรงพระราชทานขวัญ และกำลังใจให้แก่บุคคลดังกล่าวแล้ว ยังทรงได้นำสิ่งของจำเป็นในการยังชีพต่าง ๆ รวมทั้งอุปกรณ์ทางการแพทย์ และเวชภัณฑ์ ไปพระราชทานให้แก่ผู้เสียสละเหล่านั้นด้วย

บางครั้งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยังได้พระราชทานคำแนะนำเพื่อช่วยลดความสูญเสียของทหาร อาทิ ทรงแนะนำให้คิดปืนกลยิงเร็วบนเฮลิคอปเตอร์หรือที่เรียกว่า “ กันชีพ ” (Gunship) ซึ่งปัจจุบันยังคงใช้กันอยู่ในกองทัพ หรือการที่ทรงช่วยค้นหาจนทรงพบว่าสปริงปืนกลแบบเอ็ม 16 ซึ่งเป็นอาวุธของทหารไทยมีความแข็งแรงมากเกินไป ทำให้ประสิทธิภาพในการใช้งานปืนกลแบบอาร์ก้าของฝ่ายตรงข้ามไม่ได้ ซึ่งก็ได้ทรงแจ้งไปยังบริษัทผู้ผลิตอาวุธปืนเอ็ม 16 ให้ทราบถึงปัญหานี้ จนภายหลังได้มีการแก้ไขจนสามารถใช้งานได้เป็นอย่างดี เป็นต้น

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานแนวคิดทางยุทธศาสตร์ให้ใช้เส้นทางที่กรมทางหลวงจัดสร้างทางแยกจากถนนสาย พิษณุโลก - หล่มสัก ตรงบริเวณหลักกิโลเมตรที่ 100 ให้เป็นประโยชน์ต่อทางการทหาร และมีพระราชดำริให้ราษฎรไทยที่ยากไร้และไม่มีที่ทำกินเข้าไปอยู่อาศัยตลอดสองข้างทางของเส้นทางดังกล่าว ซึ่งแนวคิดนี้ไม่เพียงช่วยแก้ปัญหาเรื่องที่ทำกินให้แก่ราษฎรเท่านั้น แต่ยังช่วยให้ฝ่ายทหารมีแนวร่วมคอยเป็นหูเป็นตาให้กับทางราชการอีกด้วย

และเมื่อบรรดาทหาร ตำรวจ และอาสาสมัคร ที่ออกไปสู้รบได้รับบาดเจ็บจำเป็นต้องเข้ารับการรักษาพยาบาลในโรงพยาบาลต่าง ๆ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็จะเสด็จฯ ไปทรงเยี่ยมเยียน ทหาร ตำรวจ และอาสาสมัครที่บาดเจ็บด้วยพระองค์เอง พร้อมกับพระราชทานถุงของขวัญให้ตลอดเวลา ในกรณีที่ทรงติดพระราชภารกิจที่สำคัญอื่น ๆ ก็จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ผู้แทนพระองค์ไปทำการเยี่ยมไข้แทน

สำหรับทหารที่เจ็บป่วยหรือพิการจากการปฏิบัติหน้าที่ในการป้องกันประเทศชาติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็มีได้ทรงทอดทิ้ง ได้พระราชทานความช่วยเหลือโดยได้พระราชทานพระราชทรัพย์ให้เป็นทุนสำหรับใช้จ่ายในครอบครัว กับทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ทำการฟื้นฟูสมรรถภาพร่างกายและฝึกหัดอาชีพให้แก่ทหารที่พิการเหล่านั้น เพื่อที่พวกเขาจะนำไปประกอบอาชีพเลี้ยงตัวเองต่อไป

ในส่วนของทหาร ตำรวจ และอาสาสมัครที่เสียชีวิตในระหว่างการปฏิบัติงานเพื่อประเทศชาติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณาพระราชทานทรัพย์เพื่ออุปการะสมาชิกคนอื่น ๆ ในครอบครัว รวมไปถึงความช่วยเหลือในเรื่องการศึกษาแก่บุตรของผู้เสียชีวิตเหล่านั้น ทั้งยังทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดการประกอบพิธีพระราชทานเพลิงศพแก่บรรดาผู้กล้าที่เสียชีวิตเหล่านั้นอย่างสมเกียรติ โดยพระองค์ท่าน และพระบรมวงศานุวงศ์ทุกพระองค์จะเสด็จฯ ไปร่วมในพิธีด้วยทุกครั้ง

แม้ในปัจจุบันที่ยุคแห่งสงครามเย็นได้ผ่านพ้นไปแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยังทรงให้ความสนพระทัยและมีพระมหากรุณาธิคุณต่อกิจการของกองทัพไทยในด้านต่าง ๆ เสมอมา อาทิเช่น เสด็จฯ ไปพระราชทานกระบี่แก่นักเรียนนายร้อยที่สำเร็จการศึกษาจากสถาบันการทหารของเหล่าทัพต่าง ๆ รวมทั้งนักเรียนนายร้อยตำรวจด้วยพระองค์เองเป็นประจำ หรือการเสด็จฯ ไปพระราชทานประกาศนียบัตรให้แก่นายทหารที่สำเร็จการอบรมได้เป็นเสนาริการทหารของเหล่าทัพต่าง ๆ เป็นต้น

ในหลวงกับงานด้านศิลปะ ประเพณี วัฒนธรรม

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงได้รับการยกย่องจากคณะกรรมการสำนักงานวัฒนธรรมแห่งชาติประจำปี พ.ศ. 2529 ให้ทรงเป็นองค์อัครศิลปินแห่งชาติ ด้วยต่างเห็นพ้องต้องกันว่า ทรงเป็นเอกทัศกะในศิลปะหลายแขนง งานศิลป์ที่ทรงสร้างสรรค์ล้วนเป็นที่ประจักษ์ชัดแก่พสกนิกรชาวไทย และชาวโลกว่าเป็นงานศิลป์ที่มีแบบอย่างเฉพาะพระองค์ พระปรีชาสามารถอย่างหาที่เปรียบมิได้ในงานศิลปะของพระองค์ท่าน ได้แก่

ด้านดุริยางคศิลป์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงแสดงให้เห็นถึงพระอัจฉริยภาพทางการดนตรีมาตั้งแต่ยังทรงพระเยาว์ โดยทรงได้รับการฝึกหัดทางด้านนี้ตามแบบฉบับของการศึกษาวิชาการดนตรีอย่างแท้จริงจากพระอาจารย์เมื่อครั้งประทับอยู่ ณ ประเทศสวีเดนแลนด์ ครั้นเมื่อทรงพระชนมายุ 10 พรรษา ได้ทรงนำพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ที่ทรงสะสมไว้ไปซื้อคลาริเน็ต (Clarinet) มาทรงฝึกเป่า ต่อมาเมื่อทรงเจริญพระชันษามากขึ้น ก็ทรงพระปรีชาสามารถที่จะทรงดนตรีชนิดอื่นๆ ได้อีกหลายชนิด

ระยะแรกๆ หลังจากที่เสด็จขึ้นครองราชย์สมบัติแล้ว เมื่อทรงมีเวลาว่างจากพระราชกิจจะทรงพักผ่อนพระอิริยาบถด้วยการทรงดนตรีกับนักดนตรีและข้าราชการ ซึ่งต่อมาได้ทรงรวบรวมข้าราชการที่สนใจ และสามารถเล่นดนตรีได้จำนวนหนึ่ง จัดตั้งเป็นวงดนตรีขึ้นโดยได้พระราชทานชื่อว่า วง อ.ส. วันศุกร์ โดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะทรงร่วมบรรเลงบทเพลงประเภทต่าง ๆ ร่วมกับนักดนตรีในวงและออกอากาศผ่านสถานีวิทยุ อ.ส. ในพระตำหนักจิตรลดารโหฐานเป็นประจำในตอนเย็นของวันศุกร์ เพื่อสร้างความรื่นเริงให้กับประชาชนผู้สนใจในเสียงเพลง ต่อมาเมื่อทรงมีพระราชภารกิจมากขึ้น ก็ได้ทรงเว้นว่างในการทรงดนตรีร่วมกับวง อ.ส. ไปเป็นลำดับด้วยเช่นกัน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว นอกจากจะทรงเป็นนักดนตรีที่สามารถแล้ว ยังทรงเป็นครูสอนดนตรีที่ดีเยี่ยมอีกด้วย กล่าวคือ ในปี พ.ศ. 2528 ในคราวเสด็จฯ แปรพระราชฐานไปยังจังหวัดนครราชสีมา เมื่อทรงเสร็จสิ้นพระราชภารกิจแล้ว ได้ทรงมีพระราชกระแสชักชวนสมุหราชองครักษ์ ราชองครักษ์เวร และแพทย์ผู้ตามเสด็จว่า หากใครอยากเล่นดนตรีอะไรเพื่อเป็นการพักผ่อนก็ให้หาเครื่องดนตรีมาโดยพระองค์จะทรงเป็นครูสอนพระราชทานให้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชอุตสาหะ และพระขันติธรรมสูง เพราะลูกศิษย์ของพระองค์ต่างก็ไม่เคยจับเครื่องดนตรีมาก่อน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงแนะนำวิธีการเล่นตั้งแต่เริ่มแรกพร้อมกับทรงหาโน้ตเพลงง่าย ๆ มาให้ฝึกซ้อม บางครั้งทรงเรียบเรียงเพลงที่ยาก ๆ และมีความยาวมาเป็นโน้ตง่าย ๆ และไม่ยาวนานกว่าพระราชทานให้ จนบรรดาลูกศิษย์สามารถเล่นเข้าวงกันได้ ซึ่ง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เมื่อกลับจากจังหวัดนครราชสีมาแล้ว จึงเกิดวงดนตรีส่วนพระองค์ชื่อ วงสหทัยพัฒนาขึ้น โดยมีสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีทรงเป็นหัวหน้าวง และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเป็นครูใหญ่สอนพระราชทานพร้อมกับทรงเป็นผู้อำนวยการวงด้วย

ด้วยเหตุที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพื้นฐานทางการดนตรีเป็นอย่างดี จึงได้ทรงพระราชนิพนธ์เพลงด้วยพระองค์เองมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2489 ขณะเมื่อครั้งยังทรงดำรงพระยศเป็นสมเด็จพระอนุชาธิราชอยู่ และนับจากนั้นเป็นต้นมาได้ทรงพระราชนิพนธ์เพลงเพิ่มเติมอย่างต่อเนื่องจนเกือบถึง 50 เพลง โดยเพลงพระราชนิพนธ์เหล่านี้จะมีจังหวะที่แตกต่างกัน อาทิ วอลทซ์ มาร์ช สโลว์ ควิกสเต็ป และอื่น ๆ เนื้อหาของเพลงประกอบไปด้วยประเภทส่งเสริมความสามัคคี เพลงที่ส่งเสริมให้รักชาติ เพลงที่เกี่ยวกับการรักษารธรรม เพลงที่เกี่ยวข้องกับความรัก และเพลงประจำมหาวิทยาลัย ดังมีรายชื่อเพลงต่อไปนี้ แสงเทียน ยามเย็น สายฝน ไกลรุ่งระตาชีวิต ดวงใจกับความรัก อาทิตย์อัปสาง เทวาพาคู่ฝัน มหาจุฬาลงกรณ์ กำหวน แก้วตาขวัญใจ ยิ้มสู้ มาร์ชราชวัลลภ รักคืนเรือน พรปีใหม่ ยามค่ำ Can't You Ever See มาร์ชธงชัยเฉลิมพล เมื่อโสมส่อง ลมหนาว Oh I Say Lay kham Goes Dixies สุกรีสัตย์ลักษณ์ คำแล้ว สายลม ไกลกังวล แสงเดือน ฝัน มาร์ชราชนาวิกโยธิน Nature Waltz The Hunter kiniri Waltz ภิรมย์รัก แผ่นดินของเรา พระมหามงคล ธรรมศาสตร์ ในดวงใจนิรันดร์ เตือนใจ ไร่เดือน เกษะในฝัน แว่ว เกษตรศาสตร์ ความฝันอันสูงสุด เราสู้ เราเหล่าราบ 21 รัก และเมนูไข่

ในปี พ.ศ. 2507 วงดุริยางค์เอ็นคิวโทนคูนสเลอร์ (N.Q. Tonkunstler Orchestra) แห่งกรุงเวียนนา ได้คัดเลือกบทเพลงพระราชนิพนธ์หลายเพลงไปบรรเลง และมีการถ่ายทอดสดไปทั่วประเทศออสเตรีย ปรากฏว่ามีการตอบรับและได้รับความนิยมนอย่างสูง จนสองวันต่อมาสถาบันการดนตรี และศิลปะแห่งกรุงเวียนนา (Institute of Music and Art of City of Vienna) โดยรัฐบาลออสเตรียได้ทูลเกล้าฯ ถวายสมาชิกภาพกิตติมศักดิ์ ลำดับที่ 23 ของสถาบัน และได้มีการจารึกพระนามลงบนแผ่นหินสลักของสถาบัน นับเป็นผู้ประพันธ์เพลงชาวเอเชียคนแรกที่ได้เกียรติเช่นนี้

ด้านทัศนศิลป์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงโปรดในเรื่องการถ่ายภาพเป็นอย่างมาก พระรูปที่ทรงฉายออกมานั้นคมชัด และได้เอกภาพเป็นอย่างดี ซึ่งได้ทรงใช้ประโยชน์จากการถ่ายภาพนี้ในพระราชกรณียกิจที่ได้พระราชทานความช่วยเหลือแก่พสกนิกรไทยมาโดยตลอด

ไม่เพียงเท่านั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงสนพระทัยในงานด้านจิตรกรรมมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2502 เป็นต้นมา ภาพที่ทรงเขียนมีทั้งภาพเหมือนจริง (Realistic) ภาพคตินิยม (Expressionism) และภาพนามธรรม (Abstractionism) รวมประมาณ 100 ภาพ โดยได้รับพระราชทานภาพเขียนฝีพระหัตถ์ส่วนพระองค์เข้าร่วมในงานแสดงศิลปกรรมแห่งชาติในปี

พ.ศ. 2506 ต่อมาในปีพ.ศ. 2508 มหาวิทยาลัยศิลปากรได้มีมติทูลเกล้าฯ ถวายปริญญาคุณวุฒิบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาจิตรกรรมแด่พระองค์ด้วย

ด้านประติมากรรม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระอัจฉริยภาพในด้านงานนี้โดยมิได้ยิ่งหย่อนไปจากงานศิลปะด้านอื่น ๆ ได้ทรงปั้น และทรงแก้ไขรูปทรงของพระพุทธรูปหลายองค์ อาทิ พระหลวงพ่ोजิตรลดา พระกริ่ง ภ.ป.ร. พระพุทธรอกษ์มงคลสมังคี และพระพุทธรนวราชบพิตร เป็นต้น

ด้านวรรณศิลป์ ด้วยทรงจัดเจนอย่างยิ่งในการใช้ภาษา ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระราชนิพนธ์บทความ และทรงแปลสารคดีที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจการทหาร และชีวประวัติบุคคลมากมายหลายเรื่อง โดยเมื่อปี พ.ศ. 2536 ซึ่งเป็นวโรกาสที่ทรงเจริญพระชนม์ครบ 66 พรรษา ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดพิมพ์บทความพระราชนิพนธ์ นายอินทร์ผู้ปิดทองหลังพระ ซึ่งเป็นการแปลจากหนังสือ A Man Called Interpid ของ William Stevenson โดยทรงใช้เวลาในการแปลถึงเกือบ 3 ปี และมีการพิมพ์ซ้ำถึง 9 ครั้ง จำนวนรวม 90,000 เล่ม ในเวลาเพียง 2 เดือน ทั้งนี้เนื่องจากทรงแปลได้อรรถรสดีเยี่ยม ต่อมาในปี พ.ศ. 2537 ได้ทรงนำบทความพระราชนิพนธ์ที่ทรงแปลและเรียบเรียงมานานกว่า 20 ปีแล้ว เรื่อง ตีโต (Tito) ของฟิลลิป ออดี ออกเผยแพร่สู่สาธารณชน เนื่องจากมีพระราชประสงค์ให้ผู้อ่านได้ทราบถึงเรื่องราวของบุคคลคนหนึ่งของโลกที่สามารถรวบรวมบุคคลหลายเชื้อชาติ ศาสนา วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ให้กลับมารวมเป็นปึกแผ่นในยามที่บ้านเมืองเกิดวิกฤต จนสามารถรักษาความสมบูรณ์ และความเจริญของประเทศตนไว้ได้ โดยพระราชนิพนธ์เล่มนี้มีการพิมพ์ซ้ำรวม 5 ครั้ง ระหว่าง 5-25 ธันวาคม พ.ศ. 2537 จำนวนรวม 50,000 เล่ม พระราชนิพนธ์แปลทั้ง 2 เรื่องแสดงให้เห็นถึงพระปรีชาสามารถอย่างกล้าเลิศของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในด้านวรรณกรรม วิธีการแปลของพระองค์คือจะทรงอ่านในรอบแรกจนจบเพื่อทำความเข้าใจเจ้าของบทประพันธ์ ต้องการสื่อความคิดใดออกมา จากนั้นจึงจะทรงอ่านละเอียดทีละตอนอีกครั้งหนึ่ง โดยจะทรงค่อย ๆ แปลอย่างละเอียดวันละเล็กละน้อย ซึ่งในต้นฉบับจะทรงกำกับวันที่ทรงแปลไว้ด้วย เป็นเหตุให้บทพระราชนิพนธ์แปลของพระองค์ท่านได้รับยกย่องว่าเป็นงานที่ทรงคุณภาพ

ในปี พ.ศ. 2539 อันเป็นปีมหามงคลกาญจนาภิเษกได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดพิมพ์หนังสือพระมหาชนก ที่ทรงพระราชนิพนธ์จากตอนหนึ่งของทศชาติชาดกในพระไตรปิฎก โดยได้ทรงกำกับอักษรเทวนาครีที่ทรงศึกษา และทรงเขียนขึ้นโดยคอมพิวเตอร์ด้วยพระองค์เองเอาไว้อีกด้วย ซึ่งได้ทรงมีพระราชดำรัสถึงหนังสือเล่มนี้ว่า “ หนังสือเรื่องนี้เป็นที่รักของข้าพเจ้า ต้องการให้เห็นว่าสำคัญที่สุด คนเราทำอะไร ต้องมีความเพียรที่บริสุทธิ์ ของงมีความเพียรที่บริสุทธิ์ปัญญาที่เฉียบแหลม กำลังกายที่สมบูรณ์ ” ผู้ที่ได้อ่านพระราชนิพนธ์พระมหาชนก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

จะได้รับรู้ถึงความงดงามของภาษาที่ได้ทรงถ่ายทอดออกมา โดยยังคงให้เห็นเค้าของสำนวนโบราณที่แฝงอยู่ พระมหากษัตริย์ที่ได้รับการตีพิมพ์ครั้งแรกออกมาในรูปแบบปกแข็ง ต่อมาในปี พ.ศ. 2540 ทรงพระกรุณาฯ โปรดเกล้าฯ ให้จัดทำออกมาในรูปแบบปกอ่อนจะเหมือนกับฉบับปกแข็งทุกประการ ปัจจุบัน ยอดจำหน่ายของทั้ง 2 ปก มีมากกว่า 600,000 เล่ม และเพื่อให้เข้าถึงกลุ่มนักอ่านที่เป็นเยาวชนทั่วไป จึงมีการจัดทำพระมหากษัตริย์ฉบับการ์ตูนออกมาจำหน่ายในอีก 2 ปีต่อมา ซึ่งในการจัดพิมพ์ฉบับการ์ตูนนี้มีทั้งที่เป็นแบบ ขาว - ดำ และแบบสีสี่ โดยมียอดจำหน่ายสูงถึง 3,000,000 เล่ม และ 200,000 เล่มตามลำดับ

เรื่องทองแดง คือพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ที่มีการจัดพิมพ์ขึ้นในช่วงปลายปีพ.ศ. 2545 และได้สร้างประวัติให้กับวงการวรรณกรรมของไทย เนื่องจากเป็นหนังสือขายดีที่ได้รับความนิยมอย่างล้นหลาม โดยมียอดจำหน่ายถึง 50,000 เล่มในวันแรกที่วางจำหน่าย พระราชนิพนธ์เล่มนี้เป็นเรื่องราวความประทับใจของ “ทองแดง” ซึ่งเป็นสุนัขทรงเลี้ยงที่มีทั้งความแสนรู้ เฉลียวฉลาด รู้ภาษา กตัญญู และจงรักภักดีต่อพระองค์ท่าน จนกลายเป็นสุนัขตัวโปรดที่มีชื่อเสียงโด่งดังเป็นที่รู้จักกันทั่วประเทศ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์หนังสือเล่มนี้ด้วยภาษาที่กระชับ เข้าใจง่าย และมีการลำดับเรื่องราวได้อย่างน่าอ่าน ชวนติดตามจนผู้ที่อ่านรู้สึกเหมือนได้รู้จักทองแดงอย่างใกล้ชิด นอกจากนี้ยังทรงแปลเนื้อหาเป็นภาษาอังกฤษพิมพ์ควบคู่กันไป ทำให้สามารถเทียบเคียงความหมายของทั้งสองภาษาได้อย่างชัดเจน ยิ่งไปกว่านั้นในเล่มยังมีภาพประกอบ 4 สีที่น่าประทับใจอีกร่วมหนึ่งร้อยภาพ ซึ่งล้วนเป็นภาพที่หาซื้อที่ไหนไม่ได้ การจัดพิมพ์เรื่องทองแดงในคราวแรกพิมพ์เป็นแบบปกแข็ง ต่อมาได้พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้จัดพิมพ์เป็นหนังสือภาพการ์ตูน โดยมีคุณชัย ราชวัตร เป็นผู้เขียนภาพการ์ตูนนี้มียอดจำหน่ายสูงถึง 500,000 ฉบับ ภายในระยะเวลาไม่ถึงหนึ่งเดือน

อย่างไรก็ดี รายได้ทั้งหมดจากการจำหน่ายบทพระราชนิพนธ์ 3 เล่มแรก โปรดเกล้าฯ ให้นำเข้าสมทบในกองทุนของมูลนิธิชัยพัฒนาที่จะได้นำไปใช้ในการดำเนินงานเพื่อความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของพสกนิกรไทย ส่วนรายได้จากพระราชนิพนธ์ทองแดงได้ทรงนำไปใช้ช่วยเหลือสุนัขจรจัด และสร้างโรงพยาบาล สถานศึกษาสุนัข และสัตว์อื่น ๆ ที่เจ็บป่วย นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นพ้น

ยิ่งไปกว่านั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยังทรงเป็นองค์บรมราชูปถัมภ์แก่การศิลปศึกษา เช่น ทรงรับสมาคมที่เกี่ยวข้องกับงานศิลปะไว้ในพระบรมราชูปถัมภ์หลายสมาคม ทรงรับคำกราบบังคมทูลเชิญเสด็จฯ ไปทรงเป็นประธานหรือพระราชทานรางวัลให้แก่ศิลปินในการประกวดงานศิลปะต่าง ๆ ขณะเดียวกันทรงพยายามที่จะอนุรักษ์ไว้ซึ่งประเพณี วัฒนธรรมทางศิลปะเพื่อเป็นแบบอย่างให้อนุชนรุ่นหลังได้ธำรงไว้สืบไป เช่น ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ประกอบ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

พระราชพิธีครอบประชนผู้ประกอบพิธีไหว้ครู โขนละคร และพิธีต่อทำรำเพลงหน้าพาทย์องค์ พระพิราพขึ้นในพระราชฐานในปี พ.ศ. 2528 เป็นอาทิ ทั้งยังทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ยกย่อง เชิดชูเกียรติคุณของศิลปินอาวุโสผู้มีความรู้ความสามารถ และหากศิลปินอาวุโสเหล่านั้นเจ็บป่วย ก็ทรงพระกรุณาพระราชทานพระบรมราชานุเคราะห์ตามสมควรแก่ฐานะานุรูปอีกด้วย

ในส่วนของประเพณี และวัฒนธรรมด้านอื่น ๆ นั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จะทรง ถือปฏิบัติตามแบบแผนที่มีมาแต่ครั้งโบราณกาล อาทิ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้รื้อฟื้นพระราชพิธีพืชมงคลจรดพระนังคัลแรกนาขวัญขึ้นมาใหม่หลังจากที่เคยถูกลบเลิกมาในสมัยรัชกาลที่ 5 หรือพระราชพิธีถวายผ้าพระกฐินทางชลมารค โดยกระบวนเรือพยุหยาตรา ทั้งยังเสด็จฯ ไปในการพระราชพิธีต่าง ๆ เช่น พระราชพิธีฉัตรมงคล พระราชพิธีสงกรานต์ พระราชพิธีเนื่องในเทศกาลเข้าพรรษา ฯลฯ ทุกครั้งเสมอมามิได้ขาด

ในหลวงกับการกีฬา

กีฬานอกจากจะให้ความสนุกสนานเพลิดเพลิน ทำให้ผู้เล่นมีร่างกายที่แข็งแรง มีสุขภาพ อนามัยดี มีบุคลิกภาพที่ดี มีระเบียบวินัยรู้จักเคารพในกฎกติกาต่าง ๆ แล้วยังช่วยฝึกฝนให้รู้จัก ร่วมมือกันทำงานเป็นทีมอันเป็นผลพลอยได้อีกประการหนึ่งด้วย

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงสนพระทัยในด้านการกีฬาเป็นอย่างมากตั้งแต่ครั้งยังทรง พระเยาว์ ขณะประทับอยู่ ณ ประเทศสวิสเซอร์แลนด์ โดยกีฬาที่ทรงในขณะนั้นคือ ฮ็อกกี และ สกีหิมะ จนเมื่อเสด็จฯ นิวัตประเทศไทยครั้งหลังสุดแล้ว หากทรงมีเวลาว่างก็จะทรงกีฬาเป็นการ ออกกำลังกาย และผ่อนคลายพระองค์อยู่เสมอ

กีฬาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเล่นนั้นมีหลากหลายประเภท เช่น เรือใบ แบดมินตัน เทนนิส ยิงปืน วิ่งเพื่อสุขภาพ และการเดินทางไกล เป็นอาทิ โดยจะทรงกีฬาเหล่านี้ กับพระราชโอรสธิดา พระบรมวงศานุวงศ์ ข้าราชการบริวาร นักกีฬาที่เป็นนักกีฬาสัมครเล่น และ นักกีฬาอาชีพด้วย กีฬาที่ทรงโปรดและเล่นอยู่อย่างสม่ำเสมอเรื่อยมาคือ การทรงเรือใบ ผนวกกับ ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงโปรดงานช่างไม้มาเป็นเวลานานแล้ว จึงทรงต่อเรือใบเพื่อใช้ ทรงด้วยพระองค์เองจนเป็นผลสำเร็จ และได้ทรงนำไปใช้แข่งขันในกีฬาแหลมทองครั้งที่ 4 ใน ระหว่าง วันที่ 11-13 ธันวาคม พ.ศ. 2510 ซึ่งทรงได้รับชัยชนะในการแข่งขันเรือใบประเภทโอ.เค. ทรงครองเหรียญทองร่วมกับสมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าอุบลรัตน์ราชกัญญาฯ นับเป็น พระมหากษัตริย์พระองค์แรกในทวีปเอเชียที่ครองรางวัลชนะเลิศในการแข่งขัน และเป็นที่ยอมรับ ในวงกีฬาเรือใบระดับโลก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงปฏิบัติพระองค์เป็นนักกีฬาที่ดีด้วยทรงเคร่งครัดในกฎ กติกา และมารยาทเป็นที่สุด สมควรที่จะยึดถือเป็นแบบอย่างนักกีฬาทั่วไป ดังจะเห็นจากการ แข่งขันเรือใบคราวหนึ่ง เรือใบพระที่นั่งนอกจากการแข่งขันโดยไม่มีใครทราบสาเหตุ เมื่อมีผู้ กราบทูลถามทรงชี้แจงว่า เรือใบพระที่นั่ง ไปกระทบกับทุ่นที่เป็นหมายเขตในการแข่งขันซึ่งตาม กติกาถือว่าฟาวล์ จึงเสด็จฯ ออกจากการแข่งขัน เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนี้ไม่มีกรรมการหรือผู้ชมคนใด แลเห็นเลย

เมื่อก่อนนี้หากมีการแข่งขันกีฬาครั้งสำคัญไม่ว่าคราวใด เช่น การแข่งขันกรีฑานักเรียน ประจำปี การชกมวยชิงตำแหน่งชนะเลิศ หรือฟุตบอลประเพณีจุฬา-ธรรมศาสตร์ ฯลฯ หากมีผู้ กราบบังคมทูลเชิญเสด็จฯ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็จะทรงพระเมตตารับคำเชิญเสด็จฯ ไป ทอดพระเนตรด้วยทุกครั้ง ทั้งนี้เพื่อเป็นการพระราชทานกำลังใจให้แก่บรรดานักกีฬาที่เข้าร่วมการ แข่งขันกีฬานั้น ๆ นอกจากนี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยังทรงให้ความสำคัญกับการแข่งขันกีฬา แห่งชาติซึ่งจะมีนักกีฬาตัวแทนจากทุกภาคของประเทศไทยเข้าร่วมการแข่งขัน ซึ่งแต่ละจังหวัดจะ ผลัดกันเป็นเจ้าภาพ โดยจะทรงเป็นผู้จุดไฟพระฤกษ์จากแสงอาทิตย์ พระราชทานให้กับผู้ว่า ราชการจังหวัดที่เป็นเจ้าภาพจัดการแข่งขัน พร้อมกับพระราชทานพระบรมราโชวาทไปถึงนักกีฬา ที่เข้าร่วมการแข่งขันทุกคน ปัจจุบันแม้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะมีได้ทรงกระทำกิจกรรม เหล่านี้ด้วยพระองค์เองอีกแล้ว ก็ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระบรมวงศานุวงศ์เป็นผู้แทน พระองค์ไปร่วมในกิจกรรมเหล่านั้นแทน

ในระยะหลัง ๆ เนื่องจากทรงมีพระราชกรณียกิจมากขึ้น ทำให้พระบาทสมเด็จพระ เจ้าอยู่หัวทรงมีเวลาให้กับการกีฬาเพียงเล็กน้อย แต่ก็มีได้หมายความว่า จะทรงละเลยกิจกรรม ทางการกีฬาไปเลยทีเดียว ทรงเปลี่ยนจากการทรงกีฬาเองมาเป็นการติดตามชมการแข่งขันกีฬา แทนเพื่อเฝ้าดูความสำเร็จของทีมนักกีฬาไทย บางคราวทรงมีพระราชกระแสสอบถามจากผู้มี หน้าที่รับผิดชอบถึงความเป็นไปในกีฬาประเภทต่าง ๆ ด้วยความสนพระทัย พระบาทสมเด็จพระ เจ้าอยู่หัวจะทรงเน้นย้ำให้ผู้รับผิดชอบช่วยกันปลูกฝังให้นักกีฬาของไทยเล่นกีฬาให้ดีที่สุดด้วยความ มั่นใจ โดยอย่าเพียงคิดมุ่งหวังที่จะทำให้เพียงเพื่อให้ได้รับชัยชนะเท่านั้น ทรงให้ความเห็น ว่า “การชนะการแข่งขัน ความจริงก็คือชนะตนเองนั่นแหละ” ซึ่งที่สำคัญจะต้องเล่นอย่างผู้มีน้ำใจ เป็นนักกีฬา ไม่ว่าจะแพ้หรือชนะก็ตาม เพราะสิ่งที่นักกีฬาแสดงออกมาให้เป็นที่ปรากฏแก่ สาธารณชนนั้นเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงภาพลักษณ์ของชาติไทยเราด้วย

สำหรับนักกีฬาที่สามารถเล่นได้ดี จนสามารถนำชื่อเสียงมาสู่ประเทศชาติ เช่น ปรีดา จุล ละมณฑล-นักปั่นจักรยาน ชาติชาย เขียวน้อย-นักมวยสากล หรือ ภราดร ศรีชาพันธุ์-นักเทนนิส ตลอดจนนักกีฬาทีมชาติที่ชนะได้รับเหรียญรางวัลจากการแข่งขันกีฬาโอลิมปิก อาทิ สมรักษ์ คำ

สิงห์-นักมวยเหรียญทองโอลิมปิกคนแรกของไทย ต่างก็ได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวให้เข้าเฝ้าฯ รับพระราชทานของที่ระลึกจากพระหัตถ์อย่างใกล้ชิด นอกจากนี้พระองค์ยังทรงพระกรุณารับเอาสมาคมกีฬาต่างๆ เข้ามาอยู่ในพระบรมราชูปถัมภ์หลายสมาคมด้วยกัน ได้แก่ สมาคมกรีฑาแห่งประเทศไทย สมาคมกีฬาไทยฯ สมาคมจักรยานฯ สมาคมบาสเกตบอลฯ สมาคมแบดมินตันฯ สมาคมฟุตบอลฯ สมาคมยิงปืนฯ สมาคมยูโดฯ สมาคมรักบี้ฟุตบอลฯ ลอนเทนนิสสมาคมฯ เป็นต้น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทที่ 3

ข้อมูลการออกแบบ

3.1 องค์ประกอบศิลป์

องค์ประกอบศิลป์ (Composition) หมายถึง การนำส่วนประกอบมูลฐานของทัศนธาตุ เช่น จุด เส้น รูปร่าง รูปทรง ขนาด สัดส่วน แสงเงา สี ช่องว่าง ลักษณะผิว และอื่นๆ มาประกอบเข้าด้วยกันอย่างเหมาะสม เพื่อให้เกิดความงาม หรือความเป็นเอกภาพ การจัดองค์ประกอบศิลป์ถือเป็นเบื้องต้นในงานศิลปะ เพื่อให้ผู้สร้างงานศิลปะหรือผู้ชมงานศิลปะ ใช้เป็นหลักในการสร้างงานและพิจารณาคุณค่าของงานศิลปะ ในทางศิลปะการจัดองค์ประกอบศิลป์ คือ การนำส่วนต่างๆ ดังกล่าวข้างต้น มาจัดวางรวมกันให้มีความพอเหมาะและเกิดสุนทรียภาพหรือความงาม โดยการจัดวางจะต้องคำนึงถึงความเป็นเอกภาพ ความสมดุล จุดเด่น ความกลมกลืนและความขัดแย้ง เป็นต้น จุดประสงค์ในการจัดองค์ประกอบทาง ได้แก่

เพื่อดึงดูดความสนใจ งานศิลปะที่จัดองค์ประกอบเพื่อดึงดูดความสนใจจะประกอบด้วย รูปทรงที่มีความรุนแรง และเด่นชัด มีความแตกต่างในองค์ประกอบ เช่น ความแตกต่างของรูปทรง ความแตกต่างของสี ที่เรียกว่า การตัดกันอย่างชัดเจน โดยเฉพาะในงานแผ่นป้ายโฆษณาหรืองานโฆษณาสินค้า

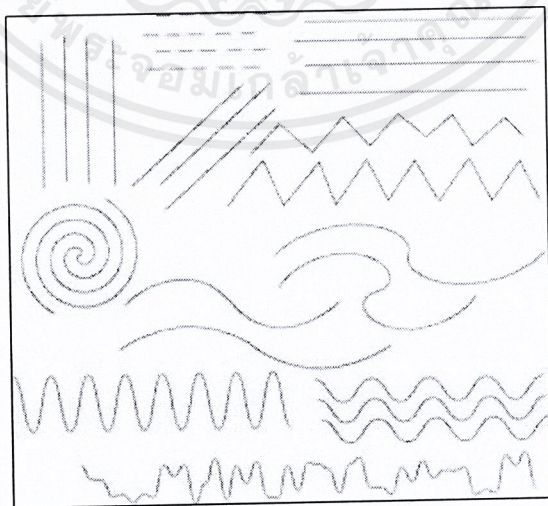
เพื่อแสดงความมุ่งหมาย เป็นการจัดองค์ประกอบที่มุ่งคำนึงถึงเรื่องราว มุ่งแสดง ความหมายโดยอาศัยงานเป็นศิลปะนั้นเป็นเครื่องสื่อความหมาย ผู้ชมงานศิลปะต้องมีความตั้งใจ และใช้เวลาพอที่จะรับรู้และเข้าใจงานประเภทนี้ เช่น ภาพเขียน ภาพจิตรกรรมฝาผนัง การจัด องค์ประกอบศิลปะจะต้องคำนึงถึงสิ่งต่าง ๆ ต่อไปนี้ คือ

เส้น

เส้น คือ ร่องรอยที่เกิดจากเคลื่อนที่ของจุด หรือถ้าเรานำจุดมาวางเรียงต่อ ๆ กันไป ก็จะทำให้เกิดเป็นเส้นขึ้น เส้นมีมิติเดียว คือ ความยาว ไม่มีความกว้าง ทำหน้าที่เป็นขอบเขตของที่ว่างรูปร่าง รูปทรง น้ำหนัก สี ตลอดจนกลุ่มรูปทรงต่าง ๆ รวมทั้งเป็นแกนหรือ โครงสร้างของรูปร่างรูปทรง เส้นเป็นพื้นฐานที่สำคัญของงานศิลปะทุกชนิด เส้นสามารถให้ความหมายแสดง ความรู้สึก และอารมณ์ได้ด้วยตัวเอง และด้วยการสร้างเป็นรูปทรงต่าง ๆ ขึ้นเส้นมี 2 คือเส้นตรง และเส้น โค้งเมื่อนำมาจัดวางในลักษณะต่าง ๆ กัน จะมีชื่อเรียกต่าง ๆ และให้ความหมาย ความรู้สึกที่แตกต่างกันอีกด้วย

ความสำคัญของเส้น

1. ใช้ในการแบ่งที่ว่างออกเป็นส่วน ๆ
2. กำหนดขอบเขตของที่ว่าง หมายถึง ทำให้เกิดเป็นรูปร่างขึ้นมา
3. กำหนดเส้นรอบนอกของรูปทรง ทำให้มองเห็นรูปทรงชัดขึ้น
4. ทำหน้าที่เป็นน้ำหนักอ่อนแก่ ของแสดง และเงา หมายถึง การแรเงาด้วยเส้น
5. ให้ความรู้สึกด้วยการเป็นแกนหรือโครงสร้างของรูป และ โครงสร้างของภาพ

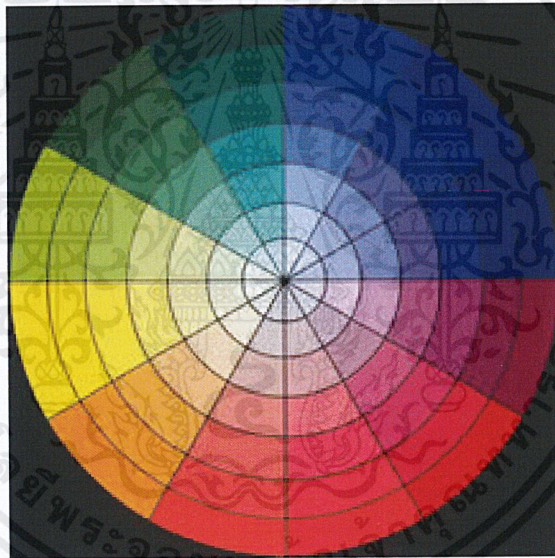

รูปที่ 7 ภาพแสดงลักษณะเส้นต่าง ๆ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

๘๗

คือการรับรู้ความถี่ (หรือความยาวคลื่น) ของแสงในการทำงานเดียวกันกับที่ระดับเสียง (หรือโน้ตดนตรี) คือการรับรู้ความถี่หรือความยาวคลื่นของเสียง มนุษย์สามารถรับรู้สีได้เนื่องจากโครงสร้างอันละเอียดอ่อนของดวงตา ซึ่งมีความสามารถในการรับรู้แสงในช่วงความถี่ที่ต่างกัน การรับรู้สีนั้นขึ้นกับปัจจัยทางชีวภาพ (คนบางคนตาบอดสี ซึ่งหมายถึงคนคนนั้นเห็นสีต่างจากคนอื่น หรือไม่สามารถเห็นสีได้เลยมาแต่กำเนิด) ความทรงจำระยะยาวของบุคคลผู้นั้น และผลกระทบระยะสั้น เช่น สีที่อยู่ข้างเคียง บางครั้งเราเรียกแขนงของวิชาที่ศึกษาเรื่องของสีว่า รังคศาสตร์ วิชานี้จะครอบคลุมเรื่องของการรับรู้ของสีโดยดวงตาของมนุษย์ แหล่งที่มาของสีในวัตถุ ทฤษฎีสีในวิชาศิลปะ และฟิสิกส์ของสีในสเปกตรัมแม่เหล็กไฟฟ้า

รูปที่ 8 ภาพแสดงวงจรัสสี

ค่าน้ำหนัก

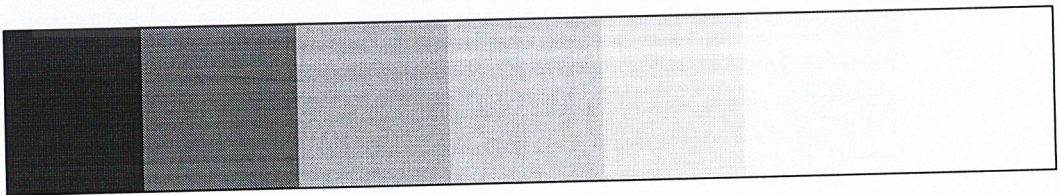
แสง และเงา (Light & Shade) เป็นองค์ประกอบของศิลป์ที่อยู่คู่กัน แสงเมื่อส่องกระทบกับวัตถุจะทำให้เกิดเงา แสง และเงาเป็นตัวกำหนดระดับของค่าน้ำหนัก ความเข้มของเงาจะขึ้นอยู่กับความเข้มของแสง ในที่ที่มีแสงสว่างมากเงาจะเข้มขึ้น และในที่ที่มีแสงสว่างน้อยเงาจะไม่ชัดเจน ในที่ที่ไม่มีแสงสว่างจะไม่มีเงา และเงาจะอยู่ในทางตรงข้ามกับแสงเสมอ ค่าน้ำหนักของแสง และเงาที่เกิดบนวัตถุ สามารถจำแนกเป็นลักษณะที่ ต่าง ๆ ได้ดังนี้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

1. บริเวณแสงสว่างจัด เป็นบริเวณที่อยู่ใกล้แหล่งกำเนิดแสงมากที่สุด จะมีความสว่างมากที่สุด ในวัตถุที่มีผิวมันวาวจะสะท้อนแหล่งกำเนิดแสงออกมาให้เห็นได้ชัด
2. บริเวณแสงสว่าง เป็นบริเวณที่ได้รับแสงสว่าง ร่องลงมาจากรอบบริเวณแสงสว่างจัด เนื่องจากอยู่ห่างจากแหล่งกำเนิดแสงออกมา และเริ่มมีค่าน้ำหนักอ่อน ๆ
3. บริเวณเงา เป็นบริเวณที่ไม่ได้รับแสงสว่าง หรือเป็นบริเวณที่ถูกบดบังจากแสงสว่าง ซึ่งจะมีค่าน้ำหนักเข้มมากขึ้นกว่าบริเวณแสงสว่าง
4. บริเวณงานเข้มจัด เป็นบริเวณที่อยู่ห่างจากแหล่งกำเนิดแสงมากที่สุด หรือเป็นบริเวณที่ถูกบดบังมาก ๆ หลาย ๆ ชั้น จะมีค่าน้ำหนักที่เข้มมากไปจนถึงเข้มที่สุด
5. บริเวณเงาตกทอด เป็นบริเวณของพื้นหลังที่เงาของวัตถุทาบลงไป เป็นบริเวณเงาที่อยู่ภายนอกวัตถุ และจะมีความเข้มของค่าน้ำหนักขึ้นอยู่กับ ความเข้มของเงา น้ำหนักของพื้นหลัง ทิศทางและระยะของเงา

ความสำคัญของค่าน้ำหนัก

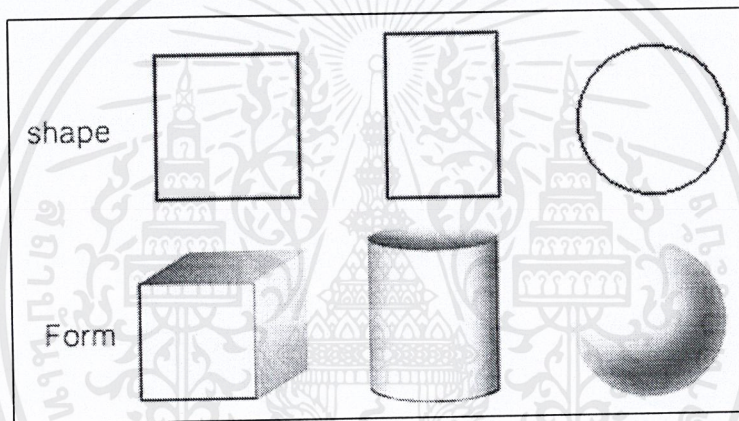
1. ให้ความแตกต่างระหว่างรูป และพื้น หรือรูปทรงกับที่ว่าง
2. ให้ความรู้สึกเคลื่อนไหว
3. ให้ความรู้สึกเป็น 2 มิติ แก่รูปร่าง และความเป็น 3 มิติ แก่รูปทรง
4. ทำให้เกิดระยะความตื้น - ลึก และระยะใกล้ - ไกลของภาพ
5. ทำให้เกิดความกลมกลืนประสานกันของภาพ

รูปที่ 9 ภาพแสดงค่าน้ำหนักสี

รูปร่างรูปทรง

รูปร่าง คือ รูปแบน ๆ มี 2 มิติ มีความกว้างกับความยาวไม่มีความหนาเกิดจากเส้นรอบนอกที่แสดงพื้นที่ขอบเขตของรูปต่าง ๆ เช่น รูปวงกลม รูปสามเหลี่ยม หรือ รูปอิสระ ที่แสดงเนื้อที่ของผิวที่เป็นระนาบมากกว่าแสดงปริมาตร หรือมวล รูปทรง คือ รูปที่ลักษณะเป็น 3 มิติ โดยนอกจากจะแสดงความกว้าง ความยาวแล้ว ยังมีความลึก หรือความหนานูนด้วย เช่น รูปทรงกลม ทรงสามเหลี่ยม ทรงกระบอก เป็นต้น ให้ความรู้สึกมีปริมาตร ความหนาแน่น มีมวลสารที่เกิดจากการใช้ค่าน้ำหนัก หรือการจัดองค์ประกอบของรูปทรงหลายรูปรวมกัน

รูปที่ 10 ภาพแสดงรูปร่าง และรูปทรง

พื้นผิว

พื้นผิว หมายถึง ลักษณะของบริเวณผิวหน้าของสิ่งต่าง ๆ ที่เมื่อสัมผัสแล้วสามารถรับรู้ได้ว่ามีลักษณะอย่างไร คือรู้ว่า หยาบ ขรุขระ เรียบ มัน ค้าน เนียน สาก เป็นต้น ลักษณะที่สัมผัสได้ของพื้นผิวมี 2 ประเภท

1. พื้นผิวที่สัมผัสได้ด้วยมือ หรือกายสัมผัส เป็นลักษณะพื้นผิวที่เป็นอยู่จริง ๆ ของผิวหน้าของวัตถุนั้น ๆ ซึ่งสามารถสัมผัสได้จากงานประติมากรรม งานสถาปัตยกรรม และสิ่งประดิษฐ์อื่นๆ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2. **พื้นผิวที่สัมผัสได้ด้วยสายตา** จากการมองเห็น แต่ไม่ใช่ลักษณะที่แท้จริงของผิววัสดุ นั้น ๆ เช่น การวาดภาพก้อนหินบนกระดาษจะให้ความรู้สึกเป็นก้อนหินแต่เมื่อสัมผัสเป็นกระดาษ หรือใช้กระดาษพิมพ์ลายไม้ หรือลายหินอ่อน เพื่อประทับบนผิวหน้าของสิ่งต่าง ๆ เป็นต้น

ลักษณะเช่นนี้ถือว่าเป็นการสร้างพื้นผิวลวงตาให้สัมผัสได้ด้วยการมองเห็นเท่านั้น พื้นผิวลักษณะต่าง ๆ จะให้ความรู้สึกต่องานศิลปะที่แตกต่างกันพื้นผิวหยาบจะให้ความรู้สึกกระตุ้นประสาท หนักแน่น มั่นคงแข็งแรงถาวร ในขณะที่ผิวเรียบจะให้ความรู้สึกเบาสบาย การใช้ลักษณะของพื้นผิวที่แตกต่างกันเห็นได้ชัดเจนจากงานประติมากรรม และมากที่สุดในงานสถาปัตยกรรมซึ่งมีการรวมเอาลักษณะต่าง ๆ กันของพื้นผิววัสดุหลาย ๆ อย่าง เช่น อิฐ ไม้ โลหะ กระจก คอนกรีต หิน ซึ่งมีความขัดแย้งกันแต่สถาปนิกได้นำมาผสมกลมกลืนได้อย่างเหมาะสมลงตัวจนเกิดความสวยงาม

รูปที่ 11 ภาพแสดงลักษณะพื้นผิว

3.2 หลักการจัดองค์ประกอบศิลป์

สัดส่วน หมายถึง ความสัมพันธ์กันอย่างเหมาะสมระหว่างขนาดของ องค์ประกอบที่แตกต่างกัน ทั้งขนาดที่อยู่ในรูปทรงเดียวกันหรือระหว่างรูปทรง และรวมถึงความสัมพันธ์กลมกลืนระหว่างองค์ประกอบทั้งหลายด้วย ซึ่งเป็นความพอเหมาะพอดี ไม่มากไม่น้อยขององค์ประกอบทั้งหลายที่นำมาจัดรวมกัน ความเหมาะสมของสัดส่วนอาจพิจารณาจากคุณลักษณะดังต่อไปนี้

1. สัดส่วนที่เป็นมาตรฐานจากรูปลักษณะตามธรรมชาติ ของ คน สัตว์ พืช ซึ่งโดยทั่วไป ถือว่า สัดส่วนตามธรรมชาติ จะมีความงามที่เหมาะสมที่สุด หรือจากรูปลักษณะที่เป็น การสร้างสรรค์ของมนุษย์ เช่น Gold section เป็นกฎในการสร้างสรรค์รูปทรงของกรีก ซึ่งถือว่า “ส่วนเล็กสัมพันธ์กับส่วนที่ใหญ่กว่า ส่วนที่ใหญ่กว่าสัมพันธ์กับส่วนรวม” ทำให้สิ่งต่าง ๆ ที่สร้างขึ้นมีสัดส่วนที่สัมพันธ์กับทุกสิ่งอย่างลงตัว

2. สัดส่วนจากความรู้สึก โดยที่ศิลปะนั้นไม่ได้สร้างขึ้นเพื่อความงามของรูปทรงเพียงอย่างเดียว แต่ยังสร้างขึ้นเพื่อแสดงออกถึง เนื้อหา เรื่องราว ความรู้สึกด้วย สัดส่วนจะช่วยเน้นอารมณ์ ความรู้สึก ให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ และเรื่องราวที่ศิลปินต้องการ ลักษณะเช่นนี้ทำให้งานศิลปะของชนชาติต่าง ๆ มีลักษณะแตกต่างกัน เนื่องจากมีเรื่องราว อารมณ์ และความรู้สึกที่ต้องการแสดงออกต่าง ๆ กันไป เช่น กรีก นิยมในความงามตามธรรมชาติเป็นอุดมคติ เน้นความงามที่เกิดจากการประสานกลมกลืนของรูปทรง จึงแสดงถึงความเหมือนจริงตามธรรมชาติ ส่วนศิลปะแอฟริกันดั้งเดิมเน้นที่ความรู้สึกทางวิญญาณที่น่ากลัว ดังนั้นรูปลักษณะจึงมีสัดส่วนที่ผิดแผกแตกต่างไปจากธรรมชาติทั่วไป

ความสมดุล หรือ คุณภาพ หมายถึง น้ำหนักที่เท่ากันขององค์ประกอบ ไม่เอนเอียงไปข้างใดข้างหนึ่ง ในทางศิลปะยังรวมถึงความประสานกลมกลืน ความพอเหมาะพอดีของส่วนต่าง ๆ ในรูปทรงหนึ่ง หรืองานศิลปะชิ้นหนึ่ง การจัดวางองค์ประกอบต่าง ๆ ลงในงานศิลปกรรมนั้นจะต้องคำนึงถึงจุดศูนย์กลางในธรรมชาตินั้น ทุกสิ่งที่ทรงตัวอยู่ได้โดยไม่ล้มเพราะมีน้ำหนักเฉลี่ยเท่ากันทุกด้าน ฉะนั้นในงานศิลปะถ้ามองดูแล้วรู้สึกว่างส่วนหนักไป แน่นไป หรือเบาบางไปก็ จะทำให้ภาพนั้นดูเอนเอียง และเกิดความรู้สึกไม่สมดุล เป็นการบกร่องทางความงาม คุณภาพในงานศิลปะ มี 2 ลักษณะ คือ

1. **ดุลยภาพแบบสมมาตร** หรือ ความสมดุลแบบซ้ายขวาเหมือนกัน คือ การวางรูปทั้งสองข้างของแกนสมดุล เป็นการสมดุลแบบธรรมชาติลักษณะแบบนี้ในทางศิลปะมีใช้น้อยส่วนมากจะใช้ในลวดลายตกแต่งในงานสถาปัตยกรรมบางแบบ หรือในงานที่ต้องการดุลยภาพที่นิ่ง และมั่นคงจริงๆ

รูปที่ 12 ภาพสถาปัตยกรรมที่ใช้หลักความสมดุลแบบสมมาตร

2. **ดุลยภาพแบบอสมมาตร** หรือ ความสมดุลแบบซ้ายขวาไม่เหมือนกัน มักเป็นการสมดุลที่เกิดจากการจัดใหม่ของมนุษย์ ซึ่งมีลักษณะที่ทางซ้ายและขวาจะไม่เหมือนกัน ใช้อองค์ประกอบที่ไม่เหมือนกัน แต่มีความสมดุลกัน อาจเป็นความสมดุลด้วยน้ำหนักขององค์ประกอบ หรือสมดุลด้วยความรู้สึกก็ได้ การจัดองค์ประกอบให้เกิดความสมดุลแบบอสมมาตรอาจทำได้โดยเลื่อนแกนสมดุลไปทางด้านที่มีน้ำหนักมากกว่า หรือเลือกรูปที่มีน้ำหนักมากกว่าเข้าหาแกน แกนจะทำให้เกิดความสมดุลขึ้น หรือใช้หน่วยที่มีขนาดเล็กแต่มีรูปลักษณะที่น่าสนใจ ถ่วงดุลกับรูปลักษณะที่มีขนาดใหญ่แต่มีรูปแบบธรรมดา

รูปที่ 13 ภาพเขียนที่ใช้หลักความสมดุลแบบอสมมาตร

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

จังหวะลีลา หมายถึง การเคลื่อนไหวที่เกิดจากการซ้ำกันขององค์ประกอบ เป็นการซ้ำที่เป็นระเบียบ จากระเบียบธรรมดาที่มีช่วงห่างเท่า ๆ กันมาเป็นระเบียบที่สูงขึ้น ซ้ำซ้อนขึ้น จนถึงขั้นเกิดเป็นรูปลักษณะของศิลปะ โดยเกิดจากการซ้ำของหน่วย หรือการสลับกันของหน่วยกับช่องไฟ หรือเกิดจากการเคลื่อนไหวต่อเนื่องกันของเส้น สี รูปทรง

รูปที่ 14 ภาพผลงานศิลปะที่ใช้จังหวะ และลีลา

การเน้น หมายถึง การกระทำที่เด่นเป็นพิเศษกว่าธรรมดา ในงานศิลปะจะต้องมีส่วนใดส่วนหนึ่ง หรือจุดใดจุดหนึ่ง ที่มีความสำคัญกว่าส่วนอื่น ๆ เป็นประธานอยู่ ถ้าส่วนนั้น ๆ อยู่ปะปนกับส่วนอื่น ๆ และมีลักษณะเหมือน ๆ กัน ก็อาจถูกกลืน หรือถูกส่วนอื่น ๆ ที่มีความสำคัญน้อยกว่าบดบัง หรือแย่งความสำคัญความน่าสนใจไปเสีย งานที่ไม่มีจุดสนใจหรือประธานจะทำให้ดูน่าเบื่อ เหมือนกับลวดลายที่ถูกจัดวางซ้ำกันโดยปราศจากความหมาย หรือเรื่องราวที่น่าสนใจ ดังนั้นส่วนนั้นจึงต้องถูกเน้นให้เห็นเด่นชัดขึ้นมาเป็นพิเศษกว่าส่วนอื่น ๆ ซึ่งจะทำให้ผลงานมีความงามสมบูรณ์ลงตัว และน่าสนใจมากขึ้น

เอกภาพ หมายถึง ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันขององค์ประกอบศิลปะทั้งด้านรูปลักษณะ และด้านเนื้อหาเรื่องราว เป็นการประสานหรือจัดระเบียบของส่วนต่าง ๆ ให้เกิดความ เป็นหนึ่งเดียวเพื่อผลรวมอันไม่อาจแบ่งแยกส่วนใดส่วนหนึ่งออกไป การสร้างงานศิลปะ คือ การสร้างเอกภาพขึ้นจากความสับสนยุ่งเหยิง เป็นการจัดระเบียบ และคุณภาพให้แก่สิ่งที่ขัดแย้งกัน เพื่อให้รวมตัวกันได้ โดยการเชื่อมโยงส่วนต่าง ๆ ให้สัมพันธ์กันเอกภาพของงานศิลปะ มีอยู่ 2 ประการ คือ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

1. **เอกภาพของการแสดงออก** หมายถึง การแสดงออกที่มีจุดมุ่งหมายเดียวแน่นอน และมีความเรียบง่าย งานชิ้นเดียวจะแสดงออกหลายความคิดหลายอารมณ์ไม่ได้ จะทำให้สับสน ขาดเอกภาพ และการแสดงออกด้วยลักษณะเฉพาะตัวของศิลปินแต่ละคนก็สามารถทำให้เกิดเอกภาพแก่ผลงานได้

2. **เอกภาพของรูปทรง** คือ การรวมตัวกันอย่างมีคุณภาพ และมีระเบียบขององค์ประกอบทางศิลปะ เพื่อให้เกิดเป็นรูปทรงหนึ่งที่สามารถแสดงความคิดเห็น หรืออารมณ์ของศิลปินออกได้อย่างชัดเจน เอกภาพของรูปทรงเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดต่อความงามของผลงานศิลปะ เพราะเป็นสิ่งที่ศิลปินใช้เป็นสื่อในการแสดงออกถึงเรื่องราว ความคิด และอารมณ์ ดังนั้นกฎเกณฑ์ในการสร้างเอกภาพในงานศิลปะเป็นกฎเกณฑ์เดียวกันกับธรรมชาติ

3.3 การใช้สี

สีเป็นองค์ประกอบสำคัญอย่างหนึ่งของงานศิลปะ และเป็นองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อความรู้สึก อารมณ์ และจิตใจ ได้มากกว่าองค์ประกอบอื่น ๆ ในชีวิตของมนุษย์มีความเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับสีต่าง ๆ อย่างแยกไม่ออก โดยที่สีจะให้ประโยชน์ในด้านต่าง ๆ เช่น

- ใช้ในการจำแนกสิ่งต่าง ๆ เพื่อให้เห็นชัดเจน
- ใช้ในการจัดองค์ประกอบของสิ่งต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความสวยงาม กลมกลืน เช่น การจัดตกแต่งบ้าน
- ใช้ในการจัดกลุ่ม พวก คณะ ด้วยการใช้อย่างต่าง ๆ เช่น คณะสี เครื่องแบบต่าง ๆ
- ใช้ในการสื่อความหมาย เป็นสัญลักษณ์ หรือใช้บอกเล่าเรื่องราว
- ใช้ในการสร้างสรรค์งานศิลปะ เพื่อให้เกิดความสวยงาม สร้างบรรยากาศสมจริง และน่าสนใจ
- เป็นองค์ประกอบในการมองเห็นสิ่งต่าง ๆ ของมนุษย์

ความรู้สึกของสีในเชิงจิตวิทยา

สีแดง ให้ความรู้สึกที่ร้อน รุนแรง กระตุ้น ทำทาย เคลื่อนไหว ตื่นเต้น เร้าใจ มีพลัง
ความอุดมสมบูรณ์ ความมั่งคั่ง ความรัก ความสำคัญ อันตราย

สีส้ม ให้ความรู้สึก ร้อน ความอบอุ่น ความสดใส มีชีวิตชีวา อบอุ่น ความตึกคะนอง การ
ปลดปล่อย ความเปรี้ยว การระวัง

สีเหลือง ให้ความรู้สึกแจ่มใส ความสดใส ความร่าเริง ความเบิกบานสดชื่น ชีวิตใหม่
ความสด ใหม่ ความสนุกสนาน การแผ่กระจาย อำนาจบารมี

สีเขียว ให้ความรู้สึก สงบ เยียบ ร่มรื่น ร่มเย็น การพักผ่อน การผ่อนคลาย ธรรมชาติ
ความปลอดภัย ปกติ ความสุข ความสุขุม เยือกเย็น

สีน้ำเงิน ให้ความรู้สึกสงบ สุขุม สุภาพ หนักแน่น เครื่องขั้วม เอาการเอางาน ละเอียด
รอบคอบ สง่างาม มีศักดิ์ศรี สูงศักดิ์ เป็นระเบียบถ่อมตน

สีม่วง ให้ความรู้สึก มีเสน่ห์ น่าติดตาม เร็นลับ ซ่อนเร้น มีอำนาจ มีพลังแฝงอยู่ ความ
รัก ความเศร้า ความผิดหวัง ความสงบ ความสูงศักดิ์

สีฟ้า ให้ความรู้สึก ปลอดภัย โปร่งโล่ง กว้าง เบา โปร่งใส สะอาด ปลอดภัย ความสว่าง ลม
หายใจ ความเป็นอิสระ เสรีภาพ การช่วยเหลือ แบ่งปัน

สีขาว ให้ความรู้สึก บริสุทธิ์ สะอาด สดใส เบบาง อ่อนโยน เปิดเผย การเกิด ความรัก
ความหวัง ความจริง ความเมตตา ความศรัทธา ความดีงาม

สีดำ ให้ความรู้สึก มีด สกปรก ลึกลับ ความสิ้นหวัง จุดจบ ความตาย ความชั่ว ความลับ
ทารุณ โหดร้าย ความเศร้า หนักแน่น เข้มแข็ง อดทน มีพลัง

สีชมพู ให้ความรู้สึก อบอุ่น อ่อนโยน นุ่มนวล อ่อนหวาน ความรัก เอาใจใส่ อบอุ่น
หนุ่มสาว ความน่ารัก ความสดใส

สีเทา ให้ความรู้สึก เศร้า อาลัย ท้อแท้ ความลึกลับ ความหดหู่ ความชรา ความสงบ
ความเยียบ สุภาพ สุขุม ถ่อมตน

สีทอง ให้ความรู้สึก ความหรูหรา โอ่อ่า มีราคา สูงค่า สิ่งสำคัญ ความเจริญรุ่งเรือง
ความสุข ความมั่งคั่ง ความร่ำรวย การแผ่กระจาย

สีน้ำตาล ให้ความรู้สึกถึงความสงบ อบอุ่น เรียบง่าย ความเป็นผู้ใหญ่ ความเก่าแก่
โบราณ และไม้

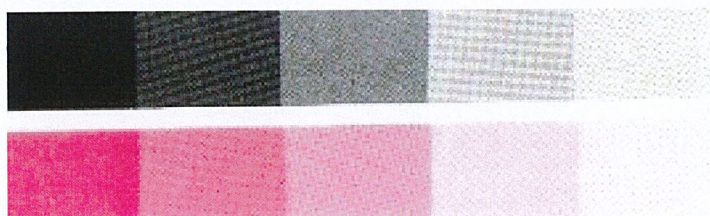
ประเภทต่าง ๆ ของสีในงานศิลปะ

ค่าความเข้ม หรือน้ำหนักของสี สีต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในวงจรสีหากเรานำมาเรียงน้ำหนักความอ่อนแก่ของสีหลายสี เช่น ม่วง น้ำเงิน เขียวแกมน้ำเงิน เขียว และเหลืองแกมเขียว หรือ ม่วง แดง แดงส้ม ส้ม ส้มแกมเหลือง และเหลือง หรือเรียกว่าค่าในน้ำหนักของสีหลายสี ดังตัวอย่าง

รูปที่ 15 ภาพแสดงค่าน้ำหนักของสีที่เกิดจากสีต่างกัน

สำหรับค่าความเข้มอีกประเภทหนึ่งเกิดจากการนำสีใดสีหนึ่งเพียงสีเดียวแล้วนำมาได้น้ำหนักอ่อนแก่ในตัวเอง เราเรียกว่าค่าน้ำหนักสีเดียว ซึ่งถ้าผู้เรียนฝึกฝนได้เป็นอย่างดีแล้วสามารถนำความรู้จากการไล่ค่าน้ำหนักนี้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้มากในการสร้างงานจิตรกรรมดังตัวอย่าง

รูปที่ 16 ภาพแสดงค่าน้ำหนักของสีที่เกิดจากสีเดียวกัน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เอกรงค์ คือ สีเดียว หรือสีที่แสดงออกมาเด่นเพียงสีเดียว ซึ่งเหมือนว่าจะคล้ายคลึงกับสีสวนรวม หรือสีครอบงำ แต่ที่จริงแล้วสีทั้งสองชนิดมีวิธีการที่แตกต่างกันออกไป สีสวนรวมนั้นสีที่ใช้อาจเป็นสีสด หรือสีที่ลดค่าลงไปแล้ว แต่สีเอกรงค์ต้องใช้สีใดสีหนึ่งเป็นสีสดขึ้นพื้นเพียงสีเดียวแล้วลดค่าน้ำหนักอ่อนแก่ในระยะต่าง ๆ เป็นต้น

หลักเกณฑ์ คือ เมื่อเอาสีที่สดใสเป็นจุดเด่นของภาพแล้ว สีที่เป็นส่วนประกอบรอบ ๆ ต้องลดค่าความสดลงแล้วนำเอาสีที่จุดเด่นนั้นไปผสมด้วยบ้างทุก ๆ แห่งในภาพ ข้อสำคัญ คือ สีที่จะนำมาประกอบนั้นจะใช้ก็สีก็ตาม แต่โดยมากนิยมใช้ไม่เกิน 5 สี โดยนำเอามาจากวงจรสีด้านหรือวรรณะใดวรรณะหนึ่ง 'ไม่นิยมนำมาจากสองวรรณะ รวมทั้งสีที่ต้องการใช้เป็นสีขึ้นพื้น (เอกรงค์) ด้วย เพราะสีที่อยู่ในด้านหรือวรรณะเดียวกันจะผสมกลมกลืนกันง่ายกว่า ตัวอย่างเช่น ถ้าเลือกสีมา 6 สีจากวงจรสี คือ เหลือง ส้ม แสด แดงชาด แดงเลือดนก และม่วงแดง เมื่อนักเรียนจะทำเอกรงค์ของสีเหลืองก็ใช้สีเหลืองเป็นหลักหรือสีเด่น วางจุดใดจุดหนึ่งของภาพแล้วนำสีอื่น ๆ ข้างต้นมาลดค่า หรือความสดใสลง โดยการนำเอาสีตรงคู่ข้ามของแต่ละคู่มาผสมลงไปพอสมควร เมื่อจะระบายก็นำเอาสีเหลืองที่เป็นสีขึ้นพื้นเข้ามาผสมด้วยเล็กน้อยก็จะได้สีเอกรงค์ของสีเหลืองตามที่เราต้องการ

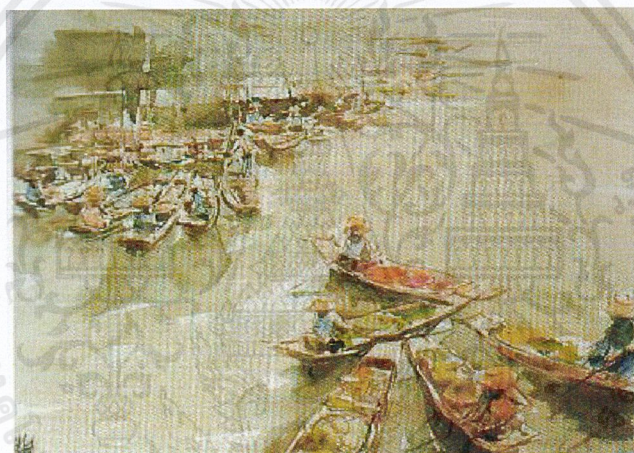
การสร้างสร้งงานศิลปะด้วยสีเอกรงค์นี้จะได้ผลงานที่งดงาม เพราะโครงสร้างสีจะดูไม่รุนแรง เพราะว่าจะไม่มีเรื่องสีตัดกันเข้าไปผสม และสีแต่ละวรรณะก็ไม่เข้าไปปะปนซึ่งกันและกัน นับว่าเป็นงานศิลปะที่มีโครงสร้างประณีต ผลงานชิ้นเด่น ๆ ของโลกก็ใช้วิธีการนี้เช่นกัน ข้อดีอีกอย่างหนึ่งของสีเอกรงค์ คือ โครงสีจะละเอียดละไม ไม่เบื่อง่ายเหมือนกับการใช้สีหลายสีมาผสมผสานกัน

รูปที่ 17 ภาพแสดงการใช้สีเอกรงค์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

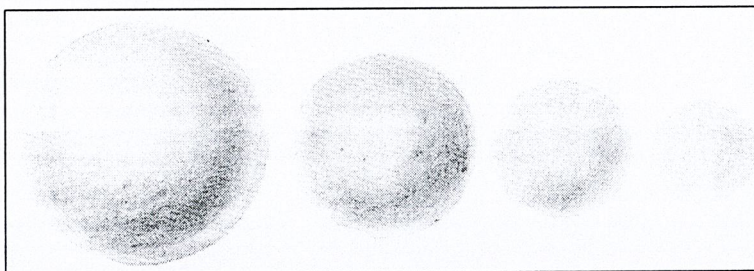
สีส่วนรวมหรือสีครอบงำ หมายถึง สีใดสีหนึ่งที่มีจำนวนมากกว่าสีอื่นในพื้นที่ หรือภาพนั้นๆ เช่น ภาพต้นไม้ที่เรามองเห็นเป็นสีเขียว แต่ความจริงแล้วในสีเขียวของต้นไม้ นั้นอาจมีสีอื่นประกอบอยู่ด้วยเช่น สี เขียวอ่อน สีเหลือง สีน้ำตาล เป็นต้น งานจิตรกรรมทั้งแนวปัจจุบัน และสมัยใหม่ล้วนแล้วแต่ต้องใช้อิทธิพลของสีส่วนรวมเข้าไปเกี่ยวข้องกับทั้งสิ้น แม้ว่าสีอื่นจะเด่นชัดในบางส่วนของภาพก็ตาม สีส่วนรวมหรือสีครอบงำนี้จะช่วยทำให้ภาพมีเอกภาพ และสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ตัวอย่างเช่น ภาพเขียนของศิลปินชาวอิตาลีเลียนสมัยโบราณ มักจะใช้สีเหลืองหรือสีน้ำตาลเป็นสีครอบงำทั้งหมดภายในภาพแทบทุกชิ้น ทั้งนี้ไม่จำกัดเฉพาะสองสีที่ยกตัวอย่างมาเท่านั้นอาจเป็นสีกลุ่มอื่น ๆ ได้ ขึ้นอยู่กับความต้องการของผู้สร้างสรรค์

รูปที่ 18 ภาพเขียนที่ใช้หลักของสีส่วนรวม

ระยะของสี หมายถึง ระยะใกล้ของแสงเงาที่เกิดแก่วัตถุ นั้น ๆ ด้วย ซึ่งหลักการของน้ำหนักใกล้ไกลของวัตถุ คือ วัตถุที่ใกล้ตา แสงเงาจะสว่างจัดชัดเจน และเมื่อระยะไกลออกไปทั้งแสง และเงาก็จะจางลงไปด้วย ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะระยะไกลนั้นจะมีเรื่องของบรรยากาศเข้ามากรองทั้งแสง และเงาให้จางลง ระยะยิ่งไกลออกไปแสงเงายิ่งจางไปจางไป จนกลายเป็นภาพแบนราบ ตัวอย่างเช่นภาพเขียนทิวทัศน์ที่มีฉากหลังเป็นทิวเขา เราจะเห็นว่าทิวเขานั้นจะเป็นสีจาง ๆ แบน ๆ ไม่มีแสงเงาเพราะถูกบรรยากาศเข้ามาเกี่ยวข้อง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

รูปที่ 19 ภาพแสดงการไล่น้ำหนักของวัตถุ

จากภาพตัวอย่างจะสังเกตได้ว่า ทรงกลม ลูกแรกจะมีแสงเงาเกิดขึ้นบนวัตถุ ทั้งนี้เนื่องจากมีระยะภาพที่อยู่ใกล้ตา ดังนั้นแสง และเงาจะเห็นได้ชัดเจนส่วนทรงกลมลูกอื่น ๆ ที่เรียงต่อ ๆ ไป แสดงถึงระยะที่ไกลออกไปแสงเงาก็จะจางลงไป จนกระทั่งลูกสุดท้ายจะกลายเป็นภาพแบน ๆ ระยะใกล้ไกลของสี มีหลักเกณฑ์ที่พอสรุปได้ดังนี้

- วัตถุที่มีสียิ่งไกลออกไป สีของวัตถุก็ยิ่งใกล้เป็นสีกลางเข้าไปทุกที
- น้ำหนักของวัตถุที่มีสี เมื่อไกลออกไปก็ยิ่งจางลงกลายเป็นสีกลาง และน้ำหนักก็อ่อนลงด้วย ถ้ามีส่วนที่เป็นแสงสว่างก็จะมีคมัวลง เงาก็จะจางลง และค่อย ๆ ปรับลงจนไม่มีน้ำหนัก
- วัตถุที่มีสีตามระยะใกล้ไกล แสงเงาจะมีลักษณะดังตัวอย่าง เช่น พุ่มไม้ที่มีสีเหลืองเขียวมีพีชปกคลุมเมื่อถูกแสงจัด ๆ เงาจะออกไปทางสีม่วงแดง เมื่อระยะไกลออกไปเงาจะเป็นสีที่ก่อนไปทางน้ำเงิน และเมื่อไกลจนเห็นระยะลับ ๆ เงาจะกลายเป็นสีเขียว

การนำความรู้เรื่องทฤษฎีสีไป

การใช้สีในสถานที่มืดและสว่าง

การจะเลือกใช้สีสำหรับตกแต่งภายในบ้าน หรือสถานที่ต่าง ๆ นั้น ประการแรกต้องคำนึงถึงก่อนว่าห้องนั้นได้รับอิทธิพลของแสงสว่างจากภายนอกเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยหรือเปล่า เพราะว่าถ้าห้องนั้น ๆ มีแสงสว่างส่องถึงมาก ๆ ก็ควรใช้สีที่ลดความสดใสหรือสีกลาง ๆ เพื่อจะได้ดูสบายตา นุ่มละมุน หากเราใช้สีที่สว่างจะดูไม่เหมาะสม ขณะเดียวกันหากห้องนั้นได้รับแสงจากภายนอกน้อยเราต้องใช้สีที่สดใส กระจ่ายช่วยในการตกแต่งเพราะห้องจะได้ไม่ดูทึม มืดทึบ ทำให้รู้สึกหดหู่ หลักการนี้ได้เกิดขึ้นมานานแล้วยกตัวอย่างเช่นภาพเขียนบนผนังของชาวอียิปต์ซึ่งก็ทราบกันดีอยู่แล้วว่าผนังภายในสิ่งก่อสร้าง ของชาวอียิปต์นั้นแสงสว่างผ่านเข้าไปได้

น้อยมากดังนั้นชาวอียิปต์นิยมใช้สีที่สดใสสว่างในการสร้างสรรค์ภาพ การเขียนภาพด้วยสีที่สดใส ในที่สว่างน้อยนั้น จะทำให้ภาพเขียนสว่างพอดีตามต้องการเพราะความมืดของบรรยากาศรอบๆ อันเป็นสีกลางเข้ามากระทบทำให้สีที่สดใสลดความสดใสลงไปเอง แต่ถ้าต้องการวางโครงสีให้สว่างมากควรวางโครงสีให้มีความผสมกลมกลืนในจุดพอดี เพราะแสงสว่างไม่ทำให้คุณภาพของสีเสียไปแต่อย่างใด

การใช้โครงสีสำหรับกลางแจ้ง

การนำหลักการด้านโครงสร้างสีไปใช้ในสถานที่กลางแจ้ง นั้นมีหลักการที่ตรงกันข้ามกับประเภทแรก งานสถาปัตยกรรมแถบประเทศทางตะวันออกเช่นสถาปัตยกรรมไทยมักมุ่งหลังคาบ้านด้วยสีสดใส เช่น แดง เขียว เหลือง น้ำเงิน ท่ามกลางสภาพอากาศที่แดดจัดจ้าร้อนแรง ซึ่งก็ดูสดใสงดงามเข้ากับสภาพแวดล้อม แต่หากเป็นบ้านเรือนในแถบยุโรปซึ่งบรรยากาศของเขามืดๆ ไม่กระจ่างอย่างแถบบ้านเรา หากใช้สีที่สดใสจะดูไม่น่ามอง โดดออกมาจากสภาพแวดล้อม ดังนั้นควรเลือกใช้สีที่ลดความสดใสลงจะทำให้หน้าดู และกลมกลืนกับสภาพแวดล้อม

สีที่ได้รับอิทธิพลของแสงไฟเข้ามาผสม

แสงไฟนับว่ามีอิทธิพลต่อโครงสร้างของสีพอสมควร อาจทำให้เกิดความผันแปรได้ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น อาจทำให้สีเข้มขึ้น สว่างขึ้น มีดลง สลัว หรือจมหายไป เพื่อเป็นการป้องกันปัญหาดังกล่าว ก่อนการที่จะวางโครงสีใดๆ ควรคำนึงถึงเรื่องของแสงไฟเข้าไปเกี่ยวข้องด้วยเสมอ อาจทำโดยกำหนดโครงสร้างของสีแล้วนำมาทดสอบกับแสงไฟจริงดู สังเกตผลที่เกิดขึ้น ซึ่งเป็นวิธีที่ดีที่สุด ดีกว่าเรามาเดาหรือคิดเอง ดังนั้นการกำหนดโครงสร้างสีควรทำควบคู่ไปกับการติดตั้งระบบไฟ เพื่อจะทำให้ทั้งสองส่วนนั้นได้สัมพันธ์กัน ถ้าแสงไฟที่ใช้เป็นแบบธรรมชาติ การจัดสีให้ดูกลมกลืนมีหลักเกณฑ์ดังนี้

สีแดงจะดูสดใสกระจ่าง ส่วนสีแดงเข้มจะออกไปทางสีแสด สีม่วงแดงจะออกไปทางสีแดง สีม่วงครามอาจกลายเป็นม่วง สีครามจะออกไปทางสีเทา สีน้ำเงินจะดูปรากฏเด่นชัดขึ้น ส่วนสีเหลืองจะออกไปทางส้ม และแสงสว่างจัดขึ้นสีเหลืองอาจจมหายไป ดังนั้นผู้สร้างสรรค์ควรต้องศึกษาทำความเข้าใจในจุดนี้เพื่อประโยชน์เวลานำไปใช้ เกิดจุดเด่นในที่ที่ไม่ต้องการ

เกี่ยวกับการตกแต่งภายนอกอาคาร

การตกแต่งสถานที่ต่าง ๆ ให้สวยงามถูกใจ สบายใจ และรู้สึกอบอุ่นปลอดภัยเมื่ออยู่ในที่นั้น ๆ ความรู้สึกเหล่านี้เกิดขึ้นได้อย่างไร ส่วนหนึ่งเกิดขึ้นจากการเลือกใช้สีที่แสดงออกมาทางจิตวิทยาที่เกิดผลกับจิตใจมนุษย์อย่างที่เราไม่รู้ตัว นั่นแสดงว่าสีมีอิทธิพลต่อจิตใจเรา ตัวอย่างเช่น สีแดง และสีเหลืองให้ความรู้สึกตื่นเต้น สีน้ำเงิน และสีเขียว ให้ความรู้สึกสงบ จิตใจถูกน้อมลงสู่สันติสุข ซึ่งเป็นหลักจิตวิทยาที่เห็นอย่างง่าย ๆ ดังนั้นการวางโครงสร้างของสีในการใช้ในชีวิตประจำวันก็ควรจัดสรรให้ถูกต้องกับเรื่องราวหรือประโยชน์

- การใช้สีต้องสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของอาคารนั้น ๆ
- ต้องผสมผสานสัมพันธ์กับสีของอาคารใกล้เคียงเท่าที่จะทำได้
- อาคารขนาดใหญ่ไม่ควรใช้สีรุนแรง ควรใช้สีเลียนแบบธรรมชาติ เช่น สีอิฐ หินอ่อน ยกเว้นสีเทาของปูนจะดูไม่ดี ส่วนสีหวาน ๆ ไม่เหมาะกับอาคารหากแต่เหมาะกับพวกเสื้อผ้า ซึ่งอาคารไม่ต้องการจุดมุ่งหมายของอาคารใหญ่ต้องการแสดงความตระการตาโอ้อ่า
- อาคารเล็กควรใช้สีที่สดใสนั้นกว่าอาคารใหญ่แต่ต้องสอดคล้องสัมพันธ์กับอาคารแวดล้อมด้วย
- อาคารที่อยู่ในที่ที่แวดล้อมด้วยธรรมชาติ สามารถใช้สีสดใสอย่างไรก็ได้
- ไม่ควรใช้สีฟ้าอ่อนหรือเขียวอ่อนกับอาคารที่มีขนาดใหญ่ปานกลาง เพราะจะทำให้ดูโครงสร้างของอาคารอ่อนแอ
- การจัดสวนซึ่งต้องนำต้นไม้หลายชนิดมาจัดวาง เช่น สีเขียว เขียวอ่อน เหลือง แต่โดยรวมแล้วก็เป็นสีเขียวซึ่งอาจดูไม่ดี เราสามารถนำเอาดอกไม้มาจัดสลับกันไป แต่ต้องจัดวางอย่างมีองค์ประกอบไม่ใช่วางปะปะ
- การจัดตู้โชว์ตามห้างร้านไม่จำกัดว่าใช้สีใดเพราะเป็นมุมเล็ก ๆ ส่วนหนึ่งของอาคาร การใช้สีไม่ทำให้อาคารเสียคุณภาพ แต่ก็ควรเลือกสีที่จัดไปน้ก เพราะถึงแม้จะดึงดูดความสนใจได้ แต่ขณะเดียวกันก็ทำให้เบื่อกง่ายเช่นกัน

เกี่ยวกับการตกแต่งภายใน

การใช้สีเพื่อตกแต่งภายในต้องคำนึงถึงจุดมุ่งหมายของห้องนั้น ๆ เช่นกัน เพราะห้องต่าง ๆ มีจุดมุ่งหมายต่างกันการใช้สีอย่างถูกต้องตามหลักจิตวิทยา จะมีอิทธิพลต่อจิตใจผู้คนที่ตัวอย่างของการจัดโครงสร้างของแต่ละห้องพอสรุปได้ดังนี้

- ห้องพักหรือห้องนอน ควรใช้สีที่เหมาะสมกับเพศและวัยของผู้อยู่ ส่วนใหญ่มีหลักว่าควรเป็นสีเขียว ๆ ไม่หนักหรือทึมเกินไป ทางที่ดีควรเป็นสีเดียว คือ โครงสีเอกรงค์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- ห้องนั่งเล่นพักผ่อน เป็นห้องที่ใช้บ่อยดังนั้นควรเลือกใช้สีพื้น ๆ เพราะหากใช้สีสดใสอาจทำให้ เบื่อง่าย เมื่อเราใช้สีพื้น ๆ และตกแต่งด้วยภาพแขวน หรือดอกไม้ ห้องก็จะน่ามองน่าอยู่
- ห้องรับแขกเป็นห้องที่ใช้พบปะหรือต้อนรับ สังสรรค์ ควรใช้สีที่อบอุ่นเช่นอาจใช้สีส้มอ่อน (โดยผสมให้เป็นกลางสักเล็กน้อย) ทาผนัง พื้นห้องควรเป็นพรมสีม่วงครามเป็นกลาง ๆ ใช้สีส้มแก่ หรือเข้มตามเฟอร์นิเจอร์ และวัตถุต่าง ๆ ขนาดเล็ก ควรทาดูด้วยสีสดใส โครงสร้างนี้จะทำให้รู้สึก เบิกบานใจ แต่อย่างไรก็ตามสามารถพลิกแพลงจัดได้อีกมากมาย
- ห้องเด็ก ควรใช้สีที่อบอุ่น เพราะช่วยให้เด็กเบิกบาน และให้เป็นที่พอใจของเด็กด้วย การใช้สี ตัดกันโดยให้มีปริมาณมากน้อยก็นับว่าใช้ได้ดี
- ห้องน้ำ สีควรเป็นจำพวกวรรณะเย็น เพื่อจูงใจให้ผู้ใช้รู้สึกสดชื่น ไม่ควรใช้สีกลางหรือสีหนัก เพราะจะดูอึดอัด
- ห้องเรียน ต้องเป็นสีที่ให้ความสว่าง สะท้อนแสงได้มาก และเป็นประเภทสีอ่อน ไม่เป็น อันตรายต่อสายตา เช่น สีไข่ไก่ สีเหลืองอ่อน เพดาน ควรทาสีอ่อนที่สุด เพื่อให้แสงกระจายได้ มาก สีห้องเรียนมีอิทธิพลต่อจิตใจของผู้เรียน จึงควรใช้สีที่ทำให้เกิดความสงบ และเย็นตา ใช้สีที่ กลมกลืนกันเพื่อให้เกิดความเครียดของประสาทตา
- ห้องพยาบาล หรือสถานพักผ่อน ควรใช้สีเยือกเย็นแสดงอารมณ์สงบนิ่ง สีเบา ๆ สีวรรณะเย็น ไม่ ควรใช้สีมืดมน สีร้อน เพราะจะทำให้จิตใจคนไข้หดหู่ และสับสน
- ห้องประชุม และห้องแสดงดนตรี ควรใช้สีนุ่มนวล เรียบ ๆ ไม่ควรใช้สีสดใส ผู้ฟังต้องการ ความสงบเงียบเพื่อมีสมาธิในการฟัง
- โรงภาพยนตร์ หรือโรงละคร ใช้สีรุนแรง จะช่วยกระตุ้นจิตใจผู้ชมให้ตื่นเต้น จิตใจหดหู่จากที่ อื่นก็จะยอมสดชื่น และเกิดความเพลิดเพลิน

นั่นเป็นส่วนหนึ่งของการเลือกใช้สีเท่านั้นผู้เรียนอาจศึกษาเพื่อเป็นพื้นฐาน และแนวทาง ในการศึกษาขั้นที่สูงกว่าในโอกาสต่อไป อย่างไรก็ตามหากได้รับการฝึกฝนพอสมควรก็จะ สามารถสร้างสรรค์งานศิลปะอย่างมีหลักการ โดยนำความรู้ด้านทฤษฎีสีไปใช้ได้อย่างเหมาะสม พัฒนาความรู้ความสามารถได้อย่างไม่จบสิ้น

3.4 การใช้สีในจิตรกรรมไทย

การใช้สีในจิตรกรรมไทย เป็นงานวิจิตรศิลป์ที่มีความสวยงาม เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมอันดีงามของชาติ มีคุณค่าทางศิลปะ และเป็นประโยชน์ต่อการศึกษา ค้นคว้า เรื่องราวทางประวัติศาสตร์ ศาสนา และโบราณคดี

สีที่ช่างนำมาใช้ในงานจิตรกรรมแต่เดิมนั้นมีน้อยมาก มักใช้สีเดียว ที่เรียกว่า “เอกรงค์” โดยใช้สีขาว สีดำ และสีแดงเท่านั้น ทำให้เกิดความกลมกลืนกันมาก ต่อมาสีที่ใช้ในภาพจิตรกรรมก็มีมากขึ้น มีการเขียนภาพที่เรียกว่า “เบญจรงค์” คือ ใช้สี 5 สี ได้แก่ สีเหลือง เขียว หรือคราม แดงชาด ขาว และดำ การวาดภาพที่ใช้ หลาย ๆ สี เรียกว่า “พหุรงค์” สีที่ใช้ล้วนได้มาจากธรรมชาติเป็นส่วนใหญ่ และมีที่กำเนิดต่าง ๆ กัน บางสีเป็นธาตุจากดิน บางสีได้จากสัตว์ จากกระดูก เขา งา เลือด บางสีได้จากพืช ลักษณะของสีที่นำมาใช้ มักจะทำเป็นผงละเอียด ซึ่งเรียกว่าสีฝุ่น (Tempera) นำมาผสมกับวัสดุอื่นเพื่อให้ยึดเกาะผิวหน้าวัตถุได้ดี ได้แก่ กาว หรือยางไม้ ที่นิยมใช้คือยางของต้นมะขวิด และกาวกระถิน ลักษณะเด่นของจิตรกรรมไทยอีกอย่างหนึ่ง คือ การปิดทองคำเปลวในบางส่วนของภาพที่มีความสำคัญ เช่น เป็นเครื่องทรงหรือเป็นผิวกายของของบุคคลสำคัญในเรื่อง เป็นส่วนประกอบของปราสาทราชวัง หรือสถาปัตยกรรมที่สำคัญ ๆ ในภาพ เป็นต้น

จิตรกรรมไทย แบ่งออกได้ 2 ประเภท คือ

1. จิตรกรรมไทยแบบประเพณี (Thai Traditional Painting) เป็นงานจิตรกรรมที่แสดงความรู้สึกชีวิตจิตใจ และความเป็นไทยที่มีความละเอียด อ่อนช้อยงดงาม สร้างสรรค์สืบต่อกันมาตั้งแต่อดีต และสังเคราะห์จนได้ลักษณะประจำชาติที่มีรูปแบบเป็นพิเศษเฉพาะตัว เป็นงานศิลปะในแบบอุดมคติ นิยมเขียนเป็นภาพที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวต่าง ๆ คือ
  - พุทธประวัติ และเรื่องราวอันเกี่ยวข้องกับศาสนาพุทธ
  - พงศาวดาร ตำนาน เรื่องราวเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ เรื่องคตินิยมอันเป็นมงคล
  - วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียม ประเพณีต่าง ๆ

ลักษณะของผลงานเป็นภาพจิตรกรรม ระบายสีแบนเรียบด้วยสีที่ค่อนข้างสดใส แล้วตัดเส้นมีขอบ ที่คมชัด ให้ความรู้สึกเป็นภาพ 2 มิติ มีลักษณะในการจัดวางภาพแบบเล่าเรื่องเป็นตอน ๆ จากบนลงล่าง มีวิธีการใช้สีแตกต่างกันออกไปตามยุคสมัย ทั้งสีเอกรงค์ และพหุรงค์

รูปที่ 20 ภาพแสดงการใช้สีในจิตรกรรมแบบไทยประเพณี

2. จิตรกรรมไทยร่วมสมัย (Thai Contemporary painting) เป็นงานจิตรกรรมที่แสดงออกถึงวัฒนธรรมใหม่แนวความคิดใหม่ที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน เป็นรูปแบบที่ได้รับอิทธิพลจากงานศิลปะตะวันตกที่นำมาผสมผสานกับรูปลักษณ์แบบไทย ๆ แล้วสร้างสรรค์เป็นรูปแบบใหม่ขึ้น สีที่ใช้มีความหลากหลายมากขึ้น บางครั้งมีการลงสีให้เกิดแสงทำให้ภาพดูฉูดฉาด และมีมิติมากขึ้น

รูปที่ 21 ภาพแสดงการใช้สีในจิตรกรรมไทยร่วมสมัย

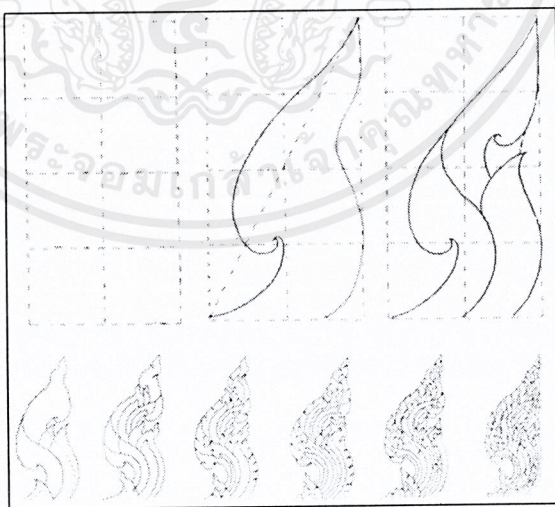
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

3.5 ลายไทย

ต้นกำเนิดลายไทย ลวดลายไทยนั้นมีต้นกำเนิดมาจากธรรมชาติ จากพืช และสัตว์ โดยได้รับการพัฒนารูปแบบสืบทอดกันมาอย่างยาวนาน ตั้งแต่ก่อนสมัยทวารวดี สุโขทัย และมารุ่งเรืองอย่างสุดขีดในสมัยอยุธยา ซึ่งลายไทยได้มีการคลี่คลายพัฒนารูปแบบจนเรียกได้ว่าเป็นเอกลักษณ์ไทยอย่างชัดเจนในสมัยอยุธยา นี้ แรงบันดาลใจของช่างไทยนั้น ได้รับมาจากการสังเกตพืชพรรณต่าง ๆ พฤติกรรมของสัตว์ และจากคติความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับศาสนาพุทธ และฮินดู สังเกตได้ง่ายจากชื่อของแม่ลายต่าง ๆ เช่น ลายดาอ้อย มีที่มาจากรูปทรง ของตาดันอ้อย ลายกาบไผ่ ลายดอกจอก ลายใบเทศ หรือจากสัตว์ เช่น ลายหน้าขบ ลายแข่งสิงห์ ลายก้ามปู เป็นต้น

ในการศึกษา และฝึกวาดเส้น จะแยกออกเป็นส่วนใหญ่ก่อน ซึ่งแต่ละส่วนหรือแต่ละลาย จะมีโครงสร้างต่างกัน แล้วจึงนำมาต่อซอลายภาพหลัง ลายที่เป็นหลักสำคัญมีดังต่อไปนี้

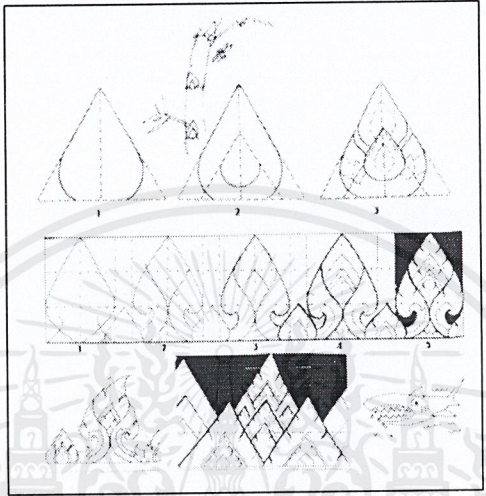
ลายกนก ถือว่าเป็น แม่ลายของการเขียนลายไทย แบ่งได้เป็น 3 ตัว ในโครงสร้างเหลี่ยมผืนผ้า แนวตั้ง 2 ต่อ 4 หรือสามเหลี่ยมปลายแหลม เรามักจะเรียกลายแม่แบบนี้ว่า ลายกนกสามตัว และในลายกนกสามตัวนี้ก็ยังมีหลายรูปแบบอีกได้แก่ กนกเปลว ลักษณะของตัวลายอ่อนไหวแบบ เปลวไฟ กนกผักกูดตัวลายเป็นขดม้วนตัว กนกก้านกุดตัวก้านลายเป็นขดม้วนตัว เป็นต้น โครงสร้างการวาดเส้นลายกนกสามตัว

รูปที่ 22 ภาพลายกนก

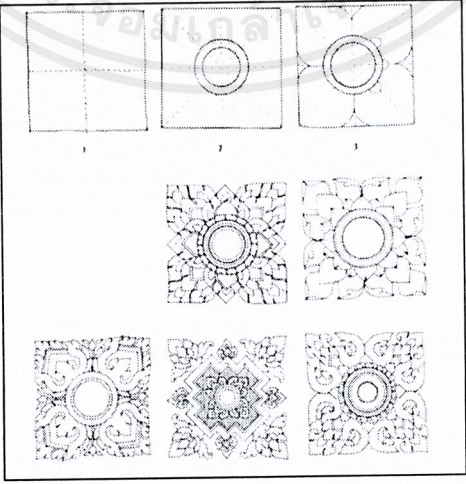
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ลายกระจัง โครงสร้างของลายอยู่ในสามเหลี่ยมด้านเท่า มีลักษณะคล้ายกลีบของดอกบัว หรือตาอ้อย ด้านข้างจะแยกปลายแหลมเหมือนลูกปาก ลายนี้จะใช้ประดับตามขอบ เช่น ขอบของ ธรรมศาสตร์ หรือขอบบนของลายหน้ากระดาน ลายกระจังจะมีอยู่หลายรูปแบบเช่น กระจังรวน กระจังปฏิญาณ กระจังใบเทศ กระจังหลังสิงห์ กระจังหู เป็นต้น

รูปที่ 23 ภาพลายกระจัง

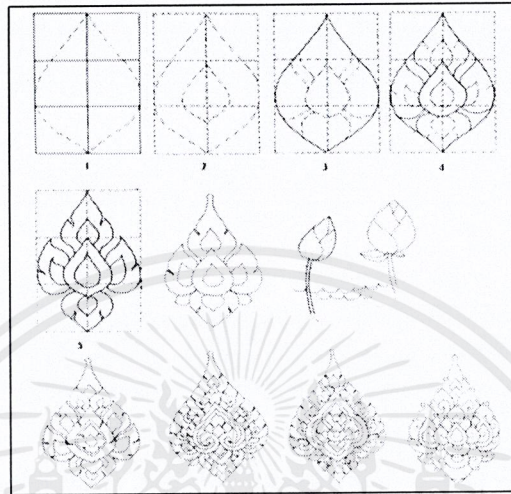
ลายทรงพุ่มข้าวบิณฑ์ โครงสร้างอยู่ในสี่เหลี่ยมผืนผ้าแนวตั้ง 2 ต่อ 3 มีลักษณะเป็นรูปของข้าวที่ใส่กรวยไว้ในกรวยดอกไม้ ตัวลายทรงพุ่มข้าวบิณฑ์จะเป็นลายดอกกลอย ใช้ออกลายหรือหยุดลาย โครงสร้างการวาดเส้นทรงพุ่มข้าวบิณฑ์

รูปที่ 24 ภาพลายทรงพุ่มข้าวบิณฑ์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ลายประจำยาม โครงสร้างของลายจะอยู่ในสี่เหลี่ยมจัตุรัส มีลักษณะคล้ายดอกไม้สี่กลีบ มีการใช้ประดับตกแต่งมาตั้งแต่สมัยทวารวดี การนำมาใช้วาดเส้นเป็นทั้งจัดเรียงต่อเนื่องกัน หรือเป็นลายดอกลอยก็ได้ หรือวาดเส้นลายประจำยาม ในลักษณะดอกเด่นในกลุ่มลายประกอบ

รูปที่ 25 ภาพลายประจำยาม

ลายนกคาบ มีลักษณะเป็นหน้าของนกหน้าาคที่เอปากคาบลายตัวอื่นเอาไว้หรือมีลายช่ออื่น ๆ ออกทางปาก ตำแหน่งของลายนกคาบจะอยู่ตรงข้อต่อที่จะเชื่อมก้านกันและกัน เช่น ลายตู้พระธรรมวัดเชิงหวาย รูปแบบของลายนกคาบ และนกคาบ

รูปที่ 26 ภาพลายนกคาบ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

นอกจากส่วนต่าง ๆ ของส่วนลายที่สำคัญในการวาดเส้นลายไทยก็ยังประกอบด้วยลายช่อ ลายหน้ากระดาน ลายก้านต่อ ลายเถา ฯลฯ ซึ่งเกิดจากมีความเชี่ยวชาญในการวาดลายย่อยแล้วมา ผูกรวมกันได้อย่างสวยงาม และนำไปประดับในส่วนต่าง ๆ ทั้งงานสถาปัตยกรรม ประติมากรรม จิตรกรรม และตกแต่งเฉพาะงาน ในการวาดเส้นลายไทย การผูกลาย หรือการเอาลายไทยในหลาย ส่วนมาวาดรวมกันเป็นแนวทางที่ทำกันมาตลอด ดังนั้นผู้วาดเส้นในการผูกลายจะต้องรอบรู้ในการ เขียนลายหรือเรียกว่า ช่อลายต่าง ๆ อย่างเชี่ยวชาญจึงจะได้ภาพลายไทยได้จังหวะที่สวยงามตาม กรอบของภาพที่กำหนด

3.6 รูปแบบภาพประดับสถาปัตยกรรม

ภาพที่ใช้ตกแต่งสถาปัตยกรรมนั้นพอจำแนกได้ 3 รูปแบบ ดังนี้

- ภาพเขียนสด คือ ภาพที่เขียนลงไปในพื้นที่จริง โดยใช้เทคนิคต่าง ๆ เช่น การเขียนภาพปูนเปียก ภาพเหล่านี้เหมาะกับพื้นที่ขนาดใหญ่ มีพื้นที่ว่างมาก
- ภาพใส่กรอบประดับผนัง คือ ภาพเขียนหรือภาพที่กระทำด้วยกลวิธีต่าง ๆ ซึ่งมีขนาดไม่ใหญ่มากนัก ใช้กับพื้นที่ที่ไม่กว้างมาก สามารถเข้ากรอบแล้วติดตั้งบนผนังเพื่อประดับได้
- ภาพพิมพ์ด้วยระบบการพิมพ์สมัยใหม่ คือ ภาพที่ได้จากกระบวนการพิมพ์ด้วยเครื่องมือที่มีคุณภาพที่มีคุณภาพในยุคปัจจุบัน ซึ่งเกิดจากเทคโนโลยีที่ก้าวหน้าของมนุษย์ ภาพที่ได้มีความคมชัด สวยงามคล้ายต้นฉบับ สามารถพิมพ์ให้มีขนาดใหญ่ได้ตามต้องการ เช่น งานป้ายโฆษณาขนาดใหญ่ วอลเปเปอร์ตกแต่งผนัง เป็นต้น

บทที่ 4

ขั้นตอนการทำงาน

4.1 วิเคราะห์ข้อมูลการออกแบบ

การออกแบบภาพประกอบสำหรับตกแต่งสถาปัตยกรรมในครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อใช้ประโยชน์จากพื้นที่ว่างภายในศูนย์ประชุมนานาชาติเฉลิมพระเกียรติให้เกิดประโยชน์ทางด้านทัศนียภาพ ในที่นี้เป็นการออกแบบเพื่อประดับส่วนของผนังโถงด้านนอกห้องประชุม และเป็นการออกแบบเพื่อร่วมเทิดพระเกียรติองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว การออกแบบภาพนั้นได้นำเอาความสนใจเฉพาะตัวมาใช้ในการออกแบบ ซึ่งในที่นี้คือศิลปะไทย ต่อมาจึงศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องของศิลปะไทย และข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดยข้อมูลในส่วนของศิลปะไทยนั้นเน้นไปที่งานจิตรกรรมไทย ซึ่งในที่นี้ มี 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ จิตรกรรมไทยแนวประเพณี และจิตรกรรมไทยแนวร่วมสมัย ส่วนของข้อมูลขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้นเน้นศึกษาพระราชกรณียกิจ และทศพิธราชธรรม ซึ่งนำมาวิเคราะห์แล้วพบว่า การออกแบบในแนวร่วมสมัยมีความเหมาะสมมากกว่า เนื่องจากมีข้อจำกัดน้อยกว่าแบบแนวประเพณี เช่น การใช้สี องค์ประกอบศิลป์ เรื่องราวในภาพ เป็นต้น ซึ่งแนวร่วมสมัยนี้ทำให้สามารถประยุกต์ไปในแนวทางที่หลากหลายมากกว่า มีความน่าสนใจ และเหมาะสมกับยุคสมัยมากกว่าด้วย ส่วนเรื่องราวที่จะนำมาใช้นั้น จากการวิเคราะห์แล้ว จึงเลือกใช้เรื่องราวเกี่ยวกับพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นหลัก เพราะเป็นสิ่งที่ประชาชนทั่วไปรับรู้โดยทั่วกันผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ และสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลส่วนนี้ได้มากที่สุด

4.2 สรุปผลจากการวิเคราะห์ข้อมูล

การออกแบบนี้เป็นการออกแบบภาพแนวไทยประยุกต์โดยใช้วิธีการคิดแบบจิตรกรรมไทยร่วมสมัยเพื่อประดับตกแต่งผนังโถงภายนอกห้องประชุม โดยใช้เรื่องราวที่สื่อถึงพระบารมี และความร่มเย็นเป็นสุขของพสกนิกรไทยภายใต้พระบารมีขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

4.3 วิเคราะห์พื้นที่ต่อการออกแบบ

จากพื้นที่ผนัง ซึ่งมีความกว้าง 25 เมตร ความสูง 6.5 เมตร ซึ่งเห็นได้ชัดว่ามีความยาวมากกว่าความกว้างมาก ภาพที่จะออกแบบจึงต้องมีลักษณะเป็นแนวนอน โดยจำเป็นต้องใช้ประโยชน์จากพื้นที่ทั้งหมด และเนื่องจากการออกแบบภาพเพียงภาพเดียว ดังนั้นเรื่องราวที่ใช้ในการออกแบบจึงต้องครบถ้วนสมบูรณ์ และสามารถสื่อความหมายได้ทั้งหมดในภาพเดียว ควรใส่ใจต่อรายละเอียด และคุณค่าทางด้านความงามให้มากที่สุด ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดทัศนียภาพที่งดงาม เพราะพื้นที่มีขนาดใหญ่ และเป็นจุดสนใจที่สำคัญของพื้นที่ภายในหอประชุม

จากการพิจารณาพื้นที่ที่แล้ว พบว่าพื้นที่ลักษณะนี้ค่อนข้างเป็นประโยชน์ และสะดวกต่อการวางองค์ประกอบสำคัญต่าง ๆ ได้ครบถ้วนในภาพเดียว ขั้นตอนต่อไปจึงสู่การวางแผนการทำงานเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดข้อผิดพลาดในการทำงาน โดยมีการวางแผนการทำงานดังนี้

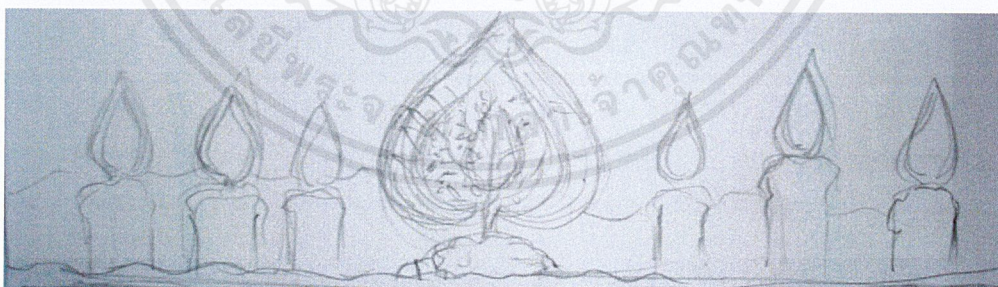
1. ร่างแบบที่มีโครงสร้างขององค์ประกอบ สัดส่วนของรายละเอียด และการสื่อเรื่องราวในภาพ ที่สามารถนำไปใช้ได้จริง
2. นำสิ่งต่าง ๆ ที่ต้องการใช้ในภาพมาประยุกต์เป็นลวดลายสมัยใหม่ เช่น หากมีการใช้พืชพรรณ และใช้สัตว์ต่าง ๆ ในการสื่อความหมายของภาพ ก็ต้องนำมาออกแบบประยุกต์ให้สวยงามดูเป็นสากลตามแนวทางของภาพไทยประยุกต์
3. นำเข้าสู่กระบวนการออกแบบด้วยคอมพิวเตอร์ โดยนำส่วนต่าง ๆ ที่เราออกแบบไว้มาทำการลอกแบบด้วยเทคนิคทางคอมพิวเตอร์ให้เป็นภาพในลักษณะคอมพิวเตอร์กราฟฟิกโดยใช้โปรแกรม Illustrator ทั้งหมด
4. นำส่วนต่าง ๆ มาประกอบเป็นภาพที่สมบูรณ์ตามลักษณะการวางองค์ประกอบ และสัดส่วนตามที่ร่างแบบไว้ในข้อ 1
5. ตรวจสอบภาพรวม และแก้ไขจนสวยงามตามที่ต้องการจนงานเสร็จสมบูรณ์

4.4 การพัฒนาแบบร่าง

ออกแบบภาพเพื่อสื่อให้เห็นบารมีอันยิ่งใหญ่แห่งองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่แผ่ไปยังพสกนิกรไทย และทำให้พสกนิกรไทยอยู่อย่างร่มเย็นเป็นสุขตลอดมา ดังนั้นจากองค์ประกอบที่วางไว้ จึงมีความคิดที่จะออกแบบส่วนประธานให้แสดงพระบารมี และความยิ่งใหญ่ของพระองค์ ส่วนรองข้างทั้งสองซึ่งมีความสำคัญรองจากส่วนประธาน อันเป็นส่วนที่สื่อถึงพระราชกรณียกิจขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีแนวคิดจะแสดงภาพพระราชกรณียกิจในเชิงสัญลักษณ์ เป็นรูปแบบทางนามธรรม

เมื่อได้แนวคิดแล้วจึงนำไปสู่การวางโครงสร้างองค์ประกอบภาพต่อไป การวางองค์ประกอบของนั้น ต้องการออกแบบโดยเน้นจุดสนใจไปที่ศูนย์กลางภาพ โดยเน้นให้ส่วนกลางภาพซึ่งถือว่าเป็นส่วนประธานให้มีความสำคัญสูงสุด เป็นส่วนที่สื่อถึงบารมีอันยิ่งใหญ่แห่งองค์พระบาทสมเด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และชี้ให้เห็นว่าพระองค์เป็นศูนย์รวมจิตใจ และเป็นศูนย์รวมแห่งความศรัทธาของพสกนิกรชาวไทย ขนาบด้วยสองข้างซึ่งเป็นส่วนที่กล่าวพระราชกรณียกิจของพระองค์ และเป็นส่วนที่มีความสำคัญรองลงมาจากส่วนประธาน มีส่วนช่วยสนับสนุนให้ส่วนประธานเด่นชัดมากขึ้น

จากการที่ขนาดพื้นที่เป็นแนวนอนจึงได้วางองค์ประกอบออกมาในลักษณะดังนี้ และผลจากการวิเคราะห์การวางองค์ประกอบแล้วพบว่าสามารถไปพัฒนาเป็นแบบร่างต่อไปได้

รูปที่ 27 ภาพแบบร่างการวางองค์ประกอบ

4.4.1 แบบร่างครั้งที่ 1

เป็นแบบร่างที่ต้องการดูความลงตัวทางด้านความงาม เพื่อพิจารณาว่าหากเป็นผลงานจริง จะออกมาเป็นเช่นไร จึงมีการร่างแบบที่ค่อนข้างใส่รายละเอียดให้เห็นภาพชัดเจนที่สุด และในการร่างแบบครั้งนี้เน้นเฉพาะในส่วนประธานของภาพ ซึ่งเป็นจุดสนใจของภาพเป็นหลัก โดยมี ส่วนประกอบอื่น ๆ ในภาพเป็นส่วนเสริม โดยส่วนประธานของภาพ ใช้ต้นโพธิ์ทองมาสื่อถึงพระ บารมี และสื่อถึงความร่มเย็นที่พระองค์แผ่ขยายไปสู่เหล่าพสกนิกร ประดับด้วยรายละเอียดที่ แสดงความยิ่งใหญ่ของพระองค์ ภายในต้นโพธิ์ทองมีบรมฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระ เจ้าอยู่หัวประทับอยู่ตรงกลาง ล้อมรอบด้วยเพชรแสดงถึงเหล่าข้าราชการผู้ถวายการรับใช้เบื้อง พระยุคลบาท และดอกบัวขาว 10 กลีบอันหมายถึงทศพิธราชธรรม ด้านบนยอดต้นโพธิ์ทองเป็น พระมหาเศวตฉัตร 9 ชั้น ใต้ต้นโพธิ์ทองมีหนุมาน และพญาครุฑ ซึ่งถือเป็นตัวแทนของเสนาบดี ชั้นผู้ใหญ่ที่คอยรับใช้เบื้องพระยุคลบาทเพื่อปัดเป่าทุกข์ภัยต่าง ๆ ให้แก่พสกนิกร ด้านบนทั้งสอง ด้านมีวิมานซึ่งเป็นที่พักของเทวดาที่กำลังสาธุการในความดีขององค์พระบาทสมเด็จพระ เจ้าอยู่หัว ด้านล่างเป็นสายน้ำที่มีเหล่า ปู ปลา ใหญ่น้อยเพื่อแสดงความอุดมสมบูรณ์ของแผ่นดิน ไทย มีเรือที่บรรทุกเหล่าพสกนิกรซึ่งกำลังถวายสักการะแด่พระองค์อยู่ด้วย รอบข้างถัดไปของทั้ง สองด้าน เป็นพานพุ่มที่จะใช้ถ่ายทอดเรื่องราวของพระราชกรณียกิจของพระองค์ บรรยากาศ ด้านหลังเป็นทิวเขาเพื่อเพิ่มบรรยากาศให้เสมือนมีระยะ มีพญาหงส์ และนกต่าง ๆ บินอยู่ทั่วไป บริเวณด้านล่างต้นโพธิ์ทองยังมีดอกพิกุลทองร่วงโรยลงมาเพื่อแทนความหมายว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นผู้พระราชทานความอุดมสมบูรณ์ให้เหล่าพสกนิกรไทยตลอดมา

การใส่รายละเอียดต่าง ๆ ในภาพนี้ต้องศึกษาข้อมูลหลากหลาย เพราะทุกสิ่งที่ใช้ในภาพ ล้วนมีความหมายในตัวเองทั้งสิ้น ผลออกมาเป็นแบบร่างในครั้งแรก

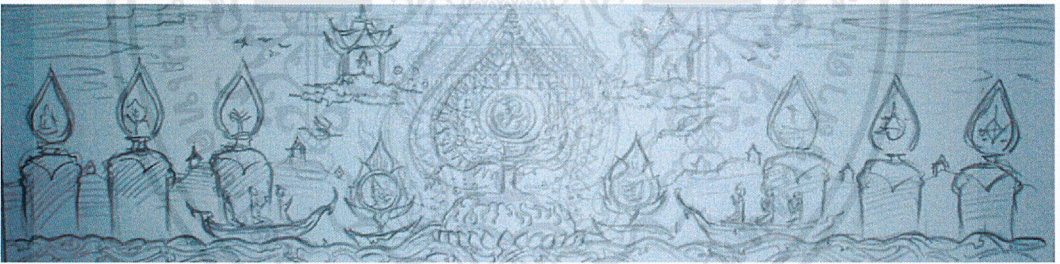

รูปที่ 28 ภาพแบบร่างครั้งที่ 1

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

4.4.2 แบบร่างครั้งที่ 2

พัฒนาเป็นแบบร่างครั้งที่ 2 นี้แสดงให้เห็นภาพรวมทั้งหมดของงาน ไม่ได้เจาะจงในส่วน ของรายละเอียดเล็ก ๆ เช่น ลวดลายในภาพ แต่เน้นในแก้ไขในสัดส่วนของภาพ และรายละเอียดที่ สำคัญมากกว่า ได้เพิ่มการออกแบบพานพุ่มให้อยู่ทั้งสองฟากของส่วนประธาน ทั้งหมด 6 พาน แบ่งเป็นฟากละ 3 พาน โดยภายในพานพุ่มนี้จะสื่อถึงพระราชกรณียกิจขององค์พระบาทสมเด็จพระ เจ้าอยู่หัว ตัวพานพุ่มตั้งอยู่บนโหนดหิน ทิวทัศน์ด้านหลังเป็นเทือกเขายาวตลอดทั้งภาพ มีปราสาท และต้นไม้โพธิ์ตลอดแนว เพื่อเพิ่มบรรยากาศและความงาม ในส่วนของรากต้นไม้โพธิ์ทองได้ออกแบบ ให้มีการแตกแขนงสู่แผ่นดินที่รองรับด้วยดอกบัว การแตกแขนงของรากแทนน้ำพระราช หฤทัยของพระองค์ที่มีแก่พสกนิกรทั่วทั้งแผ่นดิน ตัวพญาครุฑ และหนุมานได้ลดให้เหลือแค่ส่วน หัว และอยู่ในเรือดอกบัว ทั้งนี้เพื่อเป็นการปรับเปลี่ยนให้ดูสวยงามแปลกตาไปอีกแบบ ไม่อิง กับรูปแบบเดิม ๆ ระดับน้ำขยับให้สูงขึ้นมา วิมานด้านบนทั้งสองข้างเปลี่ยนจากเทวดาเป็นดอกบัว สวรรค์แทนเพื่อตัดทอนรายละเอียดออกไปบ้าง โดยบัวสวรรค์เป็นการสรรเสริญจากแดนทิพย์

รูปที่ 29 ภาพแบบร่างครั้งที่ 2

ในการพัฒนาแบบร่างในครั้งที่ 2 นี้มีความสมบูรณ์ในภาพรวมมากกว่าในครั้งแรก เนื่องจากมองเห็นภาพรวมของงานที่สำคัญ แต่ยังสามารถทำให้สมบูรณ์ได้มากกว่านี้ โดยในแบบ ร่างครั้งที่ 2 นี้พบว่าพานพุ่มมีขนาดเท่ากันทั้งหมด ทำให้ขาดความน่าสนใจ ตัวภาพมีการใช้เส้น โค้งมากมายหลายจุด ควรจะหาเส้นตรงมาใช้เพื่อให้เกิดความขัดแย้งบ้างเล็กน้อยเพื่อให้เกิดความ น่าสนใจมากยิ่งขึ้น

4.4.3 แบบร่างครั้งที่ 3

แบบร่างครั้งที่ 3 นี้ ได้แก้ไขในส่วนของพานพุ่มให้มีขนาดไม่เท่ากันเพื่อทำให้ภาพดู น่าสนใจ เหมือนมีการเล่นระยะ เทือกเขาด้านหลังแก้ไขให้เป็นเส้นตรง และเส้นเฉียง แทนความ โคล้งมนในแบบเดิมเพื่อเพิ่มความขัดแย้งเล็ก ๆ น้อย ๆ แต่สร้างความน่าสนใจให้ภาพ และทำให้ ภาพรวมทั้งหมดดูสวยงามลงตัวมากขึ้น ทำให้ได้แบบร่างที่สมบูรณ์ และนำไปใช้ได้จริง

รูปที่ 30 ภาพแสดงแบบร่างครั้งที่ 3

ผลจากการพัฒนาแบบร่างครั้งที่ 3 ได้พิจารณาแล้วว่า เป็นแบบร่างที่เหมาะสมแก่การนำไป สร้างเป็นผลงานจริงได้ ขั้นตอนต่อจากนี้จึงเป็นออกแบบประยุกต์ลวดลายของสิ่งต่าง ๆ ที่นำมาใช้ ในภาพให้เกิดรูปแบบเฉพาะตัว เช่น สายน้ำ สัตว์น้ำ พืชพรรณ ดอกไม้ต่าง ๆ เป็นต้น

ส่วนโทนสีที่จะนำมาใช้ในภาพคือ สีเหลือง หมายถึง คือ สีแห่งความรู้ วิชา มั่นคง คงตั้ง ทองคำ และสีน้ำตาล หมายถึง ความอบอุ่น ความสุขุม และเรียบง่าย โดยจะใช้สีในลักษณะสีเอกรงค์ คือ คุ่มให้น้ำหนักสีเป็นโทนเดียวกันทั้งภาพ

4.5 การออกแบบประยุกต์ลวดลาย

การออกแบบประยุกต์ลวดลายนั้น เป็นการประยุกต์ลวดลายทั้งจากภาพจริงจากธรรมชาติ และผลงานจิตรกรรมของศิลปิน ซึ่งก่อนทำการออกแบบประยุกต์ต้องมีการศึกษาทำความเข้าใจใน ศิลปะไทยมาบ้างพอสมควร เพื่อจะได้ออกแบบให้เกิดรูปแบบใหม่แต่ยังคงซึ่งความเป็นไทยที่ สวยงาม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ในขั้นต้นต้องศึกษาจากวัตถุดิบที่นำมาใช้ก่อน เช่น พืชพรรณ และสัตว์ต่าง ๆ เป็นต้น ในที่นี้ยกตัวอย่างมาเพียงบางส่วน

ศึกษาภาพจริงจากธรรมชาติ

รูปที่ 31 ภาพแสดงสิ่งที่ศึกษาจากธรรมชาติ

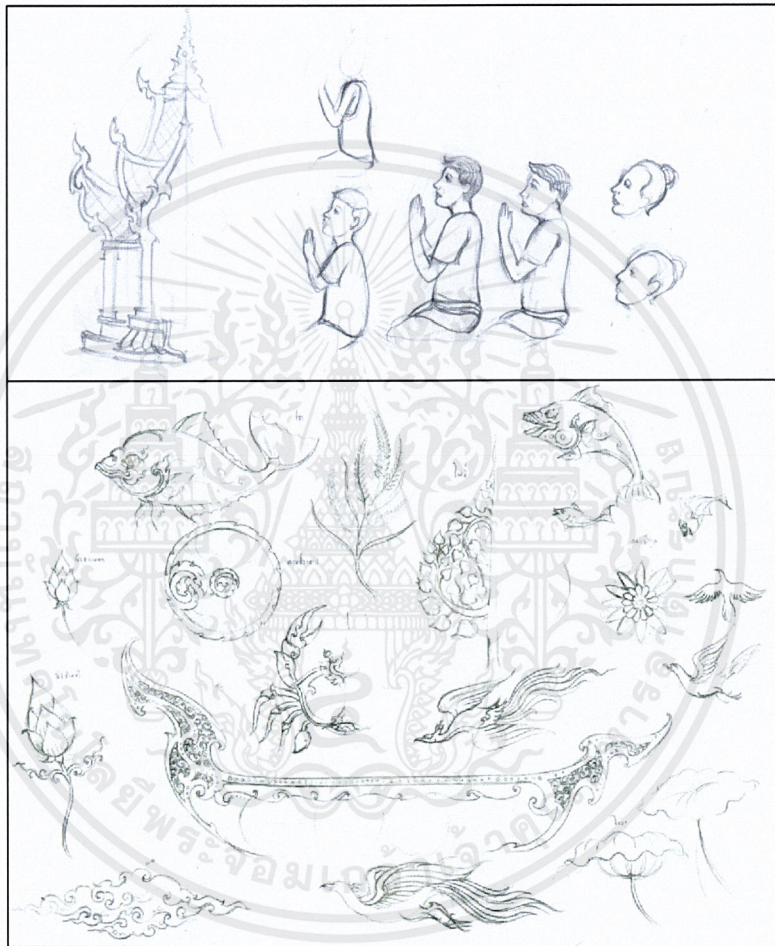
ศึกษาภาพผลงานจิตรกรรม

รูปที่ 32 ภาพแสดงสิ่งที่ศึกษาจากผลงานจิตรกรรม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เมื่อได้ศึกษาวัตถุดิบต่าง ๆ และภาพต้นแบบแล้ว จึงนำเข้าสู่กระบวนการประยุกต์สวดลาย โดยร่างแบบในกระดาษ การประยุกต์นั้นต้องออกแบบให้มีความเป็นสากลแต่ยังคงไว้ซึ่งความเป็นไทย ผลจากการประยุกต์แล้วทำให้ได้สวดลายไทยที่เป็นแบบเฉพาะตัว มีความอ่อนช้อยตามแบบอย่างของศิลปะไทย

รูปที่ 33 ภาพแบบร่างการประยุกต์สวดลาย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

นำเข้าสู่กระบวนการออกแบบด้วยคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรม Illustrator ผลที่ออกมา
ปรากฏดังนี้

รูปที่ 34 ภาพส่วนต่าง ๆ ที่ออกแบบด้วยคอมพิวเตอร์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

4.6 การออกแบบส่วนสำคัญของภาพ

ส่วนประธานภาพ

ส่วนนี้เป็นส่วนประธาน หรือจุดสนใจหลักของภาพ ซึ่งแสดงพระบารมี และความยิ่งใหญ่ขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ภาพที่ 35 ภาพแบบร่างส่วนประธานภาพ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

นำมาออกแบบด้วยคอมพิวเตอร์โปรแกรม Illustrator

รูปที่ 36 ภาพส่วนประธานที่ออกแบบด้วยคอมพิวเตอร์

ต้นโพธิ์ทองสื่อถึงพระบารมีอันยิ่งใหญ่ขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่แผ่ปกคลุมทั่วทั้งผืนแผ่นดินไทย สร้างความร่มเย็นให้พสกนิกรไทยตลอดระยะเวลาที่พระองค์ทรงครองราชย์ตรงกลางประกอบด้วยอักษรพระปรมาภิไธยย่อ ภ.ป.ร. อันเป็นตราสัญลักษณ์แทนพระองค์ ล้อมรอบด้วยเพชรอันเป็นเอกแห่งรัตนะ 100 เม็ด หมายถึง เหล่านักปราชญ์ราชกวีสำคัญ อีกบรรดาช่างอันมีชื่อ พระยาช่างสำคัญ นางงาม เหล่าทแกล้วทหาร ข้าราชการบริพาร อันยอดฝีมือในการปฏิบัติราชการอย่างสุจริตยิ่งเหล่านี้เปรียบด้วยเพชรอันชื่อว่ารัตนะ แวดล้อมประดับพระเกียรติยศ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

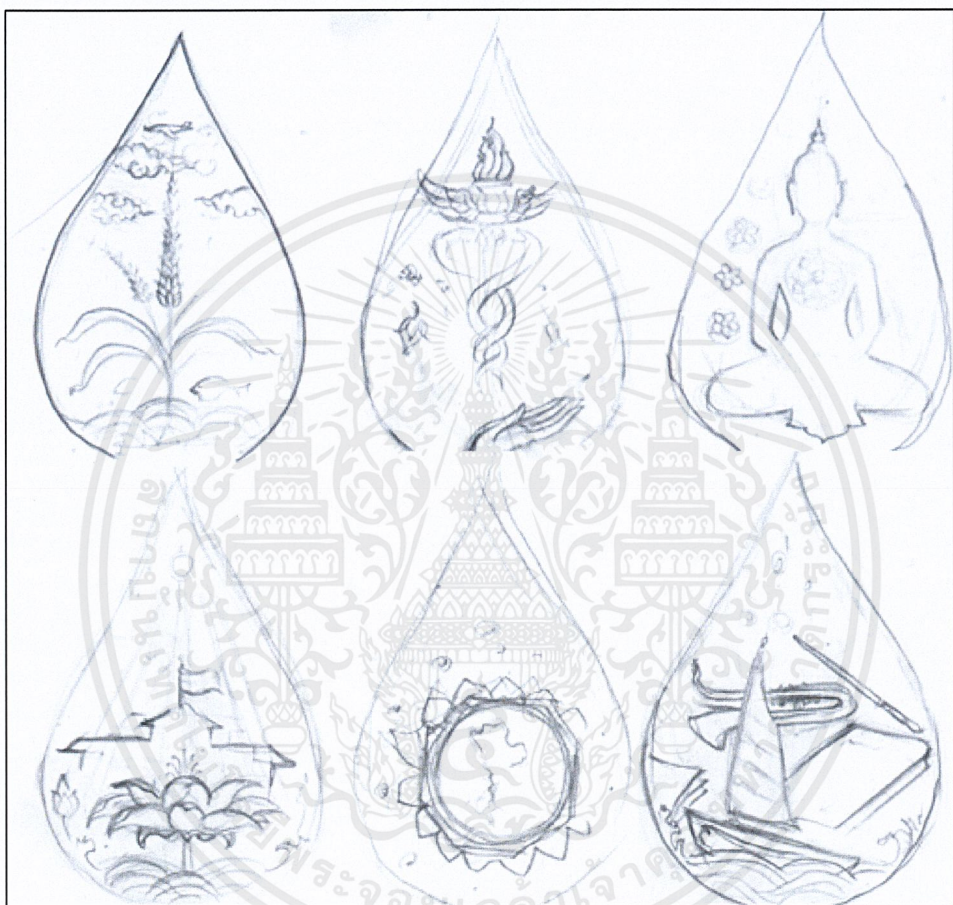
แห่งพระมหากษัตริย์ราชระองค์นั้น อันเหนือยิ่งกว่าเพชรอันได้ชื่อว่ารัตนะทั้งปวง คือ พระมหากษัตริย์ผู้ทรงสถิตเป็นเพชรอันยอดค่ายิ่งในดวงใจราษฎร ทรงบำบัดทุกข์บำรุงสุขเป็นที่พึ่ง อันเกษมสุขร่มเย็นแก่ปวงพระสกนิกรซึ่งต่างเชื้อชาติศาสนาในพระราชอาณาจักรของพระองค์ ภายนอกถัดมาที่ล้อมรอบเพชร มีดอกบัวขาวอันแสดงถึงน้ำพระราชหฤทัยอันบริสุทธิ์ และเปี่ยม ด้วยพระเมตตาของพระองค์ ประกอบด้วย 10 กลีบ อันหมายถึงทรงทศพิธราชธรรม เบื้องบนมี พระมหาพิชัยมงกุฏ และส่วนยอดสุดมีพระมหาเศวตฉัตร ซึ่งทั้งสองสิ่งเป็นส่วนหนึ่งในเครื่องราช กุศรัภัณฑ์ อันเป็นเครื่องประกอบพระบรมราชอิสริยยศของพระมหากษัตริย์ เบื้องล่างนั้น ออกแบบให้รากของต้นโพธิ์ทองแตกแขนงสู่แผ่นดินที่รองรับด้วยดอกบัว การแตกแขนงของไข ของรากแทนน้ำพระราชหฤทัยของพระองค์ที่มีแก่พสกนิกรทั่วทั้งแผ่นดิน ดอกบัวที่รองรับแทน ความศรัทธา และสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของพระองค์

ส่วนรอง

ส่วนนี้เป็นส่วนที่มีความสำคัญรองจากส่วนประธาน และเป็นส่วนสนับสนุนให้ส่วน ประธานเด่นชัดยิ่งขึ้น ออกแบบเป็นพานพุ่มอันแสดงพระราชกรณียกิจของพระองค์ อันสื่อ ความหมายออกมาในเชิงสัญลักษณ์ ประกอบด้วย 6 พระราชกรณียกิจที่สำคัญ ได้แก่

1. พระราชกรณียกิจด้านการเกษตร และสิ่งแวดล้อม
2. พระราชกรณียกิจด้านการแพทย์ และสาธารณสุข
3. พระราชกรณียกิจด้านการศึกษา
4. พระราชกรณียกิจด้านความมั่นคงของประเทศ
5. พระราชกรณียกิจด้านศาสนา
6. พระราชกรณียกิจด้านศิลปวัฒนธรรม และการกีฬา

แบบร่างส่วนที่อยู่ในพานพุ่มทั้ง 6 แบบ ซึ่งแต่ละแบบมีความหมายถึงพระราชกรณียกิจ
ต่างๆ ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

รูปที่ 37 ภาพแบบร่างพานพุ่มแสดงพระราชกรณียกิจ 6 แบบ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

นำมาออกแบบด้วยคอมพิวเตอร์โปรแกรม Illustrator

พระราชกรณียกิจด้านการเกษตร และสิ่งแวดลอม

ออกแบบให้รวงข้าวสีทองชูเด่นกลางสายน้ำ หมายถึง การที่พระองค์ทรงทำให้แผ่นดินไทยมีความอุดมสมบูรณ์ ในที่นี้ได้หยิบยกโครงการฝนหลวงอันเป็นโครงการในพระราชดำริมาใช้เพื่อสื่อถึงพระปรีชาสามารถในด้านการพัฒนาการเกษตร และการแก้ปัญหาความแห้งแล้งให้แก่พสกนิกรชาวไทย โดยด้านบนมีเครื่องบิน และสายฝนที่โปรยปรายลงมาอย่างต่อเนื่อง แทนโครงการฝนหลวงของพระองค์

รูปที่ 38 ภาพพานพุ่มที่ออกแบบด้วยคอมพิวเตอร์แบบที่ 1

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

พระราชกรณียกิจด้านการแพทย์ และสาธารณสุข

ออกแบบโดยใช้เครื่องหมาย งามพันคบเพลิง ซึ่งเป็นเครื่องหมายการแพทย์แบบสากลที่ใช้กันทั่วไป สื่อความหมายถึงพระราชกรณียกิจด้านการแพทย์ และสาธารณสุขที่พระองค์ทรงทำเพื่อพสกนิกรไทย เช่น โครงการแพทย์ในพระราชดำริ เป็นต้น รอบ ๆ มีรูปดอกบัว แทนพระเมตตาของพระองค์ ด้านล่างมีมือรองรับดอกบัวเหล่านั้น หมายถึง การที่พสกนิกรไทยได้รับประโยชน์สุขจากพระราชกรณียกิจของพระองค์

รูปที่ 49 ภาพพานพุ่มที่ออกแบบด้วยคอมพิวเตอร์แบบที่ 2

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

พระราชกรณียกิจด้านการศึกษา

ออกแบบโดยใช้ดอกบัวบานที่มีสีขาวบริสุทธิ์ แสดงถึงดวงปัญญาของพสกนิกรไทยซึ่งมาจากการได้รับการศึกษาจากโครงการในพระราชดำริของพระองค์ ด้านบนมีดวงตะวันสอดแสงลงมาอันเป็นตัวแทนแห่งน้ำพระราชหฤทัยของพระองค์ที่แผ่ไปยังพสกนิกรไทยอย่างทั่วถึงกัน เบื้องหลังของภาพมีรูปโรงเรียน เป็นเครื่องหมายที่แสดงถึงการศึกษาไทยที่ยังคงพัฒนามาจนถึงปัจจุบัน

รูปที่ 40 ภาพพานพุ่มที่ออกแบบด้วยคอมพิวเตอร์แบบที่ 3

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

พระราชกรณียกิจด้านความมั่นคงของประเทศ

ออกแบบโดยใช้รูปแผนที่แผ่นดินสีทองตรงกลาง หมายถึงแผ่นดินไทยเป็นแผ่นดินที่รุ่งเรือง มีความเป็นหนึ่งเดียว และเป็นเอกราช ล้อมรอบด้วยเพชร 10 เม็ด แทนความมั่นคงของประเทศ ทั้งหมดบังเกิดจากการบำเพ็ญพระราชกรณียกิจด้านความมั่นคงของพระองค์ ด้านหลังสุดมีต้นโพธิ์ครอบคลุม แสดงถึงพระบารมีอันยิ่งใหญ่ และพระบรมเดชาานุภาพของพระองค์

รูปที่ 41 ภาพพานพุ่มที่ออกแบบด้วยคอมพิวเตอร์แบบที่ 4

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

พระราชกรณียกิจด้านศาสนา

ออกแบบโดยใช้ดอกบัวสีขาว 10 ดอก อันหมายถึงพระองค์ทรงทศพิธราชธรรม ทรงไว้ซึ่งคุณธรรมในการปกครองประเทศ และทรงดำรงพระองค์เป็นพุทธมามกะที่ดี ให้การสนับสนุนกิจกรรมทางศาสนาด้วยดีตลอดมา

รูปที่ 42 ภาพพานพุ่มที่ออกแบบด้วยคอมพิวเตอร์แบบที่ 5

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

พระราชกรณียกิจด้านศิลปวัฒนธรรม และการกีฬา

ออกแบบโดยรวมเอาสิ่งที่พระองค์ทรงพระปรีชาสามารถ และสนพระทัย โดยเฉพาะงานศิลป์แขนงต่าง ๆ ซึ่งเห็นได้จากการที่พระองค์ทรงพระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” ทรงโปรดการเขียนภาพ ทรงโปรดการฉายพระรูป เป็นต้น ในด้านการกีฬาพระองค์ทรงต่อเรือใบเอง และทรงนำไปใช้ในกีฬาแหลมทอง นอกจากนี้พระองค์ยังทรงส่งเสริมด้านศิลปวัฒนธรรม และการกีฬา ดังที่เราได้เห็นจากพระราชกรณียกิจของพระองค์

รูปที่ 43 ภาพพานพุ่มที่ออกแบบด้วยคอมพิวเตอร์แบบที่ 6

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เมื่อนำแต่ละส่วนมาออกแบบด้วยเทคนิคคอมพิวเตอร์แล้ว จึงนำเข้ามาประกอบเข้าด้วยกันตามแบบร่างครั้งที่ 3 ซึ่งเป็นแบบร่างที่สมบูรณ์ จากนั้นก็ปรับแต่งแก้ไขในส่วนจากรายละเอียดของลวดลาย และสัดส่วน จากนั้นก็ปรับสีในส่วนต่าง ๆ โดยใช้สีน้ำตาล และเหลืองเป็นหลัก โดยคอมพิวเตอร์ให้ทั้งภาพมีสีโดยรวมไปในแนวทางเดียวกันตลอดทั้งภาพ จนได้ผลงานจริงที่เสร็จสมบูรณ์

4.7 ผลงานจริง

เป็นผลงานที่สมบูรณ์ สื่อถึงพระบารมีอันอันเกรียงไกรแห่งองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผู้เป็นพระมหากษัตริย์ที่ยิ่งใหญ่ ทรงปกครองไพร่ฟ้าพสกนิกรให้ได้รับความร่มเย็นเป็นสุขตลอดระยะเวลาที่พระองค์ทรงครองราชย์ โดยออกแบบให้มีจุดสนใจอยู่กลางภาพ ซึ่งเป็นส่วนประธานของภาพซึ่งมีความสำคัญที่สุด ใช้ต้นโพธิ์ทองแทนพระบารมีของพระองค์ รายละเอียดของส่วนนี้ล้วนแสดงความหมายที่สื่อถึงพระองค์ทั้งสิ้น เบื้องซ้าย และขวาเป็นส่วนที่มีความสำคัญรองมาจากส่วนประธานของภาพ แสดงพระราชกรณียกิจของพระองค์ ออกแบบเป็นพานพุ่มที่ประทับอยู่บนพานทองเหนือโศคนหินที่รองรับอยู่ ซึ่งทั้ง 6 พานสื่อถึงพระราชกรณียกิจที่สำคัญด้านต่าง ๆ ของพระองค์ เบื้องล่าง มีสายน้ำสีทอง ซึ่งอุดมไปด้วยสัตว์น้ำ เช่น ปลา อันหมายถึงความอุดมสมบูรณ์ของแผ่นดินไทย บนสายน้ำมีเรือดอกบัว ซึ่งมีรูปหัวพญาครุฑ และหนูมานอยู่ตรงกลาง หมายถึง การสรรเสริญจากเหล่าข้าราชการที่ถวายการรับใช้เบื้องพระยุคลบาท และมีเรือที่บรรทุกเหล่าพสกนิกรทั้งหญิงทั้งชายขนานบอยู่ทั้งสองด้านของส่วนประธาน สื่อความหมายถึงความศรัทธา ความสรรเสริญจากเหล่าพสกนิกร เบื้องซ้าย และเบื้องขวามีวิมานอันสวยงามประทับอยู่เหนือเมฆ ภายในมีดอกบัวสวรรค์เปล่งประกายอยู่ ทั้งหมดแทนการสรรเสริญจากแดนทิพย์ หรือการสาธุการในความดีงามของพระองค์จากเหล่าเทวดา มีพญาหงส์ และเหล่านกบินอยู่ด้านบน แสดงให้เห็นถึงความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติ เบื้องหลังเป็นทัศนียภาพของทิวเขาที่มีวิมาน และต้นโพธิ์อยู่ตลอดแนว เพื่อสร้างบรรยากาศให้สวยงามราวกับแผ่นดินนี้เป็นแดนทิพย์ และเป็นการสื่อถึงบารมีของพระองค์ที่มีอยู่ทั่วสารทิศ

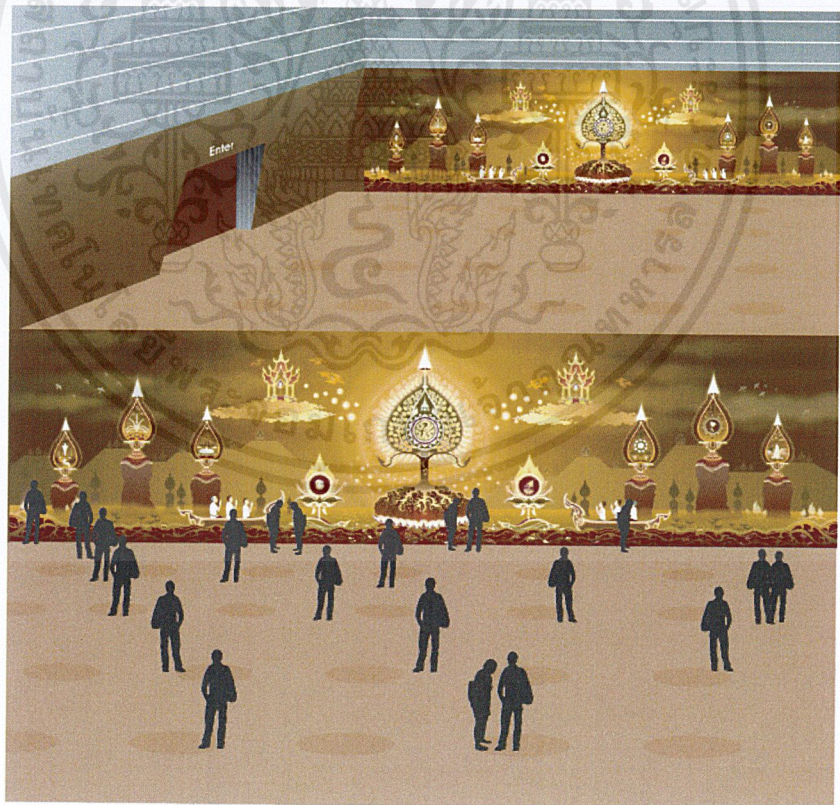
ดังนั้นโดยรวมแล้วความหมายของภาพที่เสร็จสมบูรณ์ คือ พระบารมี และความยิ่งใหญ่แห่งองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่แผ่ปกคลุมทั่วทั้งแผ่นดินไทย ก่อให้เกิดความร่มเย็นเป็นสุขของเหล่าพสกนิกรที่อยู่ภายใต้ร่มพระบารมี เหล่าพสกนิกร ข้าราชการบริพาร รวมทั้งทวยเทพผู้อยู่เบื้องบนในแดนทิพย์ต่างสรรเสริญ และสาธุการในความดีงามทั้งปวงของพระองค์

ภาพผลงานจริง

รูปที่ 44 ภาพผลงานจริง

ภาพแสดงจำลองการใช้งาน

รูปที่ 45 ภาพแสดงจำลองการใช้งาน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทที่ 5

บทสรุป และข้อเสนอแนะ

งานออกแบบชิ้นนี้เป็นงานที่ข้าพเจ้าได้ทดลองทำในสิ่งที่ข้าพเจ้าสนใจ ผลงานที่เสร็จสมบูรณ์แล้วสามารถนำไปใช้จริงได้ โดยผลงานแสดงออกถึงความเป็นไทยในแนวทางการประยุกต์ ซึ่งเป็นไปในรูปแบบเฉพาะตัวของข้าพเจ้า งานชิ้นนี้ทำให้ข้าพเจ้าศึกษาเรื่องจิตรกรรมไทยอย่างจริงจัง และลึกซึ้งในระดับหนึ่ง ซึ่งทำให้ข้าพเจ้าเห็นคุณค่า และความสำคัญของจิตรกรรมไทยมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ยังได้เรียนรู้ว่างานจิตรกรรมไทยเป็นงานที่มีความประณีละเอียดอ่อนมาก การใช้ลวดลายนั้นไม่ได้เป็นไปเพื่อความสวยงามเพียงเท่านั้น แต่ยังมีที่มาที่ไป และมีความหมายในการใช้งานทั้งหมด แม้แต่ในรายละเอียดที่คิดว่าไม่สำคัญ การที่จะพัฒนาตนเองให้มีความเชี่ยวชาญในด้านนี้ต้องมีความมานะพยายาม และต้องใช้ระยะเวลาพอสมควรในการศึกษาเรียนรู้

การทำงานในครั้งนี้ข้าพเจ้าได้ทำออกมาในลักษณะของไทยประยุกต์เนื่องจากวิเคราะห์แล้วพบว่ามีความเหมาะสมกับความสามารถของตนเองที่สุด เพราะไม่อิงกับหลักการของจิตรกรรมไทยโบราณมากเกินไป และลดข้อจำกัดของงานไปได้มากพอสมควร นอกจากนั้นแล้วยังได้ศึกษาพระราชกรณียกิจขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอย่างจริงจัง เพื่อนำข้อมูลในส่วนนี้มาใช้ในการออกแบบ ทำให้ได้รับรู้สิ่งที่พระองค์ทรงบำเพ็ญมากกว่าที่เคยรู้ ซึ่งถือได้ว่าเป็นข้อมูลเชิงลึกที่ไม่เคยรู้มาก่อน และเป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้งานอย่างยิ่ง

เมื่องานชิ้นนี้เสร็จสมบูรณ์ลง ก็พบว่าไม่ใช่เรื่องง่ายที่จะออกแบบภาพแนวไทยประยุกต์เพื่อสื่อความหมายที่ต้องการต่อสาธารณชนได้ครบถ้วนตามต้องการ ยังมีรายละเอียดบางเรื่องที่ยังไม่สมบูรณ์ดังใจหวัง หากมีข้อมูล หรือใช้ระยะเวลาศึกษาที่มากพอ ก็อาจทำให้ชิ้นงานมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้นได้ เช่น การออกแบบลวดลายที่มีบางส่วนสามารถเพิ่มรายละเอียดเข้าไปได้อีก ส่วนการสื่อความหมายถึงพระราชกรณียกิจในภาพยังไม่ดีพอ สามารถพัฒนาได้อีก ระยะเวลาในการทำงานก็เป็นอุปสรรคสำคัญของงานที่ต้องใช้ความละเอียด ดังนั้นควรจะมีการบริหารเวลาที่มีประสิทธิภาพมากกว่านี้

บรรณานุกรม

ทวีเดช จีวบาง. เรียนรู้ทฤษฎีสี. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, 2536

ปวชญา พชรมน. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช ในหลวงของเรา.
กรุงเทพมหานคร : บริษัท อักษราพิพัฒน์ จำกัด, 2549

มโน พิสุทธิรัตนานนท์. สุนทรียวิจักขณ์ในจิตรกรรมไทย. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, 2547

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ เกาโท สุขศิริธาดา เกิดเมื่อวันที่ 13 มิถุนายน พ.ศ. 2528 ที่จังหวัดภูเก็ต ข้าพเจ้ามีใจรักงานด้านศิลปะมาตั้งแต่เด็ก ในเวลาว่างมักหาเวลาวาดรูปอย่างสม่ำเสมอ แม้ในขณะที่เรียนระดับมัธยมศึกษา ซึ่งข้าพเจ้าเรียนแผน คณิตศาสตร์ - วิทยาศาสตร์ ข้าพเจ้าก็ไม่ได้ทอดทิ้งงานที่ตนรัก ข้าพเจ้าชื่นชอบงานศิลปะเกือบทุกประเภท นอกจากนั้นข้าพเจ้ามีความสนใจทั้งศิลปะไทย และศิลปะสากล หรือแม้แต่ในงานศิลปะเชิงพาณิชย์ข้าพเจ้าก็มีความความสนใจไม่แพ้กัน ต่อมาจึงเลือกเข้าเรียนระดับอุดมศึกษาที่สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง เพื่อศึกษางานด้านนี้อย่างจริงจัง โดยผลงานชิ้นสำคัญที่สุดในการเรียนที่นี้ได้ปรากฏในผลงานศิลปนิพนธ์ ซึ่งได้นำเสนอในฉบับนี้แล้ว

ประวัติการศึกษา

ระดับอนุบาล	โรงเรียนคาราสุมทรภูเก็ต
ระดับประถมศึกษาตอนต้น	โรงเรียนอนุบาลภูเก็ต
ระดับประถมศึกษาตอนปลาย	โรงเรียนอนุบาลภูเก็ต
ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น	โรงเรียนภูเก็ตวิทยาลัย
ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย	โรงเรียนภูเก็ตวิทยาลัย
ระดับอุดมศึกษา	สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหาและต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้